AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YAŞ OTUZBEŞ YOLUN YARISI EDER
DANTE GİBİ ORTASINDAYIZ ÖMRÜN
DELİKANLI ÇAĞIMIZDAKİ CEVHER
YALVARMAK ... RMAK NAFİLE BUGÜN
GÖZÜNÜN ... KMADAN GİDER

BENİM M... ZGİLİ YÜZ
ŞAKAKLA... ĞDI NE VAR
YA GÖZ... OR HALKALAR
NEDEN... ÖRÜNÜRSÜNÜZ
YILLAR ... İM AYNALAR

ZAMANLA... İYOR İNSAN
HANGİ... AM BEN DEĞİLİM
NE... HEYECAN
... EĞİLİM
... YALAN

her hesapsahibine bir EV
MUHABANK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 2, Cilt: V, Sayı: 76

Rüzgârlı Bok. Otto Weber Han, Kat: 2; Daire : 4
P. K. 982 — Tel: 18992

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :
Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü
Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :
Yuzuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Ressam :
İzzet ÇETİN

*

Karikatür
TURHAN

*

Fotoğraf :
ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

*

Klişe :
Doğan TORUNOĞLU
Haşmet EGEMEN

*

Abone Şartları

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lita

*

İlân Şartları :
4 Renkli arka kapak (Tam sayla) : 350 lira
Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 Lira

*

Dizildiği ve Basıldığı yer
Son Havadis Matbaası — Ankara

Kapak resmimiz:

Cahit Sıtkı Tarancı

Devir yaratan şair

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Şu anda cepheler tayin edilmiş, eldeki kartlar açılmış bulunuyor. Herkes maksadının ve muharebe usullerinin ne olduğunu belli etmiştir. Gerçi siyasî hayatta buna muharebe değil, mücadele diyorlar ama bizde cereyan eden hâdiselere bakılırsa insana birinci kelime ikinciden daha yerinde kullanılmış gibi geliyor.

Eğer Demokrat Parti iktidarda olmasaydı onun Dördüncü Kongresine en küçük bir ehemmiyet dahi atfetmenin mânası bulunmazdı. Bu toplantı bir baştan ötekine kadar tertip içinde geçmiş ve evvelden hazırlanan yoldan evvelden hazırlanan gayeye varılmıştır. Buna karşı koyamayan demokratlara acınırdı, ama her şey orada biterdi. Halbuki Demokrat Parti 1958 e kadar bu memleketi idare etmek mesuliyetini milletin serbest reyile yüklendiğine göre işin hepimizi alâkalandıran bir cephesi vardır. İtiraf etmek bir vatan borcudur ki manzaranın o cepheden görünüşü son derece karanlıktır ve yolda çok tehlikeli uçurumlar mevcuttur.

Demokrat Parti Genel Başkanı delegelere hitaben söylediği nutuklarda yeni bir kanun, yeni bir nizam, yeni bir hukuk anlayışı getirmiş ve bunu açıkça ifadeden çekinmemiştir. Zaten bir müddetten beri cereyan eden hâdiseler böyle bir anlayışın mevcut olduğunu gösteriyordu. Son nutuklar sadece, gözleri hâlâ açılmamış kimselerin gözlerini açmaya yarayabilir.

Demokrat Parti Genel Başkanına göre tüzükler veya kanunlar, tatbike konulurken her ihtimal düşünülmez. Bunların bîr takım boşlukları kalır. «Yalnız kanunlara tabi olmağı ve bunun ötesinde hiçbir hudut tanımamayı şiar edinen bir mücadele tarzı karşısında kanun tahditlerinin ötesinde vatanın emniyet ve selâmetini, milletin refah ve saadetini her şeyin üstünde tutan, hülâsa memleketin yüksek menfaatlerini rehber ittihaz eden bir mücadele tarzı da vardır ki bunlar böylece sarih surette birbirinden ayrıdır...», «Her hangi bir siyasî parti mevzu kanunlar dairesinde hareket ediyor olduğunu ifade ederek vasıflarını belirttiğimiz ve komünizme maledilmiş olan mücadele tarzını ihtiyar etmiş olmadığını iddia ve ispat edemez. Kanunlar dairesinde kalmak veya kalmamak hususu komünist siyasî mücadele tarzı ile vataraperverane siyasî mücadeleyi birbirinden ayıracak kıstas olamaz.» Demokrat Parti Genel Başkanının ifade ettiği bu prensipler, herkes bilir ki, bir hukuk devletinin değil, keyfî idarelerin prensipleridir.

Tüzüklerin, kanunların boşluğu olmaz mı? O boşluklardan faydalanılarak zararlı hareketler ika edilemez mi? Elbette. Ama hukuk devletlerindi! evvelâ o boşluklar doldurulur, tüzükte veya kanunda gerekli değişiklik yapılır, ondan sonra ceza verilir. Yasak olanla yasak olmayanı kanunlardan başka ne ayıracaktır, lütfen söyler misiniz? Genel Başkanın şahsî takdiri mi? Hukuk devletlerinde şahsî takdirlere yer yoktur, zira o yolun memlekete kanun boşluklarından çok daha fazla zarar verdiği tecrübe ile sabittir. Bir partinin hangi metodlarla çalıştığının kıstası sadece ve sadece kanunlardır; o parti, mevcut kanunlara riayetsizlik etmiyorsa kimse kılınaa dahi dokunamamalıdır. Bu, partiler için de böyledir, insanlar için de... Bir insan kanunlara aykırı hareket et iniyorsa, onun kabahatli olduğuna şahsen kani bulunabilecek kimseler, ellerinde kudret dahi tutsalar bir şey yapamamalıdırlar. insan hak ve hürriyetlerinin temeli, olan korkudan azade olmak hürriyeti işte budur. Bunun aksi totaliter idarelerde mevcuttur. Kanunlara riayet etmişsinizdir ama sizin bir hareketiniz «yüksek menfaatler» e zararlı telâkki edilmiştir. Buyrunuz hapishaneye!

Demokrat Parti Genel Başkanı kanun anlayışının bu olduğunu gizlemeye lüzum görmemiştir. Tüzüğe rağmen Büyük Kongreyi niçin toplamadığını soranlara «partinin yüksek menfaatleri» nden bahsetmiştir. Tüzüğe rağmen Genel İdare Kurulunun iki üyesi Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve Fethi Çelikbaş'ı niçin iskat ettiği sualine «partinin yüksek menfaatleri için» cevabını vermiştir. Tüzüğe rağmen han» gi hakla bir takım delegeleri kongreye sokturmadığını öğrenmek isteyenlerin yüzüne de aynı «partinin yüksek menfaatleri» ni fırlatmıştır. Halbuki partinin hakiki menfaatleri tüzüğe riayeti icap ettirirdi. Bir takım demokratlar iddia ediyorlardı ki Genel Başkan ve onun etrafındakiler partinin zararına faaliyette bulunmaktadırlar. Genel Başkan ise asıl onların zararlı olduklarını ileri sürüyordu. Akıl ve mantık bu ihtilâf karsısında Büyük Kongrenin hakem rolü oynamasını icap ettirirdi. Akıl, mantık ve tüzük... Fakat Genel İdare Kurulu bunların hepsini çiğneyerek muhalifleri kapı dışarı etmiş, kendilerine söz hakkı tanımamıştır.

İşte, gidiş durdurulmazsa tehlike buradadır. Demokrat Parti Genel Başkanı mevcut kanunların üstünde bir kıstas kabul etmiştir: kendi takdiri. Kendi takdirine göre partisinin veya memleketin «yüksek menfaatler» ine zararlı olan her hareket ceza görecektir. Bunun sonunun nereye varacağını tahmin için bir kâhin olmaya asla ve asla lüzum yoktur.

Saygılarımızla

AKİS

D.P.

Demokrat Partinin Dördüncü Büyük Kongresini takip edecek olan muhabirleri için Kongreye giriş kartı isteyen mecmuamıza, Parti merkerinde kurulan hususi bürodan Genel Başkanın emriyle bu kartların verilmeyeceği bildirilmiştir.. İhtimal zan nediliyordu ki AKİS'in resmi muhabirleri toplantıya giremezlerse toplan tının tafsilatını haber alıp okuyucularına bildiremiyecektir. Boş hayal! Gerçi partinin asıl alâka uyandıran bütün şahsiyetleri bizim gibi kongrenin içinde değil, dışındaydılar ve göz ler daha ziyade onlara çevrikti ama AKİS gazetecilik vazifesinin gerektirdiğini yapacaktır. Aşağıda iktidar par tisinin dışında ve içinde şu son hafta zarfında cereyan eden bütün hadiselerin hikâyesini ve tafsilatını bulacaksınız.

Dışarda kiler

Bu haftanın başında bir sabah erken Ankara'da bir çok evin telefonu mutaddan da sık çalıp duruyordu. Bunlar . ispat hakkına taraftar olan ve «ispatçılar» diye bilinen on milletvekilinin eviydi. Telefon edenler dostlar, ahbaplar, tanışlar, meraklılardı. O Sabah Demokrat Partinin organı Zafer gazetesi bu on milletvekilinin partiden istifa etmiş bulunduklarını büyük başlıklarla okuyucularına bildirmişti. Habere en ziyade şaşan k a r on ispatçı oldu. Zira istifa etmiş değillerdi

Demokrat Partinin yüksek sevk ve idaresini deruhte edenler evvela ispatçılarla Büyük Kongrede karşılaşmaktan çekinmişlerdi. Bu yüzden . ispatçılann delegelik vasıflarını kaldırmışlar, GenelKurul azası olan Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ile Fethi Çelikbaşı ıskat etmişlerdi. Büyük Kongrenin havasını görünce bununla da iktifa edemiyeceklerini anlamışlar, yeni Hareketlere girişmişlerdi. Genel Başkanlık seçiminde Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve Ekrem Hayri Üstündağ, seçilmeyecek olsalar dahi pek çok rey alabilirlerdi. Bu ise, delegelerin hakiki temayülünü göstermek bakımından kıstas haline gelirdi. Tedavi kabul etmez bir vehim Demokrat Partinin bazı liderlerine hâkim olduğundan ilk kalemde Fevzi, Lûtfi Karaosmanoğlu ve Ekrem Hayri Üstündağ ihraç edilmişler, böylece Genel Başkanlık için bir rekabet ihtimali ortadan kaldırılmıştı. Fakat vehim, bul Durur mu? Büyük Kongrenin havası partinin bugün sevk ve idaresini deruhte edenlerin aleyhindeydi, «ispatçılar meselesi» 'her an kongreye getirilebilir ve çok şiddetli münakaşalara yol açabilirdi. Bunu -önlemek için de on milletvekilinin istifa etmiş oldukları partinin resmi organı olan Zafer gazetesine yazdırıldı. Hadise pazar günü cereyan ediyordu. Böylece Kongrenin ikinci gününde delegelere, hiç olmazsa bir müddet, ispatçıların partiden ayrılmış oldukları zannettirilmek istendi Zaten müzakereler o gün öğleye kadar bir «kifayet» takririyle neticelendirildi ve hemen seçimlere gidildi. İşte kendilerine telefon edenlere ademi malûmat beyan eden ispatıçıların şaşkınlıkları buradan geliyordu. Bir çoğu cevap olarak:

«— Madem ki istifa etmişiz, istila namelerimizi göstersinler» dediler.

Hakiki istifa hadisesi ancak pazartesi vuku bulacaktı. Zafer gazetesinin «istifa ettiler» dediği gün ispatçılar Büyük Kongreye yıldırım telgrafıyla müracaat etmişler ve durumlarının, partinin en yüksek organı olan Büyük Kongre tarafından incelenmesini istemişlerdi. Fakat bu telgraflar da hasır altı edildi ve delegelere okunmadı. Pazar aksamı, ispatçılar için yapacak hiç bir şey kalmamıştı; istifadan başka.. Pazartesi günü de onu yaptılar.

ve bir hava supapı halini almıştı. Büyük Kongreden bir kaç gün evvel, hem de ispat hakkına karşı Genel İdare Kurulunun ve partiye bugün mutlak şekilde hakim olanlara nasıl reaksiyon gösterdikleri anlatılmış, bulunduğu sırada teklife yedi milletvekilinin iltihakı bu ruhi durumun neticesinden ibaretti. Elbette ki politika, ispatçılarm kendilerine Büyük Kongrede sözcü muhafaza etmelerini gerektirirdi. Ama hakikaten «sabah akşam sırtlarında bir soğuk hançer» hissediyorlardı. Vaziyet dayanılmaz hale gelmişti, vicdanları politik sebeplerle olsa dahi daha fazla, susturmak imkânı kalmamıştı.

İspatçıların toplantıları

Genel İdare Kurutu, bazı kimselerin «Menderesin şahane manevrası» adını verdikleri bir tertip hazırlamıştı ispatçılar iki kısımdan müteşekkildi: teklifi verenler ve teklife katılanlar. Bunların birbirinden ayrılması düşünüldü. Yüksek Haysiyet Divanı Genel Başkana sıkı sıkıya bağlıydı ve onun direktiflerinin haricinde hareket ettiği görülmemişti. O divandan i s t e n i l e n kararın alınması işten bile değildi. Şöyle bir plan yapıldı: ilk ispatçılar partide muhafaza olunacaktı. Böylece Genel İdare Kurulunun esas itibariyle bir kanun teklifi olan ispat hakkına aleyhtar olmadığı ve ispat hakkı dolayısıyla partiden adam atmadığı hissi uyandırılmış bulunacaktı. Buna mukabil teklife sonradan katılanlar kovulacaktı. Bu suretle de denmek istenecekti ki Genel İdare Kurulu kendisine meydan okuyan ve tesanüdü bozanlara karşı şiddet tedbirleri almaktadır. İspatçılar ispat hakkı teklifiyle bilhassa neyi hedef tuttuklarını Genel Başkana açıkça bildirmiş olduklarından Dr Sarolun istifa ettirilmesiyle Genel İdare Kurulunun şahıs meselelerini ön plana almadığı da or-

Fevzi Lûtfi Basın toplantısında

Herkes cephesini aldı

Evlerde esen bayram kavası

Geçen haftanın sonundan beri Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun evine gidenler — ki sayıları pek artmıştı — Odaları, çiçeklerle süslü görüyorlardı. Karaosmanoğunun sarışın zarif refikası zevcinin partiden ihraç olunduğu gün eve demet demet çiçek almıştı. Bayram havası sadece Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun evinde değildi. Öteki ispatçılar da nihayet üzerlerindeki ve yüreklerindeki yükten kurtulduklarını hissediyorlardı. Artık ferahlamışlar, bir cendereyi söküp atmışlardı. Milletvekili oldukları ve teşrii masuniyetleri bulunduğu halde parti istibdadı halini almış bulunan par ti disiplini yüzünden daimi bir huzursuzluk irindeydiler. Fenalıkları görüyorlar, gidişin nereye olduğunu anlıyorlar fakat seslerini çıkaramıyorlardı. İspat hakkının basına tanınması elbette ki lâzımdı, ispat haksız bir basın hürriyeti düşünülemezdi bile ama bu teklif hukuki manasının çoktan üstüne çıkmış

taya konacaktı. Nihayet ilk ispatçıların partide muhafaza olunup teklife sonradan katılanların ihracı belki de 19 lar arasında çatlaklara vesile verirdi. Belki de kovulmayan on ispatçının bir kaçı, gözleri yıldığından vumuşarlar, yola gelirlerdi. Bu hareketle beraber bir takım dedikoduların döndürülmesi de unutulmamıştı. Deniliyordu ki, her şey bitmemiştir, Büyük Kongre ve iki hafta sonra Meclis gurubu seçimleri yapılsın, ihraç edilenler de pek ala tekrar partiye alınırlar. İş, şu buhranlı günleri geçirelim! İşte «şahane manevra» diye adlandırılan plan bundan ibaretti. Cumartesi gecesi harekete geçildi.

Fakat manevrayı hazırlayanların unuttukları bir şey vardı: ispatçılar, mücadele ettikleri kimseleri artık tanıyorlardı. Onların muvakkaten gösterecekleri güler yüze inanmalarının imkânı yoklu. Fenalıkların nereden geldiğini biliyorlardı ve hedeflerimi mükemmelen tayin etmişlerdi. Nitekim on dokuz milletvekili Büyük Kongrenin devam ettiği günlerde aralarındaki irtibatı bir an kaybetmediler. Açık, kapak bir çok toplantı yapıldı. Basına müşterek beyanat verildi. İspatçılar tam bir birlik manzarası gösteriyorlardı. Açık toplantılar Ankara Palasta veya Mecliste, kapalılar on dokuzlardan birinin, bilhassa Behçet Kayaalp'ın evinde yapılıyordu. Bu toplantılarda Genel İdare Kurulunun manevraları karşısında tatbik edilecek mukabil hareketler tesbit ediliyordu.

Pazar akşamı, her şey bittiğinde ispatçılar nihai kararlarını aldılar. İstifa edeceklerdi. Pazartesi günü saat 16 da bir içtima akteddiler ve basına istifanamelerini okudular Bunda bir tek husus bütün açıklığıyla ifade olunuyordu: Demokrat Partiye bir fikrin ve bir programın tahakkukunu temini için girmişlerdi. Şimdi ise parti bu fikirden ve

Üç büyükler
Ailede ihtilâf var

bu programdan tamamile ayrılmış, keyfi idare her tarafa hakim olmuştu. Bu şartlar altında Demokrat Partide kalmalarına imkân yoktu. Fikrin ve programın tahakkukuna başka yollardan çalışacaklardı.

Herkesin çoktan anladığı bir nokta, ispatçıların istifanamelerinde altı çizilere belirtiliyordu: hakiki Demokrat Parti yani Demokrat Partinin baştaki fikir ve programına sadık Demokrat Parti Adnan Menderesin Genel Başkanlığındaki parti değildir. Hakiki Demokrat Partiyi, yani onun fikir ve programımı 19 lar ve onların arkasındaki büyük kütle temsil etmektedir.

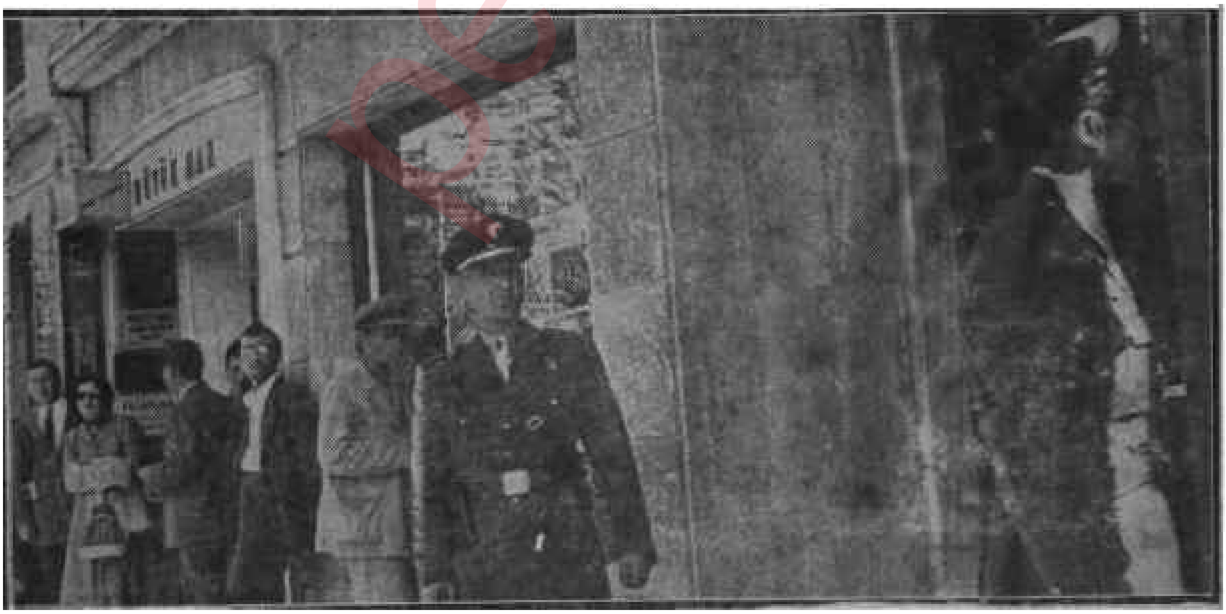
İp. böylece kopuyordu.

Üstü açık tehditler

Şimdi ispatçılar ne yapacaklardı? Milletvekili sıfatını taşıdıklarına göre mücadelelerini Büyük Millet Meclisine götüreceklerdi. Demokrat Parti 19 milletvekilinin şahsında en güzide ve en kuvvetli mensuplarını ihraç etmişti. Bunlar elbette ki muhalefetlerini Meclis kürsüsünden ifade edeceklerdi. Hemen hepsi ağzı laf yapan, münevver bilgili kimselerdi. Fevri Lûtfi Karaosmanoğlu'nun, Ekrem Hayri Üstündağın kudretli şahsiyetleri ise son derece geniş bir tesir sahası bulacaktı. İspatçılar alınları açık olarak muhalefet safına geçiyorlardı. Adnan Menderes başının her zora geldiğinde C. H. P. ye karşı, milletin çoktan unutmuş bulunduğu — D. P. nin beş yıllık tutumu önümde çoktan unutmuş bulunduğu — 1946 seçimlerini ele almayı âdet edinmişti. Fakat bu tertemiz guruba karşı, nasıl kendini müdafaa edecekti?

İşte bu sırada, bu suallerin sorulduğu esnasında Genel Başkan Büyük Kongrede ortaya bir fikir attı: partilerinden ihraç olunan milletvekillerinin miletvekilliklarini . muhafazaları siyasi bir gasptır! Bundan anlaşılan mana, Menderesin Büyük Millet Meclisinin açılışında bir kanun teklifinin getirilmesine taraftar olduğuydu. Gaye ortadaydı: 19 ları susturmak, onlara söz hakkı vermemek. Fakat bunun hukukla ve ilimle en ufak alâkası yoktu ve eğer böyle bir kanun çıkarsa demokrasinin son kırıntıları da kalkardı. Milletvekilleri kendilerini seçen milletin vekilleridir. Yoksa kendilerini tesbit eden parti liderlerinin-değil.. Böyle olduğu içindir iki milletvekilleri vicdanlarının sesine uyabilmek imkânına sahiptirler. Aksi takdirde bir adamın kölesi olurlar.

Hem, Allah vardı. Mesela Manisada Mesela Burdurda, hatta ve hatta me-

Büyük Kongrenin kapılarını bekleyen polisler
Kongre tam bir tesanüt havası içinde açılıyor (Zafer'den)

sela İzmirde Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlular, Fethi Çelilkbaşlar, Ekrem Hayri Üstündağlar Demokrat Parti listesinde bulundukları için , mi seçilmişlerdi; yoksa oralarda Demokrat Parti listeleri bu şahısları ihtiva ediyor diye mi kazanmıştı? Şimdi, milletin reyini almış bulunan kimseler bir şahsın arzusuyla bu sıfatlarından nasıl olabilirlerdi? Demokrat Parti Genel Başkanı kendi siyasi ahlak telakkisine göre bunun bir gasp olduğunu söylemişti. Fethi Çelikbaş kendisine şu cevabı verdi:

— Herkesin kendisine göre siyasi ahlak telakkisi vardır. Bence bir partiden ihraç edilen milletvekilleri, milletin revile bu sıfatı kazandıklarına göre teşrii devrenin sonuna kadar vazifelerine devam etmelidirler. Dünyanın bütün demokrasilerinde de ayını usul tatbik edilir. Ama, diyelim ki Adnan Menderes aksini düşünüyor. O (halde 1945 te Cumhuriyet Halk Partisinden ihraç olunduğu zaman niçin milletvekilliğinden ayrılıp bir siyasi ahlak numunesini bu millete göstermemiştir? Zira benim bildiğim o sırada sadece Celal Bayarın hem partiden, hem de milletvekilliğinden istifa ettiğidir. Halbuki Adnan Menderes de Fuad Köprülü de Refik Koraltan da Cumhuriyet Halk Partisinden çıkanldıkları halde milletvekilliğinden ayrılmayı hatırlarına bile getirmemişlerdi. Üstelik o sıfatı, kendi ifadeleriyle seçim yoluyla dahi almamışlar, düpedüz tayin edilmişlerdi.

Sadece bu söz düellosu Büyük Millet Meclisinde 19 lar ile iktidar arasındaki mücadelenin nasıl cereyan edeceği hakkında bir fikir vermektedir. Maziden söz açmak Adnan Menderesin artık en ziyade dikkatle kaçınacağı hareket olacaktır. Ama o zaman da ne söyliyecektir ki..

Rey verilirken

İki el bir baş içindir

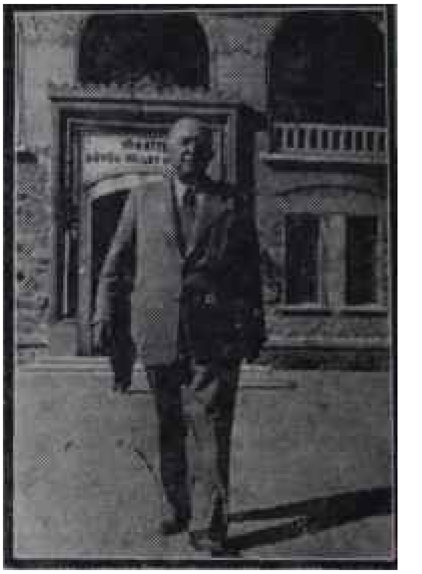
Yeni parti rivayetleri

19 ların Demokrat Partiden ihraçlarıyla beraber bir talkım yeni parti» rivayetlerinin çıkacağı tabiiydi. Bazı kimseler müstakbel partiye isim dahi bulmuşlardır. Halbuki işler henüz o safhaya gelmemiştir.

Yeni partinin bir gün tahakkuk edeceğine şüphe yoktur. Ancak ispatçılar şimdi, memlekete kendilerini, maksadlarını ve usullerini tanıtmak, anlatmak zorundadırlar. Bunun yolu ise laf edebiyat değil, fiiliyattır. Parti işlerinden anlayan herkes gayet iyi bilmektedir ki ispatçıların kuracakları bir parti esas müşterisini Demokrat Partiden alacaktır. Halk Partisinden yeni partiye pek az münevver geçer. Cumhuriyetçi Millet Partisinin ise hali hazırda yeni partiye verecek müşterisi yoktur. Buna mukabil yüreklerinde aynı dayanılmaz yük bulunan bir çok demokrat eski par tilerinden bazıları yeni partiye geçecektir. İspatçılar bunlara, dayanarak partilerini hemen bugün de (kurabilirler. Ancak böyle bir parti sağlam temellere dayanmaz ve Cumhuriyetçi Millet Partisiyle beraber ilk inici sınıf bir parti halinde kalır, asıl mücadele gene D. P. ile C. H. P. arasında olur. İspatçılar D. P. nin siyasî hayatım uzdaki yerini almak zorundadırlar. Bunun için ise hiç olmazsa şu teşrii devrede çok çalışmaları lâzımdır. Büyük Kongre göstermiştir ki D. P. içinden çürümüş bir ağaç manzarası göstermektedir ve budanmaya budanmaya artık budanmanın tesir etmeyeceği bir hal almıştır. Zor ve baskı ile çok partili rejimlerde bir partinin ayakta durmasına imkan yoktur. Bunun yanında muhalefet partilerinin bu vazifelerini layıkıyla yapamadığına kani bir «dalgalı kütle=masse fflottante» mevcuttur. İspatçılar önümüzdeki teşriî devrede başarabileceklerinden bizim emin olduğumuz siyasi faaliyeti gösterebilirlerse, hem demokrat Partinin içinde zorla kalmış kimseleri, hem de batılı ölçülerle yapılacak mükemmel ve dinamik bir muhalefete hasret olan kimseleri tatmin edebilirler se kuracakları parti Demokrat Partinin külleri üstünde yükselecek ve onun yerini alacaktır.

Ama bu, şimdiden harekete geçmemeyi kap ettirmez. Bir siyasi partinin bir tek günde kurulabileceği günler Tür kiyede de çoktan geçmiştir. Şimdiden köprübaşlarını kurmak, teşkilâtın tohum larını atmak lâzımdır. İspatçılar partilerinin kuruluş tarzı, için Demokrat Partinin hatta ne de Cumhuriyetçi Millet Partisinin kuruluş tarzını model olarak almamalıdırlar. Bilakis batılı ölçülerle davranmalı, o ölçüleri bizim şartlarımıza uydurmalıdırlar.

19 lar irinde bu temayül mevcuttur. Zaten bugünden aldıkları prensip kararı hadiselere göre hareket etmektir. Kendilerini parlak bir istikbalin beklediğinden pek çoğu haberdardır. Akıbetleri memleketin akıbetiyle de sıkı sıkıya alakalı bulunduğundan hareket tarzlarını bütün bir millet dikkatle ve iyi niyetle takip edecektir.

Ekrem Hayri Üstündağ

Kurduğu partiden atıldı

İçerde

Zafer gazetesi cumartesi günü Büyük Kongrenin tam bir tesanüt havası içinde açıldığını yazmıştı. Gazetenin sah günü yedi sütun üzerine koyduğu başlık ise şuydu s «Kongre tam bir vakarla devam ediyor». Dört günden beri Demokrat Partinin resmi organı her şeyin mükemmel şekilde cereyan ettiğini bildiriyordu. Tesanüt, icraatın alkışlanması, tasvip, takdir, olgunluk, vakar... Zafer'inin sütunlarında bu kelimelerden geçilmiyordu.

İşte aynı salı günü, öğleye doğru bu «vakar içinde geçen kongre» ye elli imzalı bir takrir verildi. Takriri Genel İdare Kuruluna taraftarlığı belli delegeler imzalamışlardı. İstedikleri şuydu: bir partiden ihraç olunan milletvekillerinin milletvekillik hakları da kaldırılsın. Celseye Tevfik İleri başkanlık ediyordu. Takrir kendisine geldiğinde bunu Divan kâtiplerinden birine verdi, kısa boylu gözlüklü genç metni alçak ve anlaşılmaz bir sesle olurdu. Son kelimeyi söylemişti ki başkan Tevfik İleri:

.«— Takriri reyinize kovuyorum. Takriri kabul edenler... Kabul etmeyenler... Takrir kabul edilmiştir! dedi.

Kimse ne olup bittiğini anlayamamıştı. Daha doğrusu pek az delege takririn mahiyetini kavramıştı. Kavrayanlar ise reylerim aleyhte kullanmışlardı. O kadar ki başkanın bütün acelesine rağmen - zaten bütün Kongre müddetince Tevfik- İleride son trend kaçınmakta olan bir yolcu hali vardı - lehte kalkan el sayısıyla alevlideki el sayısı birbirine aşağı yukarı müsaviydi. Başkanın bir yıldırım süratile «takrir kabul edilmiştir» demesi üzerine bilhassa arka sıralarda sanki kıyamet koptu. Delegelerin büyük bir kısmı bağırıyor, ayaklarını vuruyor, sert el hareketleri yapıyordu. Bunların çoğu söz istiyordu. Fakat Tevfik İleri-

nin başka takrirleri okutmaya kalkıştığı görüldü. Kanaatince takrir kabul edilmişti, söyleyecek başka söz yoktu. Ama delegeler bu mevzuda başkan gibi düşünmüyorlardı, söyleyecek lâfları vardı. Büyük Sinema salonunda sanki bir isyan havası esiyordu. Kâtiplerden biri başkanın uzattığı diğer bir takriri okuyordu ama kimsenin dinlediği yoktu. İş çoktan çığırından çıkmıştı. Şiddetle itiraz edenlerin arasında milletvekillerinin bulunduğu farkediliyordu. Bu sırada Osman Turan'ın kürsüye hamle ettiği görüldü. Tevfik İleri mevzuu değiştirmekle variyete hâkim olamayacağını anlamıştı. Bir şeyler yapmak lâzımdı. Zira salondan müthiş bir gürültü yükseliyordu.

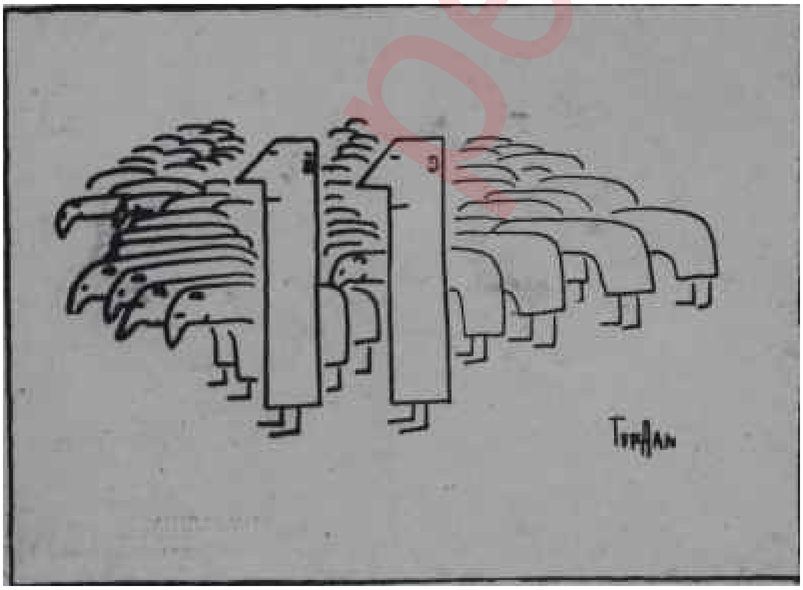
Bir kısım delegeler milletvekili Osman Turan'ın yolunu kestiler. Osman Turan «konuşacağım» diye bağırıyordu. Aralarında Halûk Şamanın, Şefik Bakarın da bulunduğu bir gurup ise aleyhte olanları hararetle destekliyordu. Bu kadar mühim ve maksatlı bîr takrir Kongreden böyle geçirilemezdi. Teklif hakkında konuşmak isteyenler vardı. Üstelik lehteki ve aleyhteki reyler de sayılmamıştı.

Bu sırada bir delege, isyan halinde kürsüye fırladı. «Artık yeter, biri de mi konuşturmayacaksınız yahu... Nedir hu istibdat!..» diye haykırıyordu. Herkes büyük bir heyecan irindeydi. Salonun Ön sıralarını Genel İdare Kurulunun adamaları tutmuştu. Bunların bazıları ayağa fırladılar, delegeyi vaka paça durdurdular. Delege eğer dayak yemediyse talihine şükretmelidir. Salon üç dört dakika bir baştan ötekine karıştı. Guruplar birbirine giriyordu. Kimsenin kimseye hükmedecek hali kalmamıştı. Müthiş bir uğultu her tarafı kaplamıştı. Bu sırada fotoğlafçılar makinelerini ayarlamaya çalışıyorlardı. Ön sırada oturan Genel Başkan sapsarı kesilmişti. Bir ara «yapmayın arkadaşlar, aramızda yabancı fotoğrafçılar var» diye bağırdığı duyuldu. Fakat aldırış eden olmadı. Herkes birbirine girmişti. O zaman Menderes delegelere döndü, ellerini açarak ve çok sert bir sesle:

«— Ne oluyorsunuz, diye bağırdı. Ne oluyorsunuz...»

Sonra, kürsüye fırladı. Karışıklığı durdurmak için başka çâre kalmamıştı. Fakat evvelâ bu da para etmedi Delegeler Genel Başkanı da dinlemiyorlardı. Hele Adnan Menderes hoşa gitmeyen sözler sarfedince salonun birçok köşesinden ayak patırdıları yükselmeye başladı. Homurtular duyuluyor, ademi tasvip sedaları kulakları tırmalıyordu. Genel Başkan ekseriyetin kendisiyle beraber olmadığını derhal anladı, konuşmasının edasini değiştirdi. Fakat arada sırada, tek tük vükselen alkış sesleri kâfi değildi. Karışıklık devam ediyordu. Bu sırada bir dâhi, Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü sinema operatörlerinin projektörünü sahneye çevirdi. Işığı gören - hayır çıkmadı - alkışa katıldı. Adnan Menderes konuştu, konuştu. Zaten bütün kongre müddetince hep o konuşmuş, o kürsüden inince ya celse dağıtılmış, ya kifayeti müzakere teklifi kabul edilmişti. Fakat bu sefer vaziyetin kifayet takririne bile tahammülü yoktu. Delegeler isyan halindeydiler ve bu hal, vicdanların ilelebet susturulamıyacağı yolunda AKİS'in tahminine tamamiyle uyuyordu. Bir tek çâre kalmıştı: konuşmayı bir «kapanış nutku» haline sokmak. Genel başkan da bunu yaptı ve dinleyicilerin hayretten faltaşı gibi açılmış gözleri önünde Demokrat Partinin Dördüncü Büyük Kongresinin çalışmalarını tamamladığını bildirdi.

Adnan Menderes kürsüden iner inmez müthiş uğultu yeniden başladı. Delegeler söz istiyorlardı. Tevfik İleri ne yapacağını şaşırmıştı. Salondan «usul hakkında, usul hakkında...»

«11» LER

Beraatı zimmet

İspat hakkı dâvasmm tamamile haklı bir dâva olup olmadığı hususunda hâlâ **ban** tereddütler vardı. Bu mevzuda o kadar çok şey söylenmişti ki zihinler ister istemez dağılmıştı. Lâzım mıdır, de**ğil** midir? Zamanlı mıdır, zamansız mıdır?

Şimdi, dâvanın haklı, hem de son derece haldi olduğu katiyetle anlaşılmış bulunuyor:

Ahmet Emin Yalman aleyhinde yazdı.

sesleri yükseliyordu. Başkan sağına bakındı, soluna bakındı. Kimsenin lâf dinleyecek hali yoktu. Bunun üzerine «Demokrat Partinin Dördüncü Büyük Kongresini kapatıyorum» dedi ve arkasına bakmadan kürsüden indi. Gürültüler devam ediyordu, ama başkanlık divanında kimse kalmamıştı. Zafer gazetesinin tesanüt içinde başladığını, vakar içinde devam ettiğini bildirdiği kongre iste böyle sona erdi. Delegelerin memleketlerine «unutulmaz hatıralar» la döneceklerine zerrece şüphe yoktu. Adnan Menderes, freklerin tâbirile tarihi bir «Pyrrbuş zaferi» kazanmıştı. Bu tâbiri türkçelestirmek gerekirse şöyle denilebilirdi: «Mağlûp sayılır bu yolda galip!»

Demokratik olmayan küfürler

Hakikaten Dördüncü Büyük Kongre Demokrat Parti inin tam mânasiyle yıkıcı bir kongre olmuştu. Bu toplantı vesilesiyle açıkça meydara çıkmıştı ki hizipler partinin en yüksek kademelerinde hile mevcuttur ve gidişe en yüksek kademeleri işgal edenler dahi muhaliftir. Bunun delili pazartesi günü görüşmüştü. O gün bütün delegelerin önünde ve herkesin işitebileceği bir sesle. Genel İdare Kuruluna ön kapıdan giren Fuad Köprülü (aldığı rey sâyısı: 1004) aynı kurula servis kapısından giren Dr Mükerrem Sarola (aldığı rey sayısı: 399) demokratik dahi sayılamayacak küfürler savurmuş. Alenen hakaret etmişti. O kadar *ki b*ir çok gazete «Fuad Köprülü Dr.Mükerrem Sarol'a. burada tekrarlayamıyacağımız sözler söyledi» demek veya bu sözlerin biraz daha *kibarcasını* yazmak zorunda kalmıştır. Böyle hareket edenler**den Cumhuriyet «defol» manasına gelen** bir tabirden bahsediyordu. İki Genel İdare kurulu azasının arasına Adnan Menderes geçmiş. Daha ziyade bir döğüşü o önlemişti. Hadiseden sonra Genel Başkanın bazı gazetecilere verdiği ziyafete gidilmiş ziyafetten dönüşte Menderes arabasına - bakanlıktan düştüğünden beri arabasız kalmış olan - Dr. M. Sa.rol'u almıştı. Bu suretle ideal arkadaşını Fuad Köprülüye karsı bile tuttuğunu gösteriyordu. Zaten bu ideal arkadaşlığı değil midir ki bir çok hâdiselerin temelini teşkil etmiş paratiyi bu hale getirmişti. Şimdi Adnan Menderes aynı yolda ilerleye-

Delegelerin kongreyi takip edişi
Eee, lâf saatlerce uzatılırsa!

ceğini, aynı yolda devam edeceğini Genel İdare Kuruluna karşı açıkça 'bildiriyordu. Bütün kongre müddetinde Dr. Mükerrem Sarol Genel Başkanın ve bakanların iki sıra arkasında oturmuştu ama Adnan Menderes'in son hareketi isnat ediyordu ki ideal arkadaşının hakiki yeri kalbinin köşesidir. Bu hakikat karşısında bir çok delege:

«— Demek bunca insanı feda etmek bunun içnmiş...» diye düşünmekten kendini alamadı.

Menderes'in ilk konuşması

Adnan Menderes silâhlarının ne olduğunu ilk konuşmasında ortaya koydu. Bu ilk konuşma neydi: Genel İdare Kurulu raporu mu yoksa bir hususi nutuk mu bir türlü anlaşılamadı. Buna rağmen o aksam radyolar, sekizi çeyrek geçeden itibaren bunu yayınladılar. Halbuki nutku söyleyen Adnan Menderes şimdiye kadar kaç defa devlet radyosunun partizan maksatlarla kullanılmayacağını bildirmiş, resmen ve şahsen taahhüd etmişti Şimdi, bir parti genel başkanının kendi partisi kongresinde söylediği nutuk aynen ve iki saat müddetle veriliyordu. Partizan sıfatını bundan daha iyi hangi' konuşma taşınabilirdi ki...

Adnan Menderes hitap ettiği kimselerin bir hafıza zaafına dnrar olduklarına zanneden bir taktik kullandı. Bakınız, ne diyordu:

«— ... Bu işin hazin olan tarafı bunca emek minnet ve mahrumiyet pahasına kazatılmış olan mebuslukların o zaman ayrılanlar tarafından kendi sahsi malları imiş gibi bizden gasbedilip götürülmesi olmuştur. Bu bir siyasi gasptır ki milletlerin siyasi tarihinde misline rast lamak mümkün değildir. hiç değilse buna benzer bir hâdise son derecede nadir- " dir.»

Evet. bu sözleri dinleyenlerin 1945 i hatırlamamaları için bir hafıza zaafına duçar olmalara gerekmez- miydi? Fakat Adnan Menderes, galiba sadece kelimelerin ağzından çıktığı anı kurtarmıya çalışıyordu. Nutkunun biraz ilerisinde bunu ispat etti. İsmet İnönü'nün 1950 seçimlerinin arefesinde İstanbul'da Taksim, meydanımda söylediği bir nutku tahlil ediyordu. - Zaten Dördüncü Büyük Kongreyi açış nutkunum yarısı, bin defa ele alınmış bu nutka dairdi - Adnan Menderes aynen şöyle dedi:

«— İnönü o zaman şöyle diyor: Geçen beş sene zarfında bizim büyük meselemiz dış emniyet meselesi idi. 1944, 1945, 1946 senelerinde hemen hemen yapayalnız tehlikeli imtihanlar karşısında bulunduk. Önümüzdeki senelerde de dış em niyet meselesi başlıca kaygımız olacaktır.»

İnönü'nün' nutkundan bu parçayı okuduktan sonra Demokrat Parti Genel Başkanı aynen şu tefsiri yaptı:

— Bu sözleri ille o zamanki iktidar partisi başkanı Türkiyenin 1946 dan 1950 ye kadar yalnız kaldığını ve emniyet meselesini halledemediğini itiraf etmiş bulunuyor».

Delegeler hayretler içinde kaldılar. İnönünün cümlesi yarım dakika evvel okunmuştu. Adam diyordu ki 1944, 1945, 1946 senelerinde hemen hemen yapayalnızdık... 1946 ile 1950 arasından bahseden kimdi? Evet, hatip her halde bir hafıza zaafını hesaba katıyordu.

Bütün açış konuşması aynı şekilde devam ediyordu. Hele Kongrenin niçin geç toplandığına dair olan kısan bir şaheserdi Genel Başkan aynen şöyle demişti:

«— Evvelâ, müsaade ederseniz Dördüncü Büyük Kongremizin bugüne kadar gecikmesi! sebeplerine kısaca temas edeyim. Bu sebeplerin yüksek heyetinizce bütün imâna ve sümulüyle ve kolaylıkla takdir edileceğinden şüphe etmediğimiz için meseleyi uzun uzadıya teşrih ve tahlile lüzum görmüyoruz. Şu kadarını söyliyelim ki. Büyük Kongrenin zamanını seçerken, Genel Kurulunuz, dikkat ve teenni göstermek lüzumunu duymuştur.

Bunun memleketin yüksek menfaatlerine uygun olduğu 'kadar şiar ve gayesi bütün mevcudiyetiyle memlekete hizmet olan partimiz için de hayırlı ve faydalı olduğuna kaniiz.

Ne teşkilât kademelerinin her hangi birinden ne de bir partili arkadaşımızdan kongrenin daha evvel yapılması hususunda şimdiye kadar bir teklif ve talep alınmamış olması bu kanaatimizin bütün teşkilâtımızca ve parti mensupları tarafından paylaşıldığını teyideder. Filhakika iç ve dış politikayı alâkalandıran hâdiseler ve partimizin kuruluşundanberi kendi bünyesi içinde geçirmekte olduğu istihaleler Dördüncü Büyük Kongremizin zamanını seçerken' gösterdiğimiz dikkat ve teenninin başlıca unsurlarını teşkil ediyor.. Bu bakımdan yüksek heyetinizin de kongrenin teahhürü sebepleri üzerinde derin bir seziş ve anlayışla hareket edeceğine inanıyor ve tamamiyle müsterih olarak huzurunuza çıkmış bulunuyoruz.»

Görüldüğü gibi bu sözler hiç har şeyi izah etmiyordu. Hele teşkilât ve parti mensuplarının böyle bir talepte bulunmamış olmasının mazeret olarak ileri sürülmesi herkesi hayrete düşürdü. Zira böyle bir talepte bulunan çıksaydı, partiden ihracı mesele dahi teşkil etmezdi. Nitekim pek çok demokrat partili bundan daha az mühim sebeplerle atılmışlardır. Hem de bazı «komplikasyonlar» a vesile vereceği bilindiği halde... Feridun Erginin durumu bunun misaliydi.

Koyu demokratlar kongrede
Eğede partiyi *kurmuştu... C.H.P.* yi

D. P. Genel İdare Kurulu

Ön kapıdan girenler

Fuad Köprülü	1004
Refik Koraltan	986
Samed Ağaoğlu	967
Sıtkı Yırcalı	985
Tevfik İleri	852
Emin Kalafat	845
Rıfkı S. Burçak	809
Kâmil Gündeş	681
Atıf Benderlioğlu	624
Remzi Birant	569
Osman Ş. Çiçekdağ	556

Arka kapıdan girenler

C Ramazanoğlu	408
Mükerrem Sarol	399
Rauf Onursal	391

Adnan Menderes'in talihsiz bir gününde olduğu ilki başka hâdiseden de belli oldu. Konuşmasında iki hususa temas etmişti. Bunlardan biri Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu'nun Büyük Millet Meclisi Reisliğini istediği ve onu alamadığı için huysuzluk ettiğiydi. Karaosmanoğlu bunu kat'i bir ifadeyle tekzip etti. Onun bildirdiğine göre seçimler kazanıldığı sırada Samet Ağaoğluyla beraber Manisada bulunuyorlardı. İktidarın alındığı haberi gelince Fevzi Lûtfi Karaosmanoğiu Salet Ağaoğluna kendilerinin fiilî vazife almayıp partide kalmaları teklifinde bulunmuştu. Eğer bu yatlansa, Samed Ağaoğlu pek âlâ tekzip edebilirdi. Etmemişti.

İkinci husus Faik Ahmet Barutçuyla olan bir hasbıhale aitti. Adnan Menderese göre Faik Ahmet Barutçu'nun da dahil bulunduğu bir heyet Demokrat Partiye Halk Partisi iktidarı tarafından 40 milletvekilliği teklif ermişti. Barutçu gazetelerle bur açıklama yaptı ve bahis mevzuu görüşmeye ait noktalarından bir kısmını neşretti. Bunlardan anlaşılıyordu ki görüşme C. H. P. nin değil, D. P. nin teklifiyle yapılmıştı. Üstelik Barutçu'ya göre 40 milletvekilliği bahis mevzuu edilmemişti. Zaten konuşulan husus partilerin bazı yerlerde namzet göstermemeleri böylece muhalefetin Mecliste asgari bir ver işgal etmesi hususuydu. Yoksa C. H. P. 40 millvekilliği teklif etmemiş ve muhalefetten bununla iktifa etmesini istememişti.

Avrupa Konseyinde olanlar

Hakikaten Ankara'da Büyük Kongrenin toplanmasının arefesinde Avrupa'da. Strasburg'da Avrupa Konseyinin İstisari Meclisi toplanmıştı. Bu Meclisteki delegelerimizden biri Feridun Ergindi. Feridun Ergin, bilindiği gibi Demokrat Partiden ihraç olunmuştu. Partiden ihraç olunmakla Avrupa Konseyindeki delegelik sıfatının da kaldırılması bazı çevrelerce uygun bulunmuş ve bu içtima devresine Baki Erdemin gönderilmesi düşünülmüştü. Fakat hadise Konseyde duyulmuş ve aksülâmel uyandırmıştı. Avrupa Konseyinin delegeleri Millî Meclisler tarafından seçiliyorlardı ve müddetleri Konseyin bir toplantı devresiydi. Bu devre boyunca milletvekilleri, Avrupanın milletvekili sayılıyorlardı. Bu bakımdan hükümetlerin karışmak hakları yoktu.

Konseyin başkanı Fransız sosyalisti Guy Mollet ile gerek Feridun Ergin, gerekse Fatin Rüştü Zorlu arasında toplantının arefesinde bir takım mektuplar teati edilmişti. Guy Mollet'den Feridun Ergin'e gelen mektupta durum soruluyor ve milletvekilinin Strasburga gelmesi isteniliyordu. Hâdise konsey çevrelerinde iyi karşılanmamıştı. Bir milletvekilinin partisinden ihracı onun ne milletvekilliği sıfatını kaldırırdı, ne de Avrupa Konseyindeki delegeliğini... İstişari Meclis celsesinin arefesinde yapılan bir komisyon toplantısında bazı delegeler Feridun Ergin'in, eğer Türk Hükümeti tahsisat vermiyorsa Konsey tarafından temin edilecek tahsisatla gelmesini talep etmişlerdi.

Bu mektuplar üzerine Fatin Rüştü Zorlu Urfa milletvekilini çağırmış, fakat Feridun Ergin daveti reddetmişti. Telefonda Dış İşleri Bakan Vekiline kendisiyle görüşecek hiç bir şeyi bulunmadığını bildirmişti. Eğer tahsisatı verilirse gidecekti, aksi halde Konseyin göndereceği parayla gitmiyecekti. Bunun karşısında D. P. den ihraç edilen milletvekilinin tahsisatı ödenmiş ve Feridun Ergin Strasburga hareket etmişti. Yanımıza caba kalan, maruz bırakıldığımız fena propagandadan ibaretti.

Zaten Avrupa Konseyindeki heyetimizin vaziyeti garip bir hal alıyordu. Bu heyette yedi Demokrat milletvekili vardı. Şimdi' bunların dördü - Fethi Çelikbaş, Turan Güneş, Zeyyat Ebuzziya, Feridun Ergin - partilerinden atılmışlardı. Onları heyete seçen D. P. nin Meclis gurubuydu. Bu da dört milletvekilinin guruptaki mümtaz mevkilerinin deliliydi. Hakikaten gurup, frenklerin tabiriyle kendi «kreması» nı seçmiş, bizi temsile onları yollamıştı. Şimdi onların ve onların yanında Demokrat Partinin en güzide milletvekillerinin bir kalemde ihracının Büyük Kongreyi üzmemesi imkânsız di. Bu kuvvet kaybı, 1 9 4 8 deki ayrılmalara benzemiyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 19 lar gibi milletvekillerine ihtiyacı vardı. Bunların D. P. gurubunda bulunmaları ise elbette ki parti için büyük bir kazançtı. Delegelerin bunu bilmemeleri imkânsızdı. Bu husus sabit olduğu içindir ki iş başındakiler çok dikkatli davranmak lüzumunu hissetmişlerdi.

Büyük kavgadan hemen sonra
Demokratik olmayan küfürler

Plânlı bir kongre

Demokrat Partinin Dördüncü Büyük Kongresini vasıflandıracak kelime plân» idi. Konuşmalara varıncaya kadar hemen her şey evvelden hazırlanmıştı. İlk söz alanların başında daima milletvekilleri olmuştu. Bunların büyük kısmının Genel İdare Kurulunu methetmek için kürsüye çıktıkları ortadaydı. İspatçılar toplantıya sokulmamış, davalarını anlatmalarına müsaade edilmemiş, kendilerine müdafaa hakkı verilmemiş, fakat bununla da kalınmayarak yalan istifa haberleri uydurulmuştu. Ancak plân gene de yürümemişti.

Kongre umumi heyetinin gidişi tasvip etmediği daha ilk konuşmalarda meydana çıkmıştı. Delegeler Genel İdare Kurulunun veya Genel Başkanın lehinde konuşan hatipleri yuhalıyorlardı. Evet Büyük Kongre zor ve baskı karşısında - zira en ufak bir itiraz sesi yükseltecek olanlar partiden ihraç olunuverilebilirlerdi - muhalefetini doğrudan doğruya

Kongreden samimi levhalar

Koraltan sarmaş dolaş rekorunu kırdı

değil, vasıtalı olarak ifade etmiş, gidişi tasvip edenleri, Genel Başkana ve Genel İdare Kuruluna hak verenleri susturmuştu. Feruzan Tekiller, cazibeli Fehamet Gökeller, Natık Poyrazoğlular, Hakiki Gedikler, Hüsnü Göktuğlar hep aynı akıbete uğradılar; bir çoğu sözlerini tamamlamak fırsatını bulamadı. Buna mukabil Büyük Kongrenin kahramanı ve en çok alkışlanan delegesi bir kadın ol-. du: Piraye Bigat. Ankaralı Piraye Bigat bilhassa ispatçılara yapılan muamelenin hakiki veçhesini, mükemmelen belirttir, burnun tüzüğün ihlâlinden başka mâna taşımadığını söyledi ve Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu'nu 'hararetle övdü. Delegeler de hatibi çılgıncasına alkışladılar. Büyük Kongre ne Genel Başkanın açış nutkunu, ne de Genel İdare Kurulunun raporunu tasvip etmişti. Nitekim söz alabilen müstakil delegeler bunların ikisini de şid detle yerdiler. Tenkitler üç nokta üzerinde toplanıyordu: 1) Büyük Kongrenin geç toplantıya çağırılması ve ispatçılara reva görülen muamele ile tüzük ihlâl edilmiştir. 2) Adnan Menderes C. H. P. ye hücum edecek, yerde bugünkü vaziyeti anlatsaydı daha iyi ederdi, 3) Genel İdare Kurulunun raporu boş bir övünmeden başka şey değildir.

Menderes'in konuşmaları

Delegeler Menderes'i sık sık - her gün - dinlediler. Ama konuşan Menderes sanki tanıdıkları adam değildi. Nitekim bir delege - Cemal Tüzün - şöyle dedi:

«— Genel Başkanımız sayın Adnan Menderesimizi dün gayet üzüntülü, kederli ve kırılmış bulduk. Çileğimiz kendisinin her zaman güler yüzle bize görünmesidir. O gülsün ki biz de gülelim.»

Bu temenniye bütün delegeler katılmıyorlardı ki sözler ayak patırdılarıyla karşılandı. Hakikaten Menderes âdeta tanıtılmayacak haldeydi. Konuşmaları son derece zayıftı, sözlerinde insicam yoktu, kelimelerini bulamıyor, fikirlerini toplayamıyordu. İkna kuvvetini tamamiyle kaybetmişti. O kadar ki Ahmet Emin Yalmandan başka 'hiç kimseyi tatmin edemedi. Uzun, hem de çok uzun konuştu. Bu konuşmalarını radyo metin halinde saatler ve saatler verdi. Halbuki bu lehte değil, en aleyhte bir propagandaydı.

Genel İdare Kurulu seçimleri

Genel Başkanın zayıflığı şuradan da belliydi ki Kongrede hiç bir esaslı mevzua ilişilmek cesareti gösterilemedi. Bir komisyon bazı tüzük tâdilleri hazırlamıştı. Bunlar ele dahi alınamadı. Genel Başkanlık ile Başbakanlığın, Genel İdare Kurulu azalığı ile bakanlığın birbirinden ayrılması meselesine katiyyen dokunulmadı. Ne teşkilâttan bahsedildi, ne programdan, ne merkez - şube münasebetlerinden... Hattâ Genel İdare Kurulu seçimlerinde bile fazla gürültü olmasın diye eski azalar ipka edildiler. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ile Fethi Çelikbaş'ın yerlerini ise Dr. Sarol ile Rauf Onursal aldılar. Fakat Genel Başkanın arkasında iki hizip arasında bu vesileyle bir ölüm kalım savaşı verildi. Fuad Köprülü taraftarları Dr. Saırol'un kazanmaması için ellerinden geleni yaptılar, fakat sabık Devlet Bakanı Ankara'dan Raimiz Eren gurubuyla anlaşmak suretiyle arka kapıdan da olsa Genel İdare Kuruluna girmeye muvaffak oldu. Ancak orada kalabileceği son derece şüphelidir. Eğer üç haftaya kadar sabık Devlet Bakara partideki vazifesinden de istifa ederse hiç kimsenin şaşmaması gerekir. AKİS okuyucuları buna bir mim koyabilirler, zira AKİS'in bunu tahmin ederken elbette ki bir bildiği vardır. İstifa ettiği takdirde sabık devlet bakanı «dinlenmek» için Avrupa'ya gidecektir.

Kongrenin mânası

Demokrat Partinin Dördüncü Büyük (Kongresi için en mükemmel tarif toplantının siyasi bir fiyasko olduğudur. 1600 delege içinde kongrenin cereyanından ve neticesinden - çeşitli ve değişik sebeplerle - memun olan, tatmin edilmiş bulunan beş kişi yoktur. Bütün İstanbul gazeteleri ve toplantıyı takip etmek fırsatını bulan, müşahitler bunun üzerinde ittifak etmişlerdir. Adnan Menderes parti içinde hiçbir zaman bu kadar zayıf hale gelmemişti, zira liderliği hiçbir zaman böylesine münakaşa edilmemişti. Yüzlerce delege onu alkışlamaktansa alkışlıyanları susturmayı tercih etmişlerdir.

Delegeler Ankara'ya gelirken bir takım meselelerle karşılaşacaklarım biliyorlardı, ama hiç olmazsa muhalefet yılların daki demokratik havanın kongrelerine hakim olacağını sanıyorlardı. Halbuki şimdi, yerlerine dönerken kalplerinde derin bir hayal kırıklığından başka şey göüürmemektedirler. Zira Ankara'da Demokrasinin «d» sinin bile yok edilmekte olduğunu açıkça görmüşlerdir. Zafer gazetesinin Genel Başkanlık seçimlerinde Adnan Menderes'in aldığı rey sayısından bir «lider etrafında birlik» manzarası çıkarmaya çalışmasından daha komik şey olamaz. Zira Menderes bu reyleri kime karşı kazanmıştır ki? Tek rakibi Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu'nu kongreye sokturmadıktan başka ona rey verilmesini önlemek' için partiden ihraç ettirmiş, partili sıfatını kaldırtmıştır. Eğer demokrasilerde olduğu gibi ispatçılar kongrede açık bir mücadele yapmak imkânına sahip olsalardı Adnan Menderes Genel Başkanlık için belki de bugün aldığı reylerin üçte birini alamazdı.

Büyük Kongre bugünkü ellerde Demokrat Partinin çatırdamakta olduğunu açık surette ispat etmiştir. Tutulan istikamet değiştirilmediği takdirde, zor ve cebirle parti ayakta .tutulmak istendikçe çöküş daha çabuk gelip çatacaktır. Şimdi partiden kütle halinde istifalar olacaktır. Acaba bu, gözleri açabilecek mi? Zannetmiyoruz. Fakat şurası bir hakikattir ki Dördüncü Büyük Kongreden Adnan Menderes son derece zayıflamış, buna mukabil Fuad Köprülü liderliğe son derece yaklaşmış çıkmaktadırlar. Eğer Fuad Köprülü partinin çökmesini önleyebilecek bir istikrar unsuru olarak vazife görebileceği hissini uyandrrabilirse, ölçülü hareket ederek bir «normalleştirici âmil» durumuna geçerse pek çok gözün ona çevrileceğinden zerrece şüphe yoktur. Zira bu gözler Demokrat Partinin çökmekte olduğunu Dördüncü Büyük Kongre vesilesiyle açık şekilde görmüşlerdir. Fuad Köprülü ise görünüşte radikal olmayan - zira o da bir kurucudur - ama aslında gidişi temelinden değiştirebilecek - zira Adnan Menderes değildir - bir alternatif teşkil etmektedir. Kaba şiddet usülleri hiçbir şeyi kurtaramryacak, insanların vicdanları üzerine çöken ağırlık bugün olmazsa yarın parti içinde yeni yeni indifalara sebebiyet verecektir.

Zira, tekrar ediyoruz, vicdanları ebediyen hiçbir - şey ye hçibir kimse susturamaz.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

D. P.

Kongrede malûm rakamlar

Geceleri bile temel atan, liderlerinin ifadelerine göre memleketimizi artık bir refah ve saadet ülkesi haline getirmiş bulunan Demokrat Parti, yaptığı bu muazzam işler arasında vakit bulup en nihayet dört senede birde kongre toplıyabilmiştir. Sayın okuyucularımız yukarıdaki ifadeyi görünce parti fonksiyonları ile hükümet fonksiyonlarını karıştırdığımızı düşünebilirler. Şunu ifade edelim ki bu hatanın vebali bize ait değil, kongrede konuşan Başbakan ve Maliye Bakanına aittir. Gerçi fok hatadan bahsetmek te pek doğru olmaz. Çünkü Demokrat Parti önceki iktidara karşı yaptığı bütün tenkitlere rağmen parti işleri ile hükümet işlerini birbirine karıştırmakta büyük bir maharet göstermiştir.

Dört senede en nihayet yapılabilen bu kongrede 'Maliye Bakanı Demokrat Partinin iktisadi ve malî sahadaki icraatına dair pek uzun bir rapor okumuştur. Bu raporda pek çok şey vardır. Fakat hiç bahsedilmeden geçiliveren veya, tamamen sübjektif şekilde tahlile tabi tutulan şeylerin adedi olanlardan kat kat fazladır.

Raporun muhteviyatı, son zamanlarda iktisadî hayatımıza ait konuşmaları takip edenlerin gayet kolaylıkla ve hiç hata yapmadan tahinin edebilecekleri gibidir. Çeşitli yerlerde ve çeşitli fırsatlarla (tekrar tekrar bahsedilen şeylerden bir defa daha bahsedilmiş, verilen rakamlar bir araya toplanarak yeniden verilmiştir, Yalnız bu defa okunan şeyler bir deftere kaydedilmiş olduğu için karşımıza meselâ Başbakanın geçen sayımızda tahliline çalıştığımız konuşmasından daha derli toplu olarak çıkmıştır. Fakat bu hat bile delegelerin, rapordan şikâyetini önleyememiştir.

Seçim propagandası zamanları müstesna olmak üzere, batı memleketlerinde devlet adamları iktisadi ve mali meseleler üzerinde konuştukları zaman bahsettikleri meselenin her yönünü ortaya koyarlar. Bizde ise gerek tahlillerde olsun gerekse iddialarda olsun daima tek taraflı kalınmaktadır. Bunun kasten mi, yoksa zuhul eseri olarak mı yapıldığını kestirmek kolay olmamaktadır. Aşağıda tek taraflı olarak mütalâa edilen meselelerin, eksik bırakılan noktalarının ve hatalı olarak kullanılan tahlil metodlarının bazılarını göstermiye çalışacağız.

Fakat sunu da hemen söyliyelim ki Başbakanın ve Maliye Bakanının yaptıkları konuşmalarda ortaya koydukları ve bundan evvel de müteaddit defalar belirttikleri zihniyet hakim oldukça bu meseleler üzerinde ilmî de olsa tahlil ve tenkit yapmak bir hayli muhataralıdır. Çünkü iktidar çevrelerinin size vereceği mükâfat en azından vatan sevginizin azlığı ithamıdır. Memleket menfaatlerine en uygun hal şekillerini ve hakikati bulma arzu ve gayretinin böyle, hakiki durumu tam olarak açıklamıyan veya açıklamak istemiyen kimseler tarafından vatan sevgisinin azlığı şeklinde isimlendirilmesi çok acı bir durumdur. İnsanın aklına şöyle bir sual geliyor: Her türlü meselelerdeki en ufak tenkitleri bile vatan sevgisinin azlığı ithamı ile susturmıya çalışmak acaba ne sevgisinin tezahürüdür?

İcraat raporuna bir tüm olarak bakıldığında, yapılan icraatın iyiliğinin, mükemmelliğinin, faydasının yegâne ve yegâne kıstası olarak harcanan para miktarının alındığını görüyoruz. Raporun başından sonuna kadar bu hususta başka bir kıstasa rastlamak kolay kolay kabil olmamaktadır.

Baş kısımda bermutad eski iktidar devrindeki iktisat ve maliye politikasının ne kadar kötü ve ne kadar sakat olduğunu izah etmek için bir kısım ayrılmıştır.

Maliye Bakanı konuşuyor

Bütçe nutuklarından idmanlı

Bütün bütçe gerekçelerinde, meclis nutuklarında ve diğer konuşmalarda yapıldığı gibi bu icraat raporunda da Demokrat Parti devrinde yapılanların mükemmelliğini göstermekten ziyade Halk Partisi devrinde yapılanların kötülüğünü göstermek gayreti sezilmektedir. Yani bu devirde yapılanların iyiliğini ve ne - kadar müspet olduğunu eski devrede yapılanların fenalığını ve sakatlığını tekrar tekrar hatırlatarak göstermek istemektedirler. Halbulki bu devrin müspet işlerini göstererek, bunları duyan ve okuyanların eski devrin fena taraflarını kendi kendilerine düşünmelerini, bulmalarını temin etmek çok daha müspet bir yoldur.

Halk Partisinin hatalarından bahsedilen kısımda, 1948 - 49 devresi için gayrı safi milli basılanın ve yıllık vasati gelirlerin düştüğünden bahsedilmekte, fakat buna karşılık meselâ 1983 ten sonraki vaziyetten hiç bahsedilmemektedir. 1949 senesindeki kötü iklim şartları yüzünden az olan mahsul Halk Partisinin hatalı işleri arasında sayılmakta, buna mukabil 1954 senesinin kötü mahsulü sadece fena şansın bir eseri olarak gösterilmektedir. 1938 senesi ile 1948 - 50 seneleri arasında paramızın kıymetinin beşte birine düştüğünden şikâyet edilmekte, buna karşılık son beş senede velevki kalkınma gayretlerimizin neticesi olsun, paramızın kıymetindeki azalmadan hiç bahsedilmemektedir.

Bilindiği gibi son haftalarda 82 liraya bulmuş olan Reşat Altın'ı son bir hafta içinde 95 liraya kadar yükselmiştir. İçinde bir dünya savaşının bulunduğu 12 yıllık devre içinde paranın kıymetinin beşte birine indiğinden şikâyet ederken, paranın kıymeti ile çok yakın alâkası olan bu hâdisenin de her halde hatırda tutulman gerekirdi.

Raporda ithalâttaki artıştan da bahdilmiştir. Fakat şu şekilde: «Keza, 1945 - 1949 seneleri vasatisi 690 bin tondan ibaret olan ithalâtımız da 1953 ve 1954 yıllarında 25 milyon tonun fevkine yükselmiştir.» Bir vasati ile sadece belli fok yıldaki durumun mukayese edilmesinin bazı zamanlar o yıldaki hususi durum icabı yanlış neticeler doğurabileceği vakaısını bir tarafa bırakalım, ithalâttaki değişmelerin böyle ton hesabı ile takip edilmediğini ve edilemeyeceğini bu işlerle yakından alâkası olan herkes bilir, İthalât ve ihracat rakamlarında ne sadece ağırlık, ne de sadece kıymetler bir mâna ifade etmez. Çünkü yalnız ağırlıklar verilirse alman mallar eskiden alınanlara nazaran daha fazla yükte ağır, pahada hafif olduğu takdirde aleyhe olan bir durum lehte bile görünebilir. Fakat buna rağmen raporu okuyanların da görecekleri, gibi malûmat yarım olarak verilmiştir.

Raporun gene ayni kısmında şöyle bir ifade vardır: «Diğer taraftan 1950 senesinden önce ithalâtımızın pek büyük kısmı cari istihlâk mallarından terekküp ettiği halde 1950 senesinden sonra, ithalâtımızın yüzde yetmişinden fazlası memleketin iktisadi kalkınması için muhtaç bulunduğumuz makina, tesisat, sermaye ve istihsal mallarından terekküp etmeye 'başlamış...» Eğer bir mukayese yapılıyorsa' veya mukayese yapılması isteniyorsa iki devredeki durumun da ayni ölçülerle, burada % olarak verilmesi gerekmez miydi?

İcraat raporunda, cam ve soda fabrikasının ayrı bir 'başlık altında incelenmesine varıncaya kadar bir çok meseleler üzerinde durulmuştur. Fakat bazı meselelerin böyle ayrı ayrı incelenmesine mukabil, bazı meseleler üzerinde hiç durulmamış veya bir cümle ile geçiştiriliverilmiştir. Yani raporda yapılan ve yapılması icap eden meselelerin önemleri ile kapladıkları yerler arasında bir muvazene yoktur. Meselâ topraksız çiftçiyi

topraklandırma faaliyetinden tek cümle ile bahsedilmiş, iç iskân, ormancılık, devlet borçları gibi .mevzulara hiç dokunulmamıştır. Zaten, nedense devlet borçları bahsi iktidardakileri çok sinirlendirmektedir.

Raporun bir çok yerlerinde kalkınma hareketlerinin süratinden bahsedilmiştir. Fakat acaba bu süratin bir hesabı mevcut mudur? Bizim vaziyetimiz bir hedefe varmak için at üzerinde hızla yol almaya çalışan bir adamın vaziyetine benzemektedir. Fakat unutmamak lâzımdır ki, 'böyle bir adamın sadece yol boyunda süratini arttırmıya çalışması değil, fakat hedefe ulaşmayı da emniyet altına alması, onun için atı çatlatmamaya dikkat etmesi lâzımdır.

Maliye

Memurlar ayarlanıyor

Geçen hafta Pazartesi akşamı, hâlâ radyolarında haberler bültenini dinlemek itiyadını bırakmamış olanlar, er tesi sabah ellerine Zafer gazetesi geçmiş olanlar şu haberle karşılaşdılar: «Maliye Vekilinin mühim beyanatı: Memurlar yılda beş maaş fazla alacak!» Alırlar mı almazlar mı, orasını şimdilik Allah bilir ve günü gelince herkes görür. Böyle bir şüpheyi içimizde yaşatmanın ve şu satırlarda önünüze koymamızın şüphesiz sebepleri yok değildir. Çünkü nihayet bakanlar da insandırlar. Gerçi insan olarak onlar, işlen icabı, biraz farklı durumdadırlar; ama gene de insandırlar. Yanılabilirler. Yanlış hesaplara, ümitlere kapılmış olabilirler. Gerçi sözlerini bin defa ölçüp tarttıktan sonra, söylemelidirler. Hesaplarını doğru yapmalıdırlar. Bunların hepsi güzel. Hem de pek güzel. Ama ne var ki şu kadar zamandır bu ölçüp tartma işinin pek öyle mishalle ölçülüp tartılır şekilde» yapılmadığına bin defa ispata yetip de artacak kadar delil var, vesika var, konuşma ve beyanat var, kocamanm kocaman nutuklar Var. Daha iki sayı evvel bunlardan güzel güzel örnekler verdik. İşte endişemiz buradan geliyor. Hemen Şunu söyliyelim ki, sözlerimiz daha ziyade «söylenir de yapılmaz» şüphesini belirtmek için söylenmiş değildir. Gerçi 'bu noktada da şüpheli olduğumuzu ve hiç de haksız sayılamıyacağımızı, açıkça ifade edelim. Fakat gene ifade edelim ki endişemiz daha ziyade böyle bir şey yapıldığı takdirde ne gibi neticelerim doğabileceğine müteveccihtir.

Maliye Balkanı geçen gün yaptığı bir açıklamada 1955 yılının vergi tahsilatından bahsetmiştir. Bakanın verdiği izahata göre, bu yılın Mart - Eylül (Eylül sonul) devresinde, yani yedi ay zarfında, toplanan yekûn vergiler 1 milyar 500 milyon kiradır.' Eylül sonumdan Mart 1956 başına kadar 1965 mali yılı tatbikatına ait daha ancak beş ay vardır. Geçen yıl yani 1954 yılında, bu beş aylık devre zarfında tahsil edilen vergi 900 milyon liradır. Bu sene aynı müddet zarfında toplanacak verginin azımsanmıyacak bir iyimserlikle 1 milyar tahmin olunabileceğini kabul edelim. Bundan fazlasını ümit ettirecek hiçbir belirti ve imkânın mevcut olmadığını ayrıca ilâve edelim Bu söylediklerimizden hemen şu netice çıkar: Mali yıl sonunda toplanacak vergi tutarı cem'an 2 milyar 500 milyon liradan fazla olacağa hiç benzememektedir. Şimdi hemen 1955 mali yılı gider bütçesinin 8 milyar lira olduğunu hatırlatalım. Bu vaziyette, kabaca, bu yıl bütçesinin 500 değilse bile, buna yakım bir miktarda açık göstereceği şimdiden beklenebilir.

Ancak bu iddia gider bütçesi tahminlerinin son kuruşuna kadar tahakkuk edeceği faraziyesine istinat etmektedir. Eğer muhtelif masraf kalımlarında kısıntılar yapılırsa açığın söylediğimiz miktardan daha az olması mümkün olabilir.

İstikbalin gösterecekleri

Önümüzdeki yıl bütçesinin ne kadar olacağımı bilmiyoruz. Yalnız gelecek yıl bütçesinde bilhassa vergi gelirleri tahminlerinin çok dikkatli yapılması icap etmektedir. Zira ithalât güçlükleri ve hâdiseler gelir ve muamele vergilerinde ehemmiyetli tenezzüllere meydan verebilir. Gelecek yıldan itibaren İstanbul gibi başlıca bir varidat merkezinde üç sene müddetle bazı kimseler belki hiç vergi ödemiyeceklerdir. Hattâ daha gelecek seneye kalmadan bunların vergi borçları üzerinde bazı operasyonlar yapılacağı dolaşmış şayialar arasındaydı.

Gelecek yıl bütçesinin varidat bölümünde bu türlü (menfî faktörlerin tesirde bulunabileceği beklenirken, masraflar bölümümde de keza zorlaştırıcı yönde bir takım tasavvurların tesiri görülecektir. Şunu demek istiyoruz ki, masraf bütçesine bu gün haber verilen bazı tav savvur ve icraat vaadleriyle munzam yükler tahmil edilmektedir.

İşletmeler Bakanı bir temel atma töreninde, önümüzdeki yıl 100 tane temel atma, 100 tane açılış merasiminde bulunulacağını haber veriyordu. Biz haberin hükümete 200 tane iş gününe mal olacağı üzerinde durmaktan ziyade, bönün altadaki mali hâdiseye bakacak olursak, bunu önümüzdeki yıl yatırımlarda ve yatırım giderlerinde bir kısıntı düşünülmediği şeklinde yorumlayabiliriz. Ancak işaret edilmelidir ki bu husus öyle sadece sözle veya temenniyle tahakkuk ettirilecek bir şey değildir. Her şeyden evvel, iç finansman kaynaklarının temin olunduğunu farzetsek bile,dış finansman kaynaklarına bağlı olacak bir şeydir. Yani önümüzdeki yıl yatırımların kısıntısız devam ettirileceğimin şimdiden sonra iddia edilebilmesi o kadar kolay birşey değildir.

Yatırımlar yanında bir ikinci mühim mesele de şu günlerde ortaya çıkmış bulunuyor. Memur ve ücretlilere yılda üç defa verilmekte olan ikramiyelerin adedi beşe çıkarılıyor. Ayını zamanda emekli, dul ve yetim maaşı alan vatandaşlar da bu yeni ikişer maaş ödemeden faydalanacaklar. Biz peşinen söyliyelim ki, memur, ücretli, emekli, dul ve yetim vatandaşlarımızın hayat ve vaşama imkân ve kaabiliyetlerinim bu günkü şartlara uyacak hale getirilmesini en az herkes kadar isteniz. Ancak endişemiz odur ki, bu gidişle bu ek maaşların da derde deva olmıyacağı bir istikamete doğru yol almakta bulunuyoruz. Aynı zamanda çok üstünkörü oldukları muhakkak bulunan

Zam görecek devlet memurları
Geliri az, gideri çok olanlar

bu tedbirleri bile eksiksiz olarak alamıyoruz. Çok kifayetsiz bir şekilde âmme memur ve müstahdemleri bu yoldan bir takım yardımlar görürken —aslında bunlara emekleri karşılıkları demek lazımsa da, gene biz böyle diyelim— hususi sektörün memur, müstahdem ve işçilerinin maaş ve ücretlerinin ne olacağına dair hiçbir söz işitmiyor, herhangi bir tedbir alındığını duymuyoruz. Sözlerimizin âmme memurlarına da öyleyse fazla ödemelerde bulunulması mânasında anlaşılmaması lâzımdır. Bizim istediğimiz bu değildir. Memleket iktisadiyatını bir takım yanlış hesaplar —hesapların olduğu da şüphelidir yar- ve isabetsiz politikalarla her gün biraz daha 2lar durumlara sokarken bu türlü paliyatif tedbirlerle meselelerin halline imkân olmadığını söylemektir.

Sağ el ve sol el

Filhakika katma bütçelerden ödenenlerle birlikte âmme memur ve ücretlilerine yılda ödenen maaş tutarı gider bütçesinin üçte birine çok yaklaşır (942,5 milyon). 1956 yılının bu rakamı mecmu on beş naaş karşılığıdır. Aylık maaş tutan 63 milyondan biraz azdır. Bu meblâğdan % 15 lik bir vergi payımı düşersek geriye 54 milyon lira kalır. Buna Maliye Bakanlığının Emekli Sandığınla ortalama aylık meblâğ olarak ödediği 8 milyonu ilâve edersek maaş, ücret, emeklilik vs. için bir ayda 62 milyon lira ödenmekte olduğunu görürüz. Şimdi 1966 yılında iki maaş fazla ödeneceği haber veriliyor. Bu hiçbir fende değişiklik olmasa, yani hazmet kadroları faaliyette kalsa, basit bir hesapla 124 milyon lira açık bir yükü ifade eder. Yatırımlar devam edecek —buna pek imkân olamıyacağı muhakkak gibidir— vergi gelirlerinde artma değil, bilâkis azalmalar olacak ve bir yandan da gider bütçesine münzam yükler yüklenecek! Bu muadelenin içinden çıkmak değme babayiğitin harcı değildir. Yok eğer herhangi surette masraflardan kısmalar yapılarak tahakkuk ettrilecekse o zaman iş başkadır. Bu oldukça faydalı da olabilir. Yok eğer bütün tasavvurlar için Merkez Bankası kaynaklarına uzanmak düşünülüyorsa o zaman da bu oyunu oynamağa kalkışmak niye?.. Sağ elin verdiğini sol el almamalıdır.

Turizm

Amerikan turistleri

Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığının yayınladığı en son teferruatlı rapora göre Amerikan turistleri bu yılın ilk altı ayında Avrupa ve Akdeniz memleketlerinde geçen yıl aynı devre içindekinden % 17 fazla sarfiyatta 'bulunmuşlardır.

Bakanlığın hesaplarına göre geçen yılın ilk attı ayında Avrupa ve Akdeniz memleketlerine giden Amerikalı turistler 156 milyon dolar sarfettikleri halde, bu yıl aynı devre içinde yani ocaktan haziran sonuna kadar 162 milyon dolar harcamışlardır.

Amerika'lı turistler eğleniyor
Bir «iktisadi yardım» faslı

1954 yılı içindeki bütün harcamaları 352 milyon dolar idi. 1953 te ise 306 milyon dolar harcanmıştı. Harb öncesinin en büyük rakamını gösteren 1929 -senesinde ise Amerikan turistim bu bölgelerde 213 milyon dolar harcamışlardı.

Yapılan hesaplamalar göstermektedir ki, Amerikan turistleri geçen yıl adam başına ortalama olarak Avrupa seyahatleri için 1.467 dolar harcamışlardır. Bunun 839 dolara Avrupa'daki seyahatte sarfedilmiş, 628 doları ise Atlantiği geçiş ücreti olarak ödenmiştir. Amerikan Turistlerinin gündelik ortalama masrafları 1950 senesinde 11,24 dolar olduğu halde bunlar geçen yl günde ortalama olarak 14,98 dolar sarfetmişlerdir. Fakat 'bu sarfiyattaki artış ikamet müddetinin kısaltılması ile telâfi edilmiştir.

Avrupa ve Akdeniz memleketlerinde sarfedilen 352 milyon dolardan en büyük hisseyi 72 milyon dolar ile Fransa akmıştır. İngiltere ve İtalya'da sarfedilen miktarlar ise 64 milyon dolardır. 1952 den bu yana Amerikan turistlerinin beillibaşlı Avrupa memleketlerinde harcadıkları mikdarlarda muntazam bir artış seyri müşahede edilmektedir 1952, 1953, 1954 yıllarında milyon dolar olarak harcanan mikadarlar şöyledir.

Fransa: 60, 68, 72, İngiltere: 41, 57, 64, İtalya: 51, 55, 64, İsviçre: 22, 24, 29, Almanya: 24, 26, 34, 1952 ve 1953 rakamları belli olmayan İspanya geçen sene 15 milyon dolar, Avusturya ise 7 milyon dolar, temin etmişlerdir. Ticaret Bakanlığının hesaplarına göre yukarıda söylenen bölgeleri geçen sene gezen Amerikan turistlerinin sayısı 420.000 dir.

Şimdiden yapılan hesaplara göre 1955 yılı içinde Amerikan turistlerinin adedinin 500,000 i geçeceği tahmin edilmektedir.

Ticaret 'Bakanlığının raporuna göre Amerikalılar 1954 yılında 1,358,000,000 dolar sarfetmişlerdir. Bu mikdarın 186 milyon lirası yabancı nakliye teşebbüslerine, 1 milyar 144 milyonu yabancı memleketlere, 214 milyonu da Amerikan nakliye şemslerine gitmiştir.

Yıl boyunca Avrupa ve Akdeniz memleketlerine 220 bin Amerikalı deniz yoluyla, 200 bini ise hava yolu ile seyahat etmişlerdir. Bu yılın ilk akı ayında tarihte ilk defa olarak hava yoluyla seyahat edenlerin adedi deniz yoluyla seyahat edenlerin adedini aşmıştır. 114 bin kişi uçakla., buna mukabil 95 bin 'kişi gemi ile seyahat ermiştir.

Bu dolarlardan bizim hissemize ne düşmüştür? Üzülerek itiraf etmek gerekir ki hemen hemen hiçbir şey. Nitekim gelen ender turistler ya birkaç gün içinde başka yerlere kaçımışlar, ya da muhtelif konferanslar vesilesiyle bizim hesabımıza eğlenmişler, gezmişlerdir. Halbuki Amerikan hükümeti Amerikan turistlerinin bıraktıkları dolarları bir neva «Amerikan yardımı» addetmektedir. Hakikaten bunların meselâ Fransa'nın tediye muvazenesinde ve doların normal kuru (350 frank) ile karaborsa fiyata ,(355 frank) arasında bir fark bulanmamasında başlıca rolü olmuştun.

Turizm dâvamızın, hele şu son sene içinde tamamile yerinde saymalının sebebi ise 'basittir. Başka memleketlerde Turizm işlerini tedvire memur alakalılar sadece turizm işleriyle meşgul olurlar, gayretlerini sadeceo sahaya teksif ederler. Bizde ise Turizm işlerini tedvire memur bakanın son birbuçuk yıl boyunca 'kim olduğunu söylemek niçin sayıkladığımızın en mükemmel izahı yerine geçer: Dr. Mükerrem Sarol!

Ormancılık

Yangından sonra nutuk

Tarım Bakanı, ne türlü bir lüzumla yapıldığını kolay kolay anlayamadığımız bir beyanat vermiş bulunuyor. Beyanatın konusunu orman yangınları ve ormanların muhafazası problemleri teş-

bil ediyor. Ekim, bizi sıcak günlerden yağmurlu ve soğuk günlere götüren- aydır. Memleketin şurasında burasında yer yer yağmurlar başlamış, hattâ kar kendisini göstermiş ve genel olarak yazın bunaltıcı sıcakları geride kalmış, kışın ilk serinlikleri bu aydan duyulmaya başlanmıştır. Şimdiye kadar orman yangınlarının meselâ ocak ve şubat aylarında olduğu hiç görülmemiştir. Yangınlar, yazın sıcaklarını haber vermeye başlayan bahar aylarından itibaren duyulmaya başlar, şu içinde bulunduğumuz günlere kadar devam eder. Başlar ve devanı eder diyoruz. Ve sanki bir kanun bir kaideden bahseder gibi konuşuyoruz. Muhakkak, ki ne ormancılık ilminde, ne de ormancılık tatbikatında böyle bir kaide veya kanun vardır. Biz bu söylediklerimizi memleketimizin realitelerine ve gözlerimiz önünde olup bitenlere bakarak söylüyoruz. Yoksa orman varlığının bir memleket ve millet için ne derece mühim ve hayatî bir problem olduğu ileri memleketlerde çoktan anlaşılmıştır. Oralarda orman yangınları âdeta beklenmedik bir hâdise, bir kazadır. Memleketimiz için ise maalesef, bir kaideden bahsedebilecek kadar, alelade ve günlük bir hâdisedir. Her gün görüp işittiklerimiz bir tarafa, işlerin başındaki birinci derece sorumlu şahsın meseleye dair izahları da ne acıdır ki bu hüküm ve müşahedeyi haklı kalacak mahiyettedir.

Tarım Bakanının ormanlara ve orman yangınlarına dair yaptığı konuşmanın niye yangın mevsiminin sonunda olduğunu anlamak kolay değildir. Mantık ve akıl eğer bir program, bir hazırlık varsa ve bir takım tedbirler alınmışsa ve alınmakta ise bunlara o yıl yangın mevsimi başlangıcında açıklanmasını, âmme efkârına duyurulmasını gerektirir. Mamafih Bakanın niyet ve maksadının ne olduğunu konuşmasından çıkarmak pek o kadar zor değildir. Bu münasebetle de bir defa daha *iş* başındaki hükümetin ve mensuplarının bir takım meseleler karşısındaki tutum ve zihniyetlerini ve her fırsatla meseleleri nasıl lehlerine uyacak tarzda izaha gayret ettiklerini müşahede ediyoruz.

Sorumlu Bakan orman yangınları mevzuunda en büyük problemin orman yolları, bu yollarda seyredecek seri motorlu vasıtalar ve bunlara ilâveten telefon şebekeleri, gözetleme kulübeleri, geçimini ormandan temin eden vatandaş kütlesinin (6 milyona yakın) geçimlerini temin edecek orman dışı imkân ve sahaların hazırlanması meselesi olduğunu ifade etmiştir. Bu görüşlere katılmamak için hiçbir sebep yoktur. Ancak biz bu söylenenlerin çok önemli olduklarını kabul ve teslim etmekle beraber asıl düğüm noktasının zihniyet ve telâkki meselesi olduğuna kaani bulunuyoruz. Beyanatta basının ve umumi efkârın ve bütün olarak milletin orman dâvasını tir tizlikle benimsediği, üzerine titrediği ve böyle bir durumun ise dâvanın kazanılman için başlıca bir destek olduğu kaydedilmaktedir. Bu sözlerin realitenin tam ifadesi olmalarını ne kadar isterdik...

Halbuki demagojiye sapmadan, şunun veya bunun kırılıp güceneceğine bakmadan, hakikâtleri ifade etmek istersek, orman dâvasının ne millet, ne efkârı umumiye, ne basın, ne münevverler tarafından, hiç demiydim ama, lâyık olduğunun yüzde biri kadar bile ciddi bir alâka ile benimsenip üzerinde durulmadığını açık yüreklilikle söyleyebiliriz. Orman meşeleri, diğer bir çok ana varlık meselelerimiz gibi, başlangıçtan itibaren bir idealist devlet adamı işi olmuştur. Hâlâ da öyledir. Bu sözlerle meseleye karşı milletçe duyulması lâzım gelen alâkanın arttırılmıya çalışılmasına gayret edilmesin demek istemiyoruz. Sadece demek istiyoruz ki efkârı umumiye ve millet başka türlü düşünse bile (bu bir faraziyedir, aslında milletin böyle düşünmesine imkân yoktur). İdealist devlet adamları memleketin umumî ve ezelî menfaatlerini düşünerek, pek çok şeyin rağmına, her hangi bir şekilde hesaba yer vermeden, hareket edebilme cesaretini gösterebilmelidirler.

Şimdi hemen üzerinde münakaşa yapılan her konuda olduğu gibi, eldeki rakamların istenilen biçim ve kılığa sokularak nasıl lehte konuşturulduklarını görelim. Beyanatta orman yangınları ele alınarak bir takım mukayeseler yapılıyor. Verilen rakamlar şunlardır: 1954 yılının dokuzuncu ayının ortalarına kadar yanan saha 26,991 hektardır. 1958 yılının aynı zamana isabet eden devresinde yanan saha 16,639 hektardır. Bunların Kıra olarak kıymetleri de 5 milyon 416 bin ve 2 milyon 316 bin lira olarak tespit edilmiştir. Bu sene yanan 16,639 hektarın 12,300 hektarı orman denilemiyecek fundalıklardır. Burada hemen ve ehemmiyetle işaret edelim ki rakamlar Bakan tarafından verilmekte, hangi kıstaslara ve ölçülere göre kıymetiendirildikleri malûm olmadığı gibi emin ve güvenilir yol ve usullerle tahkiklerine imkân da bulunmamaktadır.

Bu rakamlar üzerinde biraz durmak gerekir. Fakat daha evvel sormak lâzımdır: Niye her zaman 1950 den sonraki pek çeşitli icraat 1950 den evvelkileri mukayese edildikleri halde burada öyle yapılmıyor? 1950 den beri geçen beş sene içinde her sene yanan sahaların mikdarı nedir? Bunların yekûnu, meselâ, daha evvelki «beş senelik bir yekûnla karşılaştırıldığında vaziyet nasıldır? 1954 yılındaki mikdar, meselâ, en kabarıksa, bu yılın yangın mikdarı niye bununla mukayese ediliyor da bir başka seneninki ile mukayese edilmiyor? Bunlar, cevaplara ol, dukça mühim sayılacak sorulardır. Şimdi biz iki senenin rakamlarını da ele alabiliriz. Memleketimizde orman varlığının yıldan yıla süratle azaldığı acı bir gerçektir. Siz, meselâ, çalınabilecek malı azaltır, denizlerdeki balık tarlalarını dinamitlerseniz, daha sonraki devrelerde mal hırsızlıklarının azalmasına, avlryabileceğiniz balığın mikdarının küçülmesine imkân hazırlamış olursunuz. Bunun gibi memleketimizde tahrip edilebilecek, yıkılabilecek orman serveti yılbe yıl, günbe gün azalmaktadır. Henüz yangın ve yıkım badiresinden kurtulmuş olarak kalan sahalar daha ziyade insan elinin ulaşmakta güçlük çekeceği yüksek, sarp ve tarla açılması faydalı görülmiyen yerlerde bulunmaktadır. 12,300 hektarı bulan fundalıkların yakılması keyfiyeti de keza bu fikri doğrulayacak mahiyettedir. Zira orman mevcudu zengin olduğu yerlerde ve hallerde, orman yakmak fundalıkları yakmaktan daha faydalı ve tesirli görüleceği için, fundalıkları yakmaya lüzum yoktur.

Ormanlarımızdan bir görünüş
1950 *den beri yerinde tam yeller esiyor*

İzahlar meyanında iki yılın yanı-ın adetleri ve yangınların devam müddetleri üzerinde de rakamlar verilmekte ve bu rakamlardan lehte neticeler çıkarılmaktadır. 1964 yılanda adı geçen müddet içinde 626 yangın, 1955 yılında 591 yangını olmuştur. İki mikdar arasında pek büyük bir fark olmadığı görülmektedir. Yangınların saat olarak devan müddetleri ise geçen yıl 5235, bu yıl 3376 dır. Bu rakamların mutlak surette lehte tefsir edilebilmesi için daha pek çok şeyin bilinebilmesi lâzımdır. Yanan ormanların ve fundalıkların ayrı ayrı genişlikleri nelerdir? Aynı büyüklükte olmayan iki orman parçasının ve bir ormanla bir fundalığın yanış hususiyetleninin ve devam müddetlerinin aynı olamıyacakları açıktır. Dediğimiz gibi bunlar bilinmeden rakamlardan şu veya bu şekilde netice çıkarmak kolay değildir. Bakan nektar olarak, devam müddeti olarak, değer olarak yangın tahribatının azalışını başka biç bir faktör ve unsura bağlamadan, hazırlanan ve tatbik edilen programın neticeleri olarak göstermiye çalışıyor. Bu programın esasları nelerdir? Şimdiye kadar yapılan orman yollan, temin edilen motorlu vasıtaların miktar ve değerleri nedir? Bu mevzuda ciddi ve ehemmiyetli teşebbüslere girişilmiş olsa idi, biç şüphe etmiyoruz, şimdiye kadar bunları sağır sultan bile duvardı. Fakat ne yazık ki ormana yapılacak varırım, ormana verilecek ehemmiyet, bu yolda gösterilecek gayretler pek öyle debdebe ve şaşaa ile propaganda edilmiye ve ortaya konulmıya müsait şevler değildir. Bunlarla bir memleket ve milletin bekası teminat altına alınmaya çalışılmış olur ve fakat kısa devrede seçmenlerin alâkasını çekecek ve reylerini temin edecek neticeler elde etmek kolay olmaz. Belki bilâkis bunun aksi olur. Fakat buna rağmen işler bu ikinci şekilde olmalıdır. Orman, partiler üstü mesele halini almalıdır. Hiçbir parti için diğerinin aleyhinde bir istismar vasıtası yapılmamalıdır.

Biz sözlerimizi yangınlar mevzuuna böylece temas ettikten sonra, bize göre, çok mühim olan şu soru ile bitirmek istiyoruz: Orman içinde ve kenarında vasıvan ve geçimlerini orman tahribine bağlamış bulunan, genel nüfusumuzun dörtte birini bulan orman köylülerinin *düze* indirilmesi ve başka geçim vasıtalarına sahip kılınması yolunda ne yapılmıştır? Ve orman tahripçileri ve kundakçıları gerrektiği şekilde takip olunuyorlar mı?

Rusya

Bir politikanın izahı

Buna belki Rusların yeni bir kehaneti demekten ziyade, eski temennilerinin tekrarı demek daha doğru olur. Kehanet veya temenni dediğimiz şey Moskova'da yayınlanan «İktisadi Meseleler» isimli mecmuada çıkan bir makalenin muhteviyatıdır. Meşhur Rus iktisatçılarından A. Bechin bir- makale yazarak, Rus halkına önümüzdeki bir kaç ay içinde Amerika Birleşik Devletlerinde, kapitalist memleketlerin şimdiye kadar karşılaştıklar buhranların hepsinden daha büyük bir buhranın patlak, vereceğini müjdelemektedir.

Bilindiği gibi Marxizm, kapitalist memleketler için ekonomik buhranların kaçınılmaz birşey olduğunu bunu iktısadi sistemin bünyesi icabı olduğunu söyler. Marxizme göre kapitalist nizam bu buhranlar yüzünden kendi kendine yıkılacaktır. Komünistlerin bu kehanetin tahakkuk gününün yaklaştığını iddia etmeleri ilk defa olarak vâki olan birşey değildir. Daha önce de mütead-dit defalar aynı şeyleri söylemişler, fakat iddialarının tahakkuk ettiğini görmemişler, biraz daha sabırlı olunması lâzım geldiği kanaatine ulaşmışlardı. Bu seferki yeni iddialar bir hayli kati ve şiddetlidir. Bechin makalesinde buhranın kaçınılmaz olduğunu ve şimdiye kadar tezahür eden buhranların hepsinden daha tehlikeli olacağını söylemektedir.

Bechin'in fikrine göre önümüzdeki aylarda patlak verecek olan buhranın sebepleri harb ekonomisinden kapitalistçe bir dönüş olduğu kadar, malların satılması bakımından piyasalardaki zıtlık ve istihlâk malları ile diğer mallardaki fazla istihsaldir. •

Makalede, Marxizm'in kaptialist memleketler için «kaçınılmaz iktisadî felâket» şeklindeki kehanetinin niye bu kadar geciktiğini tahlil eden geniş bir kısım vardır. Amerikalılara göre makalenin en enteresan olduğu kadar en zayıf olan kısmı, Amerika'da harb sonrası devrede «İşçilerin Fakirleşmesi» nin buhranın en önde gelen sebeplerinden biri olduğu şeklindeki fikirdir. Ruslar, Amerikan işçilerinin buz dolabı, radyo vs. gibi şeyleri lüksten ziyade tabi! birer ihtiyaç olarak karşılamıya başladıklarını gösteren istatistiklere inanamamaktadırlar.

Makaleye göre «Kapitalist bir memlekette milli ekonominin askerileştirilmesi, geçici olarak ilgili endüstrilerde olduğu kadar harb istihsalâtınm gelişmesini de kamçılamış, fakat aynı zamanda işçilerin fakirliği artmıştır. Artan istihsal kolaylıkları ve gittikçe azalan müstehlik talebi yüzünden, bu, muvazenesizliği bir kat daha fazlalaştırmıştır.»

Makaleye göre Amerika'nın buhranı bu kadar geciktirmesinin sebebi, harbten sonraki devrede de harb istihsalinin pak çok yüksek bir seviyede devam ettirilmesi olmuştur. Fakat «yarı sulh devri ekonomisi» ne geçişin bir icabı olarak Amerika Birleşik Devletleri ağır endüstri üzerinde bir miktar temerküze zorlanmıştır.

Harb endüstrisinin tahvil edildiği, meselâ otomobil fabrikaları haline çevrildiği devirlerde birçok iktisadî gayret yeni makinalara, yani fabrikaların kuruluşuna gitti. Bu fiili olarak imal edilebilecek otomobillerin hacmini bâr mikdar kıstı.

Gene Rusların düşüncesine göre, harbi takip eden ilk yıllarda Amerikan Kapitalistleri Amerika'nın müttefiklerini olduğu kadar düşmanlarını da istismar edebiliyorlardı. Yani Amerika Fransa'ya olduğu kadar Almanya ve Japonya'ya da mühim mikdarda mal çatabiliyordu. Fakat şimdi bu memleketler Amerika'dan mal istemek şöyle dursun onunla fiilî olarak rekabet edebilecek bir seviyeye eriştiler.

Bütün bu memleketler gün geçtikçe Amerika'dan daha az mal almıya, dışarıya daha çok mal satmıya başladılar. «Böylece», diyor Bechin «sadece kapitalist memleketlerdeki dahili pazarlar değil yabancı pazarlar da tıkanmıya başladı.»

Ruslara göre, patlak verecek olan buhranın şimdiye kadar görülenlerden çok daha şiddetli olması, kapitalistlerin sosyalist dünyanın kapladığı bölgelerden mahrum kalması hâdisesinden ileri gelecektir. Meselâ Çin gibi memleketler artık hiçbir zaman Amerika'nın hakikaten istismar edebileceği piyasalar olmıyacaktır.

Makalenin ifadesine göre «Dünya krizi kısa bir zaman içinde, bu savılan ve buna benziyen inkişafların neticesi olarak ortaya çıkacaktır.» «Çok büyük bir ihtimalle önümüzdeki birkaç ay içinde, beklenen kriz, Amerika Birleşik. Devletlerindeki bir istihsal zıtlığı ile patlak verecektir.»

Makale, harbten beri Amerikan pal. kının «zenginlerin gittikçe daha zengin, fakirlerin ise gittikçe daha fakir olmaları» gibi birvakıadan dolayı ıstırap çektikleri hususunda ısrar etmektedir. Sovyetlerin iddiasına göre Amerikan işçileri büyük inhisarcılar tarafından imal edilen istihlâk mallarını satın alacak parayı kazanamamaktadırlar.

Dış politikanın izahı

Bu kehanet Rusya'nın 'son zamanlarda takip etmeye başladığı «munis dış politika nın nelere dadandığını ve esas sebebini ortaya kovmaktadır. Komünist idareciler Amerika'nın ve dolayısıyla batı dünyasının bir iktisadi felâkete doğru gitmekte olduğu zehabında bulunduklanndan o zamana kadar ovalanmayı tercih etmektedirler. Böylece Rusların hakiki niyet ve maksadları belli olmaktadır.

Fakat gerek Amerika, gerek bütün batı dünyası bu kehanetten dolayı endişeye düşecek değildir. Zira böyle lâflar asrın başından beri gevelenip durmaktadır. İkinci Dünya Harbinden sonra da Rus iktisadçılarının Stalin'e aynı kehaneti tekrar ettikleri hatırlardadır. Gerek Amerika'nın, gerekse batı âleminin elbette ki kendilerine mahsus ekonomik meseleleri vardır. Ama bunların Bechin yoldaşın «Rus halkına müjde» sini haklı gösterecek tarafı olmadığı herkes tarafından bilinmektedir. Kapitalist sistemin bir gün kendi kendine yıkılacağı, komünistlerin basit halka kandırmak için buldukları bir propagandadan ibarettir.

Yakın Doğu

Silâhlanma yarışı

Mısır, Başbakanı etrafını çeviren gazetecilere «Satıhlar bize silâh vermezlerse, biz de memleketimizin müdafaası için gerekli malzemeyi Komünist devletlerden temin ederiz» dedi. Bu sözler ertesi gün bütün dünya basınında en önemli yeri işgal ediyordu.

Mısır Başbakanına göre, Mısır'ın güvenliğini korumak için silâha ihtiyacı vardı. Bu silâhların Batılılardan temin edilmesi için gerekli teşebbüsler yapılmış, fakat bir netice alınamamıştı. Fransa, Mısır'a silâh vermek için, Kuzey Afrika siyasetinin Mısır tarafımdan desteklenmesi şartını koşmuş, Birleşik Amerika ise Batılı Paktlara girmesini istemişti. İngiltere'ye gelince vereceği miktarı kendi tesbit etmek şartıyla böyle bir anlaşmaya yanaşabileceğini söylüyordu.

Mısır Başbakanı «Halbuki, diye devam etmişti, İsrail bütün bu devletlerle serbestçe silâh alış verişi yapmaktadır. Ellimizde bulunan gizli bir Fransız vesikası İngilizlerin İsrail'e Mustang tipi uçaklarla külliyetli miktarda tank ve silâh sattığını göstermektedir. Bu ise İn. giltere'nin 1950 de, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte, Yakın Doğu statükosunun muhafazası hususunda yaptığı deklarasyona aykırı olduğu gibi Mısır'ın güvenliği bakımından da endişe vericidir.- Madem ki Batılılar İsrail'e serbestçe silâh sattıkları halde Mısır'a bu hakkı tanımamaktadırlar, şu halde Mısır da kendi başının çaresine bakacaktır.»

Abdülnasır'ın bu beyanatı üzerinden bir hafta geçmeden Kahire'den alınan bir haber Çekoslaıvakya ile Mısır arasın, da bir ticari anlaşmanın» imzalandığını bildiriyordu. Bu anlaşmaya göre, Çekoslavakya Mısır'a silâh satmayı taahhüt ediyordu. Bu anlaşmayı Suriye'nin de aynı niyetleri izhar etmesi ve Mısır'ın daha ileri giderek komünist memleketlerden yapılacak bir iktisadi (yardımı kabul etmeye hazır olduğunu bildirmesi takip etmiştir»

Anlaşmanın akisleri

Mısır ile bir demir perde gerisi devleti arasında varılan anlaşma dünyada derin akisler uyandırmış bulunuyor. Washington'daki diplomatlar, bu anlaşma neticesinde, Sovyet Rusya'nın Yakın Doğuda ikinci cephe açtığını bildirecek kadar ileri gidiyorlar. Ancak Amerikan Dışişleri Bakama Foster Dulles zaten Batılılara kızgın olan Mısır'ı daha büyük bir infiale düşürmemek için Molotof'un dikkatini çekmekle iktifa etmiştir. Dulles'a göre, Yakın Doğu'ya Çekoslavak silâhlarının yollanması bu bölgede esasen mevcut olan gerginliği artırmaktan başka birşeye yaramıyaçaktı. Nitekim Abdülnasır'ın beyanatının hemen akabinde İsrail Hükümeti de askeri potansiyelini artırmak için gerekli tedbirlere baş vurmak kararında olduğumu bildirmiştir.

Foster Dulles Yakın Doğu'da bütün şiddetiyle başlamak istidadını gösteren bu silâhlanma yarışına neden dana enerjik bir şekilde müdahale etmemiştir? Öyle anlaşılıyor ki Amerikan Dışişleri Bakanı, Sovyet Rusya'nın, böyle bir müdahale sonunda, Yakın Doğu işlerine dördüncü devlet olarak katılmak arzusunu izhar etmesinden çekinmişti. Hakikaten Yakan Doğu statükosuna şimdiye kadar .üç Batılı devlet —Fransa, İngiltere ve Birleşik Amerika— temin ediyordu. Bu meselede Mısır ve Arap devletlerini bir tarafa bırakarak doğrudan doğruya Sovyet Rusya'ya hitap etmek bu dördüncü büyüğü şimdiye kadar işlerine karışamadığı bir bölge üzerinde söz sahibi etmekten başka işe yaramıyacaktı. Bunları düşünen Dulles sadece Molotof-un dikkatini çekmek ve Mısır'a vardığı anlaşmanın tehlikelerini göstermek için bir temsilci —bu temsilci George Allendir— yollamakla iktifa etmiştir.

Dulles'ın bu ihtiyatlı tutumu önümüzdeki günler içinde toplanacak Cenevre konferansında meselenin bahis konusu edilmeyeceği mânasına gelmemelidir. Dulles, aynı ihtiyatı muhafaza ederek, Ruslara önayak oldukları bu anlaşmayı geçen Cenevre konferansından sonra yaratılan hava ile nasıl telif edebileceklerini elbette ki soracaktır. Ancak alacağı cevabın ne olacağım şimdiden kestirmek hiç de güç değildir.

Sevgi

Amerika'da çıkan Newsweek mecmuası kıymetli ve büyük dostumuz İran milletinin genç hükümdarına ne kadar bağlı olduğunun güzel bir delilini vermektedir. İran Hükümeti bundan bir müddet evvel memurların mesai saatlerinde esrar çekmelerini yasak etmişti. Şimdi devlet fabrikalarında çalışan işçiler Şehinşah Muhammed Rıza Pehlevi'nin 36 ncı doğum yılı münasebetiyle 26 ekim günü hiç esrar çekmemeyi karar. laştırmışlardır.

Amerikan mecmuası takdirle ilâve ediyor: Hem de bütün gün!

Mısır ordusu faaliyette
Kara elde kızıl silah

İran

Zincirin son halkası

Bu ayın ilk haftası içindeydi. İran Parlâmentosu müstesna günlerinden birini yaşıyordu. Şah., Ayan Meclisinin açılışı dolayısile bir nutuk irad edecekti. Gerçi bu nutuk, her yıl Ayan Meclisi çalışmalarına başlarken irad olunurdu. Fakat, hüküm süren heyecana bakılırsa, bu seferkinin bir hususiyeti olmak gerekiyordu.

İran ötedenberi, Orta Doğunun mühim devletlerinden biriydi. Şerefli bir geçmişi vaadi. Ancak coğrafi mevkii kendisini Rusya'nın gölgesinde tutuyor ve bu devletle yaptığı bir anlaşma Demeklesin kılıca gibi başında sallanıp duruyordu. 1901 yılında imzalanan bu andlaşma, Rusya'ya, menfaatlerinin tehlikeye düştüğüne hükmettiği anda İran'a askerlerini, sokmak yetkisini veriyordu. Bu güç durumu yetişmiyormuş gibi, İran, uzun zaman Batılılardan tecrit edilmiş bir şekilde yaşamışta. Musaddık devrinde patlak veren- İngiliz - İran petrol ihtilâfı bu yalnızlığı daha da arttırmıştı.

Oysa *ki* o devirlerden bu güne kadar köprülerin altından sular akmış, İn. giliz. İran münasebetleri yeniden kurulmuş ve Yakın Doğu'da Bağdat Paktı is-

İran Kraliçesi Süreyya
Batı.... ve.... Doğu

miyle anılan yeni ve taze bir pakt yapılmıştır. Bu pakt, Stalin'in ölümünden sonra Rusya tarafından takip edilen yeni Rus politikasının güler yüzlü maskesine kanmayan ve Orta Doğudaki yerini bırakmak istemeyen İngiliz devlet adamları tarafından temeli aralan, Amerika tarafından da desteklenen bir ittifaktı.

Pakt Yakın Doğu'da daimi menfaat mücadelesi içinde bulunan ve cephe birlikleri yeni kumlan İsrail'e silâh sıkmaktan öteye gitmeyen sözde Arap- Birliği devletleri tarafından iyi karşılanmamışta. Mısır idarecileri Yakın Doğu liderliğinin elden gittiği, Suriye de hâlâ Ha. şimiler tarafından yutulmak ihtimalinin mevcut olduğu düşüncesiyle Bağdat Paktına karşı cephe alımışlardı. Ancak realiteyi gören dost Pakistan devlet adanılan geçtiğimiz aylar içinde Pakta iltihak etmiş bulunuyorlar.

Türkiye Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın Tahran ziyaretinden sonra İran da, yıllar süren yalnızlık riyasetine bir son vermek zamanının geldiğine karar vermiştir. Bugünkü dünyanın ikiye ayrılmış durumunda bir tarafı tutmak isteyen Orta Doğu devletlerinin ise, eğer. demokrasiler safında yer almak istiyorlarsa, Bağdat Paktına iltihak etmekten başka alternatifleri yoktur. Zira İran Şahının Ayan Meclisini açış nutkunda da söylediği gibi İran Hükümetinin tarafsızlık politikasını terk ederek, savunma maksatları için, menfaatleri aynı olan memleketler ile birleşme» ye karar yermeri halinde menfaatleri birleşen devletler ancak Bağdat Paktı devletleri olacaktır. Bu hakikati anlamamak için Mısır idarecileri gibi gözü dönmüş politikacı olmak gerektir.

Şaha göre «Tarafsızlık politikasının son ilki dünya harbi sırasında İran'a bir fayda sağlamadığı anlaşılmış» bulunuyor. «Tarafsızlık tecavüzü teşvik eder. Menfaatleri aynı olan memleketler Birleşmiş Milletler Anayasasına uygun olarak karşılıklı müdafaalarını temin için birleşmelidirler. En mühim hükümet programı, memleketin müdafaa sisteminin ve askeri kuvvetinin takviyesidir. Mütecavizler, her bakımdan hazır bir memlekete hücum etmeden önce daha çok düşü--ürler.»

İran Şahının Ayan Meclisini açış nutkunda söylediği bu sözler, daha o zaman, İran'ın Bağdat Paktına katılmak hususundaki arzusunu açıkça belirtmiş bulunuyordu. Bunu Başbakan Hüseyin Âlâ'nın Ayan Meclisi Dışişleri Komisyonunda yaptığı beyanat ve komisyon toplantısından sonra gazetecilere verdiği demeç takip etmişti. Nihayet geçen hafta içinde İran Hükümeti bu tasavvurunu tatbik mevkiine koymuştur.

İran Hükümeti Bağdat Paktına iltihak ettiğini 11 Ekim sabahı yayınladığı resmi bir tebliğle açıklamıştır. Aynı gün İran Dışişleri Bakanlığı Siyasi Şube Şefi Hüseyin Şehriyar, Irak Dışişleri Bakanlığına vekâlet eden Nuri Sait Paşayı ziyaret ederek, İran'ın Bağdat Paktına katılmak kararını açıklayan bir mesajı takdim etmişti.

İran'ın Bağdat Paktına katılması ile Orta Doğu güvenlik zincirinin son halkası da yerine takılmıştır. N.A.T.O. ile S.E.A.T.O. arasındaki boşluk şimdi Bağdat Paktı devletleri tarafından tamamen doldurulmuştur. Komünist cephenin karşısında, Batılılar, böylece saflarını daha da sıklaştırmış 'bulunuyorlar. Bu tesanüt ve birliğin muhtemel bir mütecavizi, harekete geçmeden önce, uzun boylu düşündüreceği muhakkaktır.

Rusya'nın tepkisi

Kolayca tahmin edileceği gibi İran'ın Bağdat Paktına iltihakı Rusya'yı kuşkulandırmış bulunuyor. Rusya, İran'a verdiği bir notayla, İran'ın Bağdat Paktına katılmakla batılılar tarafından kurulmuş tecavüzi mahiyette topluluklardan birine iltihak ettiğini, bu hareketin ise Rusya'nın güvenliğini tehlikeye düşürdüğünü illeri sünmüştü. Şu satırların yazıldığı sıralarda gelen haberler İran'ın Rus notasını cevaplandırdığını gösteriyordu. İran idarecileri, hu cevabi notalarında «Tecavüzkâr ve müstemlekeci çevreler elinde bir vasıta olduğu» Ruslar tarafından iddia edilen Bağdat Paktının Birleşmiş Milletler Anayasasına uygun olduğuna işaret ettikten sonra, İran'a hiç bir zaman müstemlekeci emeller beslamemiş olduğunu belirtiyorlardı. İran, ayrıca bu pakta iltihak etmekle Rusya ile olan dostluk münasebetlerine bir gölge getirmek istemediğini de bu notasında ifade etmişti.

İran tarafından verilen cevabın mahiyet ve muhtevası ne olursa olsun, bu komşu devletin Bağdat Paktına katılması Rusya'yı elbette ki memnun edemez. İran, bu hareketiyle, Rusya'nın demir perde etrafında tarafsız bir bölge teşkil etmek emellerine kuvvetli bir darbe indirmiştir. Rusya İran'ı Bağdat Paktı devletleri arasında görmektense Finlandiya'dan Hint Denizine kadar uzandırmak istediği bir tarafsız kuşak içinde görmeyi tercih ederdi. Rusya'nın bu ümitleri şimdi boşa çıkmış bulunuyor.

Brezilya

Yeni Başkan

Geçen hafta içinde Brezilya'dan gelen haberler bu ayın başında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde neticenin nihayet alındığını gösteriyordu. Bu haberlere göre, Minas - Geraes eyaletinin eski valisi Juscelino Kubitschek seçimleri kazanmış bulunuyor. Gerçi şu satırların yazıldığı dakikaya kadar daha tasnif edilmemiş iki milyon oy vardı. Fakat ba iki milyon ovun Kubitschek'i tutan Kuzey eyaletleri İle Minas - Geraes eyaletinde verilenler oldukları dikkate alınırsa neticenin değişmesi beklenemez.

Büyük bir çoğunlukla Kubitschek'in lehine tecelli edem Brezilya halk oyu bu memleketin riyaset hayatında yeni, ve ne kadar devam edeceği şimdiden kestirilmesi güç bir devrenin acıldığını göstermektedir. Gerçekten, Kubitschek'im kazanması, bir bakıma ordunun adayı olan Generali Juarez Tayora'nın kaybetmesi demek olduğuma göre, Güney Amerika memleketlerimin hemen hepsinde büyük siyasi rol oynayan askerlerin yeni Baskana karşı takınacakları tavır merakla beklenilmektedir.

Önümüzdeki 31 Ocakta iktidarı resmen teslim alacak olan Kubitschek'e ida-

reyi devredecek şimdiki Başkan Cafe Filho'nıun, bu mevkiye, bir askeri darbe so--unda geldiği hatırlardadır. Bilindiği gibi Brezilya idaresi 1954 Ağustosuna kadar Başkan Getulio Vargas'ın elindeydi. Vargas da iktidara 1930 yılımda yapılan bir askeri darbe ile gelmişti. Ancak Vargas kendisini başa geçirenleri hayal kırıklığına uğratmış, memlekette kurmak istediği rejim orduyu kendi aleyhine çevirmiş bulunuyordu. Bunun üzerine harekete geçen ordu, kendisini iktidara ge, tirdikten tam onlbeş sene sonra, 30 Ekim 1945 te Vargas'ı çekilmeye mecbur bırakmış ve idareyi. Yüksek Mahkeme Başkanı Jose Linhares'in eline vermişti.

Fakat bu tarihten sonra vukubulan gelişmeler Brezilya halkının ordunun bu müdahalesini hoş karşılamadığını göstermiştir. 1950 seçimlerinde, Vargas, ezici bir çoğunlukla ikinci defa başa getirilmiş bulunuyordu. Ancak bu kere de «Güney Amerika'da orduya karşı hükümet edilemez» sözü doğru çıkmış ve 1950 seçimlerinden sonra iktidarı ikinci defa eline alan Vargas bumu ancak 1954 Ağustosuma kadar muhafaza edebilmiştir. Bu tarihte Vargas tekrar ordu tarafından istifaya zorlanmış ve bir muhalif gazeteciye karşı yapılan bir suikast Cumhurbaşkanının çevresinde bulunanların eseri olarak gösterilmek istenmiştir. Bu seferki karışıklıklardan başka türlü kurtulmak çaresinin kalmadığını anlayan Vargas, 24 Ağustos 1954 te, intihara karar vermiş ve arkasında bir mektup bırakarak kendine kıymıştır.

Bu ay başımda yapılan ve neticeleri henüz alman yeni seçimler eski Cumhurbaşkanı Vargas'ın, kendini ölüme sürükleyenleri, ölümünden on dört av sonra bir kere daha yere. vurduğunu göstermektedir. Zira yont • Başkan Kubitschek bir yandan sosyal demokratlar ile komünistler tarafından desteklenirken diğer yandan. Vargas'ın kurduğu parti olan İşçi Partisinin de desteğini elde etmişti, Ayrıca bu seçimler sonunda Başkan yardımcılığı mevkiini kazandığı anlaşılan ve seçim mücadelesine kendisi iIe aynı safta atılan Jango Goulart da. müteveffa Başkan Vargas'ın; ölümünden evvel, kendine halef tayin ettiği bir devlet adamıdır.

Ancak Vargas'ı tamsilen seçimlere katliam iKubitschek - Goulart çiftinin bu zaferini sadece Vargas'ın muhtelif halk tabakaları —bilhassa fakir halk tabakası— arasında kazandığı geniş sevgiye hamletmek, meselenin sadece bir yönünü görmek demektir. Halbuki Güney Amerika'da kazanılan siyasi zaferler daima çok cephesi olan basarılardır.

Bu zaferde rol oynayan âmillerden biri de,.hiç şüphesiz, ötedenberi- Minas - Geraes ile Sao - Polo eyaletleri - arasında devam edegelen rekabettir; 1930 darbesine kadar Başkanlık daima bu iki eyaletten birinin desteklediği aday üzerinde kalmıştır. Ancak Sao - Polo çok kere daha ağır basıyordu. -1930 darbesi sırasında Minas - Genes Rio - Grande-Del - Sul'ün adayı olan Vargas'ı desteklemiş ve böylece Sao - Polo hâkimiyeti ne kendi lehine son vermek istemişti. Vargas - Geraes'in bu hizmetini unutmamıştır. Bu kere yapılan seçimlerde ise Vargasçı'lar Minas - Geraes safında yer almış bulunuyorlardı. Buna mukabil, Sao - Polo, ordunun tuttuğu General Juarez Tavarez Tavara'yı desteklemiştir.

Başkan Kubitschek
Orduya rağmen

Kubitschek'i iktidara getiren diğer bir âmil Sosyal Demokrat Partisinin giriştiği mükemmel seçim kampanyasıdır.. Seçim günü Parti teşkilâtı, kamyonlarla, taraftarlarımı sandık başına taşımış, okuma yazma bilmeyen seçmenlere hususi surette hazırlatılan listeler vermiştir. Ayrıca bu parti bütün Brezilya'da teşkilâtı bulunan tek büyük partidir.

Seçimlerden sonra

Alınan neticelerin orduyu memnun etmediği muhakkaktır. Bu bakımdan, tarafsız. müşahitler, Brezilya'da yeni bir askeri darbenin beklenilebileceğini ileri sürüyorlar. Bunun ise bir zaman ve zemin meselesi olduğuna şüphe yoktur, Gerçi Güney Amerika memleketleri için zamanın pek önemi yoktur. Fakat Brezilya'da Kubitschek'e muhalif bulunanlar, idareyi askerlerin eline vermek için, şimdiden zemin hazırlamakla meşguldürler. Bu zemini de memleketi yakından ilgilendireni iktisadi konularda bulmaları, akla en yakın gelen ihtimaldir.

Fransa

Kabine sallanıyor

Geçen haftaki AKİS'te Fransa'nın Birleşmiş Milletlerden çekilmesinden sonra açılan Meclis (müzakerelerinde Fran sız kabinesinin durumumu incelemiş ve Meclîste Fas meseleleri görüşülürken Faure'un güven oyu almaya, muvaffak olduğunu bildirmiştik. Ancak bu güven oyunıun ."büyük birşey ifade edemiyeceğini, zira geçen haftalar içinde vuku bulan dört Bakan istifasının hükümet partileri arasındaki koalisyonun çözülmeye başladığına bir işaret sayılması gerektiğini de ilâveyi unutmamıştık.

Bu haftanın başında Fransa'dan gelen haberler tahminimizde yanılmadığımızı gösteriyordu. Fas meselesinde Meclisin güven oyumu alan Hükümet, Cezayir meselesi görüşülürken düşmek tehlikesiyle karşılaşmıştır.

Tehlike Fas meselesinde Hükümeti tutan sosyalistlerin Cezayir meselesinin müzakereleri sırasında Faure'u desteklemeyi reddetmelerinden doğuyordu. Daha doğrusunu söylemek gerekirse Sosyalistler Fas meselesinin müzakereleri sırasında da Faure'uı desteklemiş değillerdi, fakat verdikleri takrirde mevcut ve Hükümeti takbih eder mahiyetteki bir fıkrayı son dakikada çıkarmaya razı olmuşlar ve böylece Faure'u güç duruma düşmekten kurtarmışlardı. Sosyalistler bu sefer verdikleri takrirde herhangi bir değişiklik yapmayı peşinen reddetmişlerdir.

Cezayir meselesi dolayısiyle Milli Meclise sunulan takrirler, kaldı ki, sadece Sosyalistlerin verdiği takrir de değildir. Müzakereler açıldığı sırada Meclise bu hususta verilmiş üç takrir daha mevcuttu. Komünistler de verdikleri takrirde, tıpkı Sosyalistler gibi, integration - birleş-

İngiliz

Geçen hafta İngiltere'de, Britanya devletler camiası içinde olduğu kadar, bu camia dışında da geniş bir ilgi toplayıp, akisler uyandıran iki büyük toplantı yapıldı. Bu toplantılarda en büyük dünya meseleleri görüşülüyor, ne dünyayı bir nizama bağlama gayesi güdülüyordu. Böyle olduğu halde bütün dünya efkârı, bu görüşmeleri, büyük bir dikkatle takip etti. Çünkü bakma, sını ve görmesini bilen bir göz için bu toplantılar çok istifade verici olabilir. di. Nitekim olmuştur da...

Bahis konusu toplantıların birincisi Muhafazakârların Bournemouth'ta, ikincisi İşçilerin Margate'da yaptıkları yıllık parti genel kongreleriydi. Gerçi burada toplanan üyeler, tıpkı diğer memleketlerde yapılan parti kongrelerine iştirak edenler gibi, İngiltere'nin muhtelif yerlerinden gelmiş, muhtelif inançlara bağlı insanlardı ve gene, tıpkı diğer memleketlerde yapılan parti kongrelerine iştirak edenler gibi, partilerinin selâmeti için bağırıp - çağırıyorlar, parti idarecilerini tenkit veya tasvip ediyorlar, eski nizamı savunuyor veya yeni bir düzen istiyorlardı. Ancak bu kongrelerin diğer memleketlerde yapılan parti kongrelerinden farklı olmadıkları da iddia edilemezdi. De. mokrasi tecrübelerine yeni girişmiş birtakım memleketlerde toplanan parti kongrelerinden farklı olan taraf şuradaydı ki, İngiliz parti idarecileri, ötedenberl kendilerininkine uygun olmayan görüşleri savanan delegelerin üyelik haklarını kaldırmıyorlar, kongrede baş-

me - siyasetini reddediyorlar, Cezayir için daha geniş bir muhtariyet talep ediyorlar ve kabineye itimatsızlık beyan ediyorlardı. De Gaulle'cülere gelince, şimdikinden de müfrit bir integratıon siyaseti takip edilmesini isteyen bu parti, verdiği takrirde, Faure kabinesinin böyle bir siyaset takibine muktedir bir kabine olmadığını ileri sürüyordu. Hükümetin politikasını tasvip edenler sadece Radikallerdi.

Bütün bu partilere ilâveten, müzakereler sırasında, Köylüler de Hükümete ademi itimat beyan eden bir takrir verince, işler büsbütün arap saçına dönmüştür. Geçen Cuma sabahı beşe kadar yapılan görüşmeler sonunda Fransız kabinesi güven oyuna başvurmaya karar vermiş bulunuyordu.

Eğer Faure hemen o dakikada oylamaya geçseydi, hükümetin Meclisin itimadını kazanması çok zor olurdu. Ancak iç tüzükte yapılan yeni tâdiller gereğince oylama Salı günü öğleden sonra yapılacaktı. Şu satırların yazıldığı dakikalarda henüz oylamanın neticesi öğrenilememiştir. Meclis belki de Cenevre konferansının arifesinde yeni buhran yaratmak istemeyecektir. Takat netice ne olursa olsun son hâdiseler bir kere daha gösteriyorki, Faure kabinesinin günleri sayılıdır.

Döğüşmek istemeyenler

Bir yandan Fransa'da kabine buhranları patlak verirken, diğer yandan Fransız ordusunda da çözülmeler başlamıştır. Kuzey Afrika'daki Fransız kuvvetlerini takviye için silâh altına çağrılan gençler dövüşmek istememekte ve nakliye vasıtalarına bindirilirken büyük güçlükler çıkarmaktadırlar. Bu konuda en dikkate değer hâdise, geçen haftalar içinde Rouen'da vuku bulmuştur.

406 ncı uçaksavar adayının bir bölüğüne mensup ve silâh altına iyeni çağırılmış gençlerden altı yüz ikadan Kuzey Afrika'ya gitmeyi reddediyorlardı. Bu akı yüz kişi kendilerini Pont -de- l'Arche istasyonuna götürecek kamyonlara binmek istememişler ve Ridhepansa kışlasında karışıklık çıkararak öteyi beriyi kırmışlardı. Subaylar tarafından verilen emirler, dinlenmek şöyle dursun, gürültüden işitilmiyordu. Bunun üzerine hareket bir gün geciktirilmiş ve yeniden çıkabilecek bir isyana karşılık . civardaki askeri birliklerden yardım istenmiştir.

Tahminler veçhile ertesi gün de yeni karışıklıklar vuku bulmuştur. Kışlaya çekilen erler tekrar kamyonlara binmeyi reddetmişler ve kendilerini zorla kışladan çıkarmıya çalışan kuvvetleri taşlamışlardır. Civarda bulunan sivil komünistler de isyan eden askerleri teşvik ediyorlardı. Karışıklık sırasında öyle bir an gelmiştir ki Marseillaise ile İnternational marşının sesleri - bunlardan birincisi Fransız milli marşı, diğeri de komünistlerin sarkışıdır - birbirine karışmış ve- ne birini, ne de diğerini anlamak mümkün olmuştur. Asillerin nizam altına alınması ve kamyonlara bindirilmesi için tekrar takviye kuvvetleri getirtmek ve uzun bir zaman geçmesini beklemek gerekmiştir.

Fransız ordusu kumandanları kadar Fransız gazeteleri bu hâdiseleri komünistlere yüklemekte birbirleriyle yarış ediyorlar. Ancak kışlanın dışında kendilerini «İnternaıtional» ile teşci eden sivillere asilerin «Marseillaise» ile cevap vermeleri bunun pek o kadar doğru bir iddia olmadığını gösteriyor. Fransa'da komünizmimi oldukça yayılmış bir . doktrin ve komünistlerin de her topluluğa sızmış insanlar olduğuna gerçi şüphe yoktur. Fakat diğer yandan Fransız halkının da Hükümet tarafından Kuzey Afrika'da takip edilen şiddet politikasını tasvip etmemeye başladığı bir hakikattir. Halkın bu memnuniyetsizliği orduya kadar yayılmış bulunuyor. Bu gidişle Fransa, Kuzey Afrika'da dögüşecek insan bulmak güçlüğünde kalacaktır.

Partileri de Kongre Yapıyor

ta bulunanlara karşı tenkitlerde bulunanları kolundan tutup dışarı atmıyorlar, bilâkis —bu nokta hepsinden mühimdir— gerektiği takdirde onları alkışlayarak tenkitlerini dikkat nazarına alacaklarını söylüyorlardı. İşte olaylara bakmasını ve onlardan hisse almasını bilenler bu farklı tarafı görmüş ve İngiltere'nin niçin kuvvetlı olduğunu anlamış bulunuyorlar.

İngiltere kuvvetlidir: Çünkü, idare edilenler kadar idare edenler de karşısındakinin fikrine kıymet vermesini biliyorlar. İngiltere kuvvetlidir: Çünkü, metot üzerindeki görüş ayrılıkları insanları birbirine düşürmeğe, kâfi geliniyor. İngiltere kuvvetlidir: Çünkü, partililer memleketlerinin menfaatlerini kendi günlük çıkarlarının üstünde tutuyorlar.

İngiltere iktidar partisinin Bournemouth'ta yaptığı yıllık kongre bu bakımdan ibret vericidir. Başbakan Anthony Eden kulislerde kulaktan kulağa dolaşan «buhran» ve «parti idarecileri arasında anlaşmazlık» fısıltılarını yalanlamamış, bilâkis bunlara bir hal çâresi bulmak için elinden geleni yapacağını söylemiştir. Umumi efkâr arafından tutulmayan Çalışma Bakanı Sir Walter Monckton ile Mührü Has Lordu Lord Woolton'un konuşmaları birer veda nutkundan başka birşey değildir. Eden, isteseydi, bu bakanları kongre karşısında tutabilir, söyleyeceği birkaç cümle ile durumlarını kuvvetiendirirdi. Ancak İngiliz Başbakanı halk oyuna saygı göstermiştir. Nasıl saygı göstermesin ki kendisini iktidara getiren o halk oyudur. Gene aynı halk oyu, bir iktidarı, getirdiği yerden alarak geldiği yere bırakabilir. Madem ki en büyük hâkim bu halk oyudur, iktidar kendini sadece ve sadece ona hesap vermekle görevli saymalı, kendini onun hizmetine vakfetmelidir. İngiliz iktidarının kuvveti de şu veya bu zümrenin desteğinden, şu veya bu bakanın şahsî prestijinden değil, halk oyundan gelmektedir. İktidar, bunu bildiği için ve bildiği müddetçe kuvvetlidir.

İngiltere Ana Muhalefet Partisinin, İşçi Partisinin kongresi ise daha da ibret vericidir. Bu partinin geçen seneler içinde patlak veren bir buhran sonunda sağ ve sol kanat olmak üzere ikiye ayrıldığı hatırlardadır. Buhranın sebebi olarak gösterilen Beyan halihazırda sol kanadın başkanlığını yapmaktadır. Beyan, bundan bir müddet önce, Partinin meclis grupundan ihraç edilmişti. Fakat kimsenin aklına, onu, Parti kongresinde idarecilerin durumunu güçleştireceği mülâhazasıyla Parti Genel Kuruluna sokmamak veya İşçi Partisinden ihraç etmek gelmemiştir. Partinin bugün için teslim edildiği elleri beğenmeyen Beyan, Margate toplantısında, serbestçe söz alarak görüşlerini açıklamak fırsatını bulmuş, herkes tarafından da dinlenerek hararetle alkışlanmıştır. Kimse Attlee'yi tenkit ettiği için Beyan'ı susturmaya çalışmamış, delegelikten çıkarmaya teşebbüs etmemiş, kolundan tutup kapı dışarı etmeyi düşünmemiştir.

Bu olayın önemi, Attlee'nin, şu günlerde iş başından çekilmek ve yerine bir halef getirilmesini talep etmek niyetinde olduğu hatırlanınca daha da iyi anlaşılır. Ötedenberi Beyan'ı tutmayan Attlee, isteseydi, İşçi Milletvekilleri arasında yarattığı büyük sevgi ve prestijden istifade ederek, Beyan'ı kongreye dahi sokturmaz ve şu satırlann yazıldığı dakikalarda henüz tayin edilmemiş Parti Meclis Grupu Başkanlığı için adını bahis konusu ettirmezdi. Ancak İşçi Partisi lideri kararı kon» greve bırakmıştır: Çünkü Attlee, Devlet idaresinin olduğu kadar Parti idaresinin de keyfi kararlarla yürütülemiyeceğini ve Parti idaresinde görevlendirilmiş bir şahsın ancak seçildiği kurul tarafından iş başından alınabileceğini bilen bir Devlet adamıdır. Attlee Beyan'ı yere vurmak kudretinde olduğu halde bu ateşli politikacıya dokunmamıştır: Çünkü İşçi Partisi lideri şahsi kinlerle memleket dâvalarını ayırt edebilecek fikri melekelere sahip ve hiddetine hâkim olacak kadar tecrübeli bir idarecidir.

Bütün bu noktalar göz önüne alınınca İngiltere'nin kuvvetini endüstrisinin gelişmiş olmasında, donanmasının büyüklüğünde, hazinesinin zenginliğinde değil fertlerinin ve idarecilerinin siyasi görgü ve terbiyelerinde aramak gerektiği kolayca meydana çıkıyor. Gene aynı hususlar «Neden bazı devletler kuvvetli değildir?» sualinin cevabı, nı da büyük bir açıklıkla meydana koymaktadırlar.

Şiir

Mutlu bir çağ

Geçenlerde bir derginin tertip ettiği anket sorularından biri «Yeni Türk Şiiri hakkında ne düşünüyorsunuz?» du. Bir şairimiz, soruya: «Türk Şiiri en mutlu çağını yaşıyor» diye cevap verdi. Bu, yol üstü sorulmuş bir soruydu. Aslında, sorunun şip - şakçıklıktan öte bir önemi vardı. O günden beri bu konu üzerinde yeniden düşünmek gerekti.

«Yeni» ye en uzak, «Eski» ye en yakın, «İnsaf»ı en az kişiler bile, son on beş yılın, Türk Şiiri için nasıl göz kamaştırıcı bir aydınlık içinde geçtiğini i» tiraf zorundadırlar. Türk şiirinin bu yıllar içinde büyük bir inkılâp yaptığını da görmemek, bilmemek mümkün değildir.

Son bir iki yıl içinde dergilerde görünen yeni imzalara, yeni yetişen en genç nesle bakılırsa, «yeni» denilen, hali de» ğerlerinin savunulmasına çalışılan şiirimiz, «eski» miştir bile!. Yetişmekte olan en genç nesil, «Yeni Şiir» in eksiklerini bulma çabası içimledir. Yetersizliğini ispata uğraşmaktadır. Yeni Şiir'in kalbur üstü değerleri, en genç nesil tarafından oldukça insafsız bir şekilde yargılanma. ya başlanımıştır. Yalnız yaptıklarının de» gil, yapamadıklarının bile hesabı sorulmaktadır. Yani, şiirimiz yeni bir iç savaşa başlamaktadır. Belirtiler bunu gösteriyor.

Oysa kî, gerçeğin bir başka taralı, bu iç savaşa hak verdirecek gibi değildir. Bugün, Dante gibi» ömrünün ortasına gelmiş, ortayı aşıp nerdeyse «finiş»e kalkacak sanatçılarımız, şairi hikayecisi, adlarından önce kullanılan «genç» âfından kurtulamamışlardır: Genç şair, genç hikâyeci.

Genç şair, g e n ç hikayeci derken « a » matör şair, amatör hikâyeci» denmek ister. Daha çok, halk böyle anlar. «Genç şair» e bir çeşit «istidat» gözüyle bakılır. İşin içyüzü b ö y l e olmasa b i l e — k i böyle değildir— okur topluluğunun inancı böyledir. Orhan Veli, «Sait Faik için» adlı bir yazısında bu «genç» likten haklı olarak dert yanmıştı. Yazısının başında demişti ki: «Yaşı kırk geçti. Geçti ya, on beş yıldan fazla bir zamandan beri genç hikâyeci diye anılır. Bizim de, hâlâ, genç şair diye anıldığımız gibi. Geçelim...»

Orhan Veli, ölümüne kadar «Genç Şair» adından kurtul atmadı. Daha sonra yetişenlere ne a d " verilmesi gerekeceği düşünülecek bir 'konu haline bile geldi Hem Fazıl Hüsnü, hem Ahmet Oktay «Genç Sair» olur mu?

«Genç» lîk üzerinde fazla durmamız sebepsiz değil. Şunu belirtmek istiyoruz: Yeni Sür çığırma açanlar, bugün olgun» hık çağlarına gelmiş, haklarında konuşulacak, hatta hüküm verilecek sayıda e» ser vermiş olmalarına rağmen, geniş okur topluluğunca hâlâ «Genç Şair» gözüyle bakılıyorlar. Yani, bir bakıma, ustalıkları gereği kadar bilinmiyor. Ya da kabul edilmemiş. Şartlar böyle olunca, bu şairlere «eski» demek, «en yeni» leri haklı çıkarmaz.

Yeni şiirin getirdikleri

Görünen gerçek ise şudur: Yeni şiirimiz bugün ustalarını yetiştirmiştir. Yetişen nesil «Yeni şiir» in aydınlık ha» vası içinde gelişmektedir. «En yeni» ler Yeni şiir» in havası içinde yetiştiklerinden ötürü, onu «alışılmış» buluyorlar; hattâ biraz «eski» görüyorlar.

Haktanır bir inceleme, Türk Şiirinin son onbeş yıl içinde nasıl hızla yön, birim, öz değiştirdiğini ortaya çıkaracak, tır. Şimdi, «en iyeni» nin kanat çırpan »cemisi, «hececi» lerden bir kaç gömlek üstün şiir söylüyorsa, bu, son onbeş yılın eseridir.

Türk şiiri yapmacıktan, sahteden bu onbeş yıl içinde kurtulmuştur. Türk şiirinin bu büyük kurtuluş, hayata, gerçeğe yeniden geliş savaşını hazırlayan ve yapan nesil, öyle kolaycacık, bir kalemde, çizilip atılır gibi değildir. Doğulu şiir havasından kurtulmak, süsten uzaklaşmak, yalın bir dil, temiz bir ifadeyle, batılı mânada şiire kavuşmak, sanıldığı gibi kolay olmamıştır.

«Yeni şiir» uzun yüzyıllar hasreti çekilen çok şeyi, bize bir hamlede sunan şiirdir:

İnsanoğlunun aşkı, yaşama dileği ve sevinci; hayat savaşı, yaşanılan hayatın acı, tatlı yönleri, memleket sevgisi, yurt gerçeklerdi, ilkin bütün tabiiliği, canlılığı, ölmezliği ve gerçekliği Be, bize «Yeni Şiir» in dilinden sunulmuştur. Türk Şiirinin çok sesliliğine kavuşması da «Yeni Şiir» le başlamıştır demek, yanlış olmaz.

Bugün üzerinde yeniden konuşulup tartışılacak bir Yahya Kemal vardır ama, bir «hececiler» yoktur. Bu, Yahya Kemal'in yaşayan bir tarafı, tartışmaya değer bir hayateyate olduğunu gösterir. «Yeni Şiir» den önceki devir, bu hayatiyetten bile yoksundur. Tam tabiriyle kaybolmuştur. Okullarda okutulmasa, yetişen nesiller eserlerini değil, adlarını bile bilmeyecekler. Bundan şu neticeyi çıkarabiliriz: Yeni Şiir, kendinden öncekilere büyük şevler borçlu değildir. Ama «Yeni Şiir» kendinden sonra gelen nesle çok şevler bırakacaktır. Bırakmaktadır.

Bize hayatın, yaşaman m vazgeçilmez tadını taddıran, Cahit Sıtkı, öyle kolay, cacık yetişir mi sanılıyor? Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip, Ziya Osman «yeni» yi «aşırı» ya götürmeden, büyük yadırgatmalara gitmeden yaşayan şiiri söylemesi* ni bilmişlerdir. Cahit Sıtkı'dan, Ahmet Muhip'ten mısra yapısı, ifade hususiyeti bakımından yetişen nesiller çok şeyler öğrenenebilirler.

Cahit Sıtkı'nın «35 yaş» ı, «Gün Eksilmesin. Penceremden» i, «Abbas» ı, «Garip Kişi» si, «Robenson» u: Ahmet Muhib'in «Ağrı» sı, «Fahriye Abla» sı, «Serenad» ı kolay unutulur, kolay yazılır, söylenir şiirler midir? Bunlarm emeğini, değerini inkâr, hiç olmazsa gerçeğe göz kapamak olur.

Halk şiirinin ifade zenginliğinden bolcana nasipli, alabildiğine renkli, heyecanlı mısralar söylemiş bir Bedri R a f a » mi nasıl görmezlikten gelinir?

•Yeni Şiir» in bir numaralı savaşçısı Orhan Velinin, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte açtığı çığır, misilsiz bir tazelik ve yeniliktedir. Şimdi o hayaya

KAPAKTAKİ ŞAİR

Cahit

1954 yılı Ocak' ayının ikinci yarısında bir geceydi. Ziraat ve Veteriner Fakültesi konferans salonu hınca hınç dolmuştu. Salonun bir köşesinde Ankara Radyosunun teknisyenleri, ses alma makinesini ayarlamakla meşguldüler. Bu bir edebiyat toplantısıydı. Şiiri, hikâyesi, deneme yazısı ile zengin bir program vardı. Devlet Tiyatrosunun tanınmış sanatçıları, şairler, hikayecilerle kuvvetli bir kadro geceye katılıyordu.

Programı genç şairlerden biri takdim ediyordu. Gece, artan bir ilgiyle devam etmekteydi. Programı takdim eden şairin gözü kapıdaydı. Birisini beklediği belliydi. Dinleyiciler ellerindeki programı inceliyor, ön sıralara bakarak arınıyorlardı. Programı takdimle vazifeli şairle, dinleyenlerin 'beklediği, görmek istediği aynı kişiydi. Bu sırada, birisi geldi. program spikerinin kulağına bir şeyler fısıldadı'. Programı takdim eden şair, bir an, hayret ve endişeyle haberi getirene baktı, kaldı. Soma, biraz kırık bir sesle, dinleyicilerden özür diledi:

«Şimdi aldığımız bir habere göre, dedi, yeni Türk şiirinin büyük ustası Cahit Sıtkı Tarancı, bütün arzusuna rağmen» Ani rahatsızlığı ddlayısiyle toplantımıza katılamayacaktır. Ondan din. leceğiniz şiiri, izin verirseniz ben okuyacağım.»

Cahit Sıtkı Tarancı'nın o akşam okuyacağı şiirin adı, «Korkunç Güzel» idi:

Bu el titremesi kadeh tutarken
Bu yaşta nasıl koyuyor insana
Orhan gibi vaktinde gitmek varken
Değer mi oyalanmana
Rakıdan tütünden beter alışık
Olduğumuz korkunç güzel bir şey var
Tutmuş bırakmaz bizi bir sıkındık
Canımız çıkana kadar

Ve ardından «Abbas» şiiri okundu. Dinleyicilerin hemen hepsi, Cahit Sıtkı'nın toplantıya gelmeyişi için sebep olarak gösterilen «âni rahatsızlık» a, pek inanır görünmediler. İçlerinden «Malûm hikâye ve bahane...» dedikleri muhakkaktı. Gece böylece devam etti ve bitti

Aynı gün İstanbul'dan «Varlık Der. gisi ve Yayınları» başlığını taşıyan Yaşar Nabi imzalı bir mektup, «Cahit Sıtkı Tarancı» adına postalanmıştı. Bu mektupta, «35 Yaş» ın dördüncü baskı-

az çok alıştığımız için bize olağan gibi geliyor. Bir de bu işin başlangıcını düşünmek gerek. Bu çığır, öyle her kaba. dayının başaracağı çeşitten değildir.

Yüzyılların «Fildişi kule» sinden, havadarda dolaşan «nazenin balon» undan kolay mı kurtulduk? Bir Orhan Veli, Türk Şiirinin hayat hakkı bahasına, bütün ömrünü harcamasaydı, misli görülmemiş hücumlara, alaylara, taşlamalara yiğitçe göğüs germeseydi biraz sor kurtulurduk, «Orhan Veli, yalnız sağlığında değil, ölümüyle bile yeni Türk şiirine hizmet etmiştir. Cahit Sıtkı'nın dediği gibi: «Orhan Veli, ölümüyle, şimdiye kadar ciddiye alınmayan yeni Türk şiirini ciddiye aldırdı. Bu şiire saygı ve sevgi gösterilmek lüzumunu bütün halk tabakalarına kabul ettirdi. Orhan'ın ölümünden sonra, ama onun sayesinde, yeni Türk şiiri memleketimize gerçekten maloldu.» .

Bu sözlerde, gerçek olanca açıklığı, doğruluğuyla tesbit edilmiştir.

Orhan Veli'nin sağlığından ona ve şiirine en insafsız hücumu yapanların, ölümünden sonra metih yarışında en öne geçmeğe savaştıkları henüz unutulmamıştır.

«Ölünce kirlerimizden temizlenir

Sıtkı Tarancı

sınan yapılmakta olduğu bildiriliyor ve telif ücretinin İş Bankası vasıtasiyle havale edildiği yazılıyordu. Cahit Sıtkı bu mektubu okuyamadı.

Ertesi gün, edebiyat gecesinin programı spikerliğini yapan şairle üç arkadaşı Numune Hastahanesine gidiyorlardı. Cahit Sıtkı'yı yatakta, arkasına yastık konmuş, bir kitap, yahut gazete oburken göreceklerini umuyorlardı. Umudları, hastahane odasının kapısındı yarım kaldı. Cahit Sıtkı, o daha üç beş gün önce yolda görüp konuştukları Cahit Sıtkı, artık konuşamıyordu, kımıldayamıyordu; sanki, yatağa mahkûm edilmişti, kıpırdamadan yatıyordu.

Dört kişi dilleri 'tutulmuş, şaşkın ve düşkün bir hâlde geri döndüler. Havadis, sanat çevrelerinde bir bomba gibi patladı. Herkes, ne diyeceğini bilemez haldeydi. Herkes, birbirinden bir söz ve bir teselli bekliyordu. Ama kimsenin teselli edecek hali yoktu.

Bundan sonra her geçen gün Cahit Sıtkı için ümit verici olmadı. Hastahaneden evine nakledildi. Oradan İstanbul'a götürüldü. Sonra da, «Yapılacak iş kalmamış» denildi, Diyarbakır'a, babasının evine bırakıldı. Bâr yıla yakın Diyarbakırdaydı. Ondan pek sık haber gelmiyordu. Ara sıra gelen haberler de pek sevindirici değildi.

Geçen Ağustos ayından bu yana basın, Cahit Sıtkı'yla yeniden ilgilenmeğe başladı. Havadisler, birbiri ardına çıkan yazılar, her ne bahasına olursa olsun Cahit Sıtkı'nın kurtarılması için birşeyler yapmak, daha doğrusu ne mümkünse onu yapmak noktasında toplanıyordu. Cahit Sıtkı'nın genç karısı, çırpınıp duruyordu. Henüz bütün ümit kapılarının kapanmadığını söylüyordu. «Cahit Sıtkı'yı kurtaralım'» diyenler de buna inmiyorlardı. Herşeyden önce, Diyarbakır gibi, tıbbi müdahele ve tedavi imkânları, Ankara ve İstanbul'a nazaran çok az olan uzak bir vilâyette, dost çevresinden uzak kalmasını kimse doğru bulmuyordu. Yeni fizik tedavi usulleri, görülen bazı misaller, Cahit Sıtkı'nın Ankara'ya getirilmesini gerektiriyordu. Bu teşebbüse geçildi. Tedavisi için yatırılacak hastahane ve yer temini «sanılacağı gibi kolay olmadı.

Sanatkâr şahsiyetinden kimsenin şüphe etmediği Samet Ağaoğlu —ki Cahit Sıtkı'nın ayrıca yakın arkadaşıydı— bu meselenin hallinde tek ve en güvenilir kimseydi. Ağaoğlu beklenen ilgiyi derhal gösterdi. Milli Eğitim Bakanı ile temas etti. Tıp Fakültesi Fizikoterapi kliniğinde iki yataklı bir. oda hemen temin edildi.

7 Ekim Cuma günü Cahit Sıtkı Diyarbakır'dan Ankara'ya getirildi ve hazırlanan odasına yatırılarak, tedaviye başlandı. Yapılmakta olan tedavi, ağır da olsa, iyi bir gelişme göstermektedir.

*

Cahit Sıtkı, 1910 da Diyarbakır'da doğdu. Galatasaray Lisesinden mezun oldu. Mülkiyede okudu. Tahsilini tamamlamak üzere Fransa'ya gitti. Bu sırada İkinci Cihan Harbinin çıkması üzerine memlekete dönmek zorunda kaldı. Bir müddet Anadolu Ajansında çalıştı. Sonra Çalışma Vekâletine mütercim olarak girdi, hastalanıncaya kadar bu vazifede idi. Yeni evlenmişti.

İlk şiirlerini 1930 yılında Servetifünun ve Muhit mecmualarında yayınladı. 1932 de Ömrümde Sükût» adlı ilk 'kitabını çıkardı. Bu eseri ile dikkat ve alâkayı üzerine çekti.

Cahit Sıtkı 1932 den sonra yazdığı şiirlerle asıl şöhretlini yaptı. En güzel şiirleri de bu tarihten sonra yazdığı şiirlerdir. 1946 yılında C. H. P. nin tertip ettiği ilk şiir armağanını, «35 Yaş Şiiri» ile kazandı. Aynı yıl. Varlık Yayınları arasında «35 Yaş» adlı şiir kitabı çıktı. Geniş ve büyük olduğu kadar haklı bîr ilgi gören bu kitap, bugüne kadar dört kere basılmıştır. Şimdiye kadar, şiir kitabının dördüncü basılışını sağlığında .görmek şerefine eren tek şairimiz, Cahit Sıtkı Tarancı'dır. «35 Yaş» dan sonra yazdığı şiirleri de 1952 yılında yine Varlık Yayınları arasında «Düşten Güzel» adı ile yayınlanmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı, aşk, hatıralar, hasret, kimsesizlik, yalnızlık gibi duyguları sâde, açık, temiz bir dil ve deyiş zenginliği içinde bililere sunmuştur.

Ölümden sık bahsetmesi, hayata, yaşamaya sımsıkı bağlanmış olmasındandır.

Cahit Sıtkı, Türk şiirinde muvazeneli, istikameti belirli, göz ve gönül doyurucu, yapıcı bir hizmet gören, kendinden, sonra yetişenlere, mısra yapısı, söyleyiş edası bakımından da bir çok faydalar sağlayan, bugünden «yarın» a kalacak sayılı şairlerimizden biridir.

«İnsan oğlundan beklediğim herşeyi şiirden 'bekliyorum» diyen şair, şiirlerini nasıl yazdığını şöyle anlatır

«Nasıl yazdığımı ben de açıkça bilmiyorum, dersem şaşmayınız. Şiirde bu hiç belli olmaz. Yemek yerken veya yolda giderken bir mısra geliverir, galiba Valery'nin yukardan inen mısraı gibi birşey. Bakarsınız, o zamana kadar 'karanlık gördüğünüz bir dünya birdenbire aydınlanmış. Artık o mısra kılavuzumuz olur yazacağınız şiiri, mevzuunu, şeklini boyunu boşunu, hepsini o tayin eder. Ve o şiir bitinceye kadar siz işgal altında bir memleket gibisiniz. Dairede çalışmanızı, yemeğinizi, gezmenizi, uykunuzu ona tahsis etmek mecburiyetindesiniz. Bu arada kalbinizin, sinirlerinizin, kafanızın, hattâ kollarınızın ve ayaklarınızın akıl sır ermez bir işbirliği halinde çalıştığını görürsünüz. Gerçekten güzel şiirlerdeki hayatiyet belki de buradan geliyor. Şiirle hayat arasındaki bu sıkı münasebete inandığım içindir ki, şiiri hiçbir zaman bir fikrin ispatı, bir dâvanın müdafaası, bir felsefe sisteminin takdimi olarak telâkki etmedim. Şiirin bünyesinin gerektirdiği bu bağımsızlık, sairlerin hürriyet aşkiyle de izah edilebilir.»

«Sanatkârın gönül rahatlığı ile çalışabilmesi için, «bu faaliyetine herhangi bir şekilde müdahale edilmemesini» isteyen Cahit Sıtkı, sanatkârın çalışma hürlüğüne engel olur düşüncesiyle «Bir sanatkârın herhangi bir şekilde himaye edilmesine taraftar değilim der ve izah eder: «Sanatkar ha-at kavgasında yalnız kala kala, mağlûp ola ola kendini olgunlaştırır. Ekmeğini kazanmak üçün başka bir iş tutması mı lâzım? Tutsun. Yazacak şeyi . varsa, herkesin uyuduğu saatte yazar. Sanatkâr bu haysiyetiini idrak etmeli ve asla uşak, dalkavuk derekesine düşmemelidir.»

Cahit. Sıtkı Tarancı, söylediklerini yerine getirmiş insanlardan birisidir.

Ölünce biz de iyi adam oluruz»
diyen Orhanı Veli, bir kere daha haklı değil mi?

Yeni Türk Şiirinin bağımsız bir kutbu olan Fazıl Hüsnü'nün, yüzlerce şiiri, bitmek bilmeyen soluğu ile, başlı başına bir değer hazinesi olarak duruyor. «Çocuk ve Allah» Türk şiirinde bir daha yazılması imkânsız bir eserdir. «Toprak Ana Anadolu'yu şimdiye kadar bütün çıplaklığı, acılığıyla bize tanıtan tek eser olma şerefini bâlâ elinde tutmaktadır. Taklide yelteneni bir maymuna çeviren Fazıl Hüsnü'nün şiiri, yeni Türk şiirinin, bütün karşı iddialara rağmen, yüz akıdır.

Cahit Külebi, kendi alanında, yumuşak, ağırbaşlı, ölçülü ve temiz dil ve deyişiyle, yeni şiirimize zenginlik katan, yeni şiirimizin gelişmesine emek veren bir şairdir. O'nu unutmak haksızlık olur.

Anadolu insanının kaderi üzerine eğilmiş bir Ceyhun Atuf Kansu, yeni şiirimizin ayrı ve gür bir sesidir.

Sabahaddin Kudret, Behçet Necatigıil, Necati Cumalı, Suat Taşer, İlhan Berk, Selâhaddiin Aldanır, Nahit Ulvi, Salâh Birsel, Hasan, Şimşek, yeni şiire ayrı ayrı emek veren, yeni sesler getiren, şiirimize yeni, aydınlık ufuklar kazandıran şairlerdir.

Şöyle derli toplu, biraz da eksiğiyle sayılan bu sanatçılar, yeni şiirin kuruluşuna gelişmesine çalışmış, yeni şiirin bugünkü duruma gelmesinde unutulmayacak hizmet görmüşlerdir.

Daha yeniler arasında büyük değerlerin bulunduğu bir gerçektir; M. Başaran Atttila İlhan, Metin Eloğlu, Talip Apaydın, Turgut Uyar ilk akla gelenlerdir.

Görünen manzara

Bütün bu sanatçıların, bunlara daha bir bu kadar da katılması mümkün olanlarla birlikte topluca gösterdikleri manzara sudun

T ü r k dili, bu sanatçıların kaleminde bir olgunluğa ve sadeliğe ulaşmıştır. Şiir dili, renklenmiş, çeşitlenmiştir. Türk şiiri, hayatın içinde, hayatla beraber, gerçekle elele, kolkola yaşama gücüne e. rişmiştir. Türk şiiri, sığlıktan, sahtelikten, süsten, kapalılıktan, mız - mız bir gözü yaşlılıktan kurtulmuştur. Türk- şiiri yeni deyişleri, yeni biçimleri, yeni özleri bu sanaçılarla kazanmıştır. Türk şiiri, gerçek bir batılı, anlama bu sanatçıların eserleriyle yönelmiştir.

Bugün, Batıyla boy ölçüşecek bir şiirimiz olduğunda, büyük bir çoğunluk birleşiyorsa, 'bu,, yeni jürimiz sayesindedir.

Bir zamanlar «böyle de şiir olur muymuş?* diyenler dahi bugün yeni şiirin kuvveti ve kudreti karşısında, yeni şiirin önünde eğilmişlerdir. Düne kadar şiir adı altında batı dünyasına gösterebileceğimiz neyimiz vardı ki?

Son olarak şunu da, inançla belirtmek yerinde olur ki, biç bir çağda «vasat» in üstünde b u . kadar çok şairi bir arada saymak, pek mümkün değildir.

Türk şiirinin mutla bir çağ yaşadığına, bütün bu gerçeklerden sonra, inanmış olmak bir yanlış inanç mıdır?

M. S. *A.*

Adabımuaşeret

Amerikalıların âdetleri

Vaktile, yabancı memleketlere seyahate gidenlere o memleketin otelleri, binaları, müzeleri hakkında izahat verilir *ve* seyyah gezeceği şehrin plânını almakla iktifa edermiş... Şimdi seyyaha en 'başta öğretilen şey, gideceği memleketin âdetleri,halkın itiyatlarıdır... Çünkü bazı memleketlerde ayıp olan şeyler, diğerlerinde mubahtır...

İşte Amerika'ya gidecek olursanız, bilmeye mecbur olduğumuz şeyler:

Amerikalğlar, ilk tanışmadan sonra, size rahat rahat küçük isminizle hi_ tab ederler... Bu birçok Avrupa memleketlerinde lâubalilik, Amerika'da ise içten gelen, hüsnüniyet ve dostluk ifade eden bir âdettir... Aksi şekilde hareket yabancının sevilmediğine alâmettir!

Bir yemek esnasında, Amerika'da, ev sahibesi, davetlilerin «buzunu eritmek» için soldaki davetliden başlayarak teker teker herkese birer sual tevcih eder ve herkese hususiyeti, bildiği bir mevzu üzerinde konuşma fırsatını sağlar.-. Bu -suali sorarken, ev sahibesi,gayet alâkalı gözükmelidir:

«— Ya siz, Mr. Wilson, siz ki ticaretle meşgulsünüz, yenil ticaret rejimi hakkında ne düşünüyorsunuz?.»

otelde bir hizmete mukabil bahşiş derhal verilmeli, oteli terkedeceği güne kadar, müşteri cimri bir adam hissi vermemelidir!.

Sokakta otobüs beklerken, herhangi bir yerde kuyruğa son derece itina göstermek icab eder. Müsavat esasını bozacak açıkgözlülük, Amerikalıların fevkalâde sinirine dokunur.

Amerilka'da sık sık elbise değiştirirler ve Avrupa memleketlerinin aksine olarak, burada kadınlar, her saatte süslü olabilirler... Bu saatten ziyade, kadının baleti ruhiyesine bağlı bir şeydir!. Umumî havaya intibak edebilmek için seyvah kadınların da zaman zaman süslenmeleri icab edecektir!.

Seyyahları sevmeleri, onlara fazla bir itibar göstermeleri, seyyahı daima en ön sırada tutmalarım, ona derhal yer vermelerini icab ettirmez!. Nezaketi yabancılık derecesine göre değil, sıraya göre hallederler.

Köpekle seyahat edenlere gümrüklerde zorluk çıkarılma», köpek uzun boy lu muavenelere, karantinaya tâbi tutulmaz. Buna mukabil köpek hiçbir lokantaya giremez ve pek az otel, köpekli müşteriye ver verin..

Amerika'ya seyahat eden her insan bir çok dostluklar arkadaşlıklar kazanarak döner fakat mektup bahsinde, ümitlerimiz ekseri kırılır.

Sanat

Picasso ve ilham perileri

Meşhur bir söz vardır: Bir cinayet işlendi mi, «kadını ara derler. Bu demektir ki, her cinayetin altında muhakkak bir kadın gizlidir; ama aktif, ama pasif... Sanatta da öyle! Sanatkâr kadın miktarı, sanatkâr erkek miktarının yanında solda sıfırdır ama hemen hemen her büyük eserin, her büyük sanatkârın bir kadın ilhamı ile meydana çıktığı bir hakikattir... İşte Pablo Picasso! Belki de o, bu kadar çabuk âşık olup, bu kadar derin seven ye bu kadar çabuk bıkan bir kalb adamı olmasaydı dünyanın en enteresan ve en çok eser veren sanatkârlarından biri olamazdı... Onun tablolarınla, kalb işlerile olan yakın alâkasını anlamak için eserlerinin tarihlerini tetkik etmek kâfidir. Bu tarihler, daima, onun aşk maceralarının tarihlerine intibak eder, ilhamlar ve en zengin çeşitler. le meydana çıkan bir çalışma krizi, büyük sanatkârın o anda yaşadığı aşk macerasının şiddetine göre yükselen bir grafik gösterir, sonra aşk durur, daha sorara yavaş yavaş yokuş aşağı yuvarlanmaya başlar, çalışma grafiği de artık bir iniş ifade etmektedir!::

Hattâ, hattâ onun çalışma tarzı sevdiği kadının tarzına göre değişiklikler arzeder. Her yeni aşk tecrübesinde, Picasso yeni bir çalışma tarzı denemiştir. İlerlemek, yenileşmek, başka bir lisan, başka bir dil, yepyeni bir ifade kullanmak ister... Belki artık bir noktaya, bir kadına bağlanmayı da arzular ama bu onun elinde olmıyan bir şeydir.. Kendi kendisini yenilemeden duramaz!. Her yeniliğe, tecrübe edilen her değişikliğe bir kadın ismi vermek mümkündür..

O yirmiüç yaşında, sefaletin soğuk mavi ışığında dilencilerin ve çingenelerin

Picasso ve Modeli
İlham Perisi

Asıl ve eser
Tanıyabilene aşkolsun

resmini çizerken, bir sabah sıhhat, ve neş'e ifade eden genç bir kıza rastlamıştı: Fernande! Onunla Picasso mavi devir» den «pembe devir* e geçti. ...

Eva zamanında her tablo, sevgi ve aşk kelimelerini terennüm eden bir bilmece idi.. Picasso bu devirde, en meşhur kübik eserlerini verdi... Gayesi birinci dünya savaşına hazırlanan karışık bir zamanı mı ifade etmekti? Yoksa yalnızca her yere «Eva, Eva seni seviyorum» diye yazmak mı istemişti?

Karsı Olga ve oğlu için, bu büyük sanatkâr birden anane yolunu buldu... Çizgiler duruldu. Picasso'nun artık gidi kapaklı birşeyi yoktu... Gizli aşk kelimeleri yazmadı, klasiğe en yakın şekilde, analığı temsil eden ruh yükseltici tablolar yaptı.

Faat Picasso'nun sanata burada duramazdı. Yeni bir aşk, yeni eserlere ilham verecekti. Marie - Therese sağlam yapısı ile ona heykeltıraşlığı arzu ettirmişti... Ve beş sene müddetle bütün tablolarında heykele can vermek istedi, hareketi ifade etmeye çalıştı.

Dora'nın canlılığı, ona son derece tenkide uğrayan, «yüz ve profil karışık, tablolar» ını ilham etmişti...

Françoise Gilot ile tekrar bir yuva ve çocuk aşkı belirdi.

20 yaşındaki Sylvette David, Picassonun fırçasındaki renkleri birdenbire sükûna kavuşturdu. Sylvette yemek pişirmeyi resme tercih eden, munis bir sarışındı...

Son aşk

Nihayet 1955 de, Picasso, «Mme. Z» isimli portresi ile, belki de sanatının en temiz ifadesini buldu ve etrafta büyük bir merak uyandırdı... Bu «Mme. Z» kimdi?». Portreyi yapmadan birkaç hafta evvelline kadar, Picasso da herkes gibi, onun mevcudiyetinden bihaberdi.. Birgün, Cannes'da bir lokantada, ona rastladı. Adı Jacqueline idi... Picasso onu yanına aldı ve Cannes'de «Kaliforniya» isimli muhteşem villayı tuttu. Bunun için 12 milyon Fransız frangı harcamıştı ve onsekiz odasından yalnız üçünü kullanıyor, mutfakta resim yapıyordu. Picasso şimdi bu villada, hastalığını tedavi etmekle meşguldür... Yetmiş dört yaşındadır ve iyileşmek, yeniden yaşamak, yeniden sevmek, yeniden eser vermek azmindedir. O sadakatten nefret eder.. Sadakat onca, bir sanatkârın ayak bağıdır!. Kalbinde hiçbir hatıra saklamaz, yalnız ona büyük aşklar ilham eden kadınların portrelerini büyük bir titizlikle muhafaza eder. Çocukları da, en çok karton üzerinde kıymetlidirler...

Meşru karısından bir oğlu olmuş ve terkettiği halde, son zamanlara kadar boşamadığı bu kadın, geçenlerde sessizce, ölmüştü. Marie - Therese'den bir kızı ve gene böyle gayrı meşru bir izdivaçtan ilki çocuğu daha olmuştu...

Picasso'yu kimse çocukları ile beraber görmemiştir; yalnız Cannes'deki villada, bu yaz başında, birdenbire genç ve güzel bîr kız belirmiş ve çok geçmeden,. bunun Picasso'nun kızı Maria olduğu meydana çıkmıştı...

Unutmadığı hatıralar

Picasso İspanya'da doğmuş, on yaşında memleketini terketmiş fakat doğduğu evi, çocukluk arkadaşlarını, ilk hatıralarını hiç unutmamıştır.. Denilebilir ki, hayatta sadık olduğu yegâne şey, bu ilk hatıralarıdır... Bir de resim. Sevdiği kadınları da bir bir bu en büyük aşkına, resime kurban vermiştir; çünkü yeni bir resim ilhamı veremeyen kadın artık onun hayatında barınamaz... Hisleri ani değişikliklere, fırtınalara, korkunç heyecanlara tâbidir... Serttir, kıskançtır, kısa süren şiddetli sinir krizlerine, hiddete, şiddete kapılır... Ve birdenbire yalnız kalmak ister!. İlk meşhur olduğu senelerdeydi: İlk sergisi hayranları ile doldu, taştı! Picasso önce memnundu. Tebrikleri sevinçle karşıladı... Sonra birden sıkıldı. Merasim çok uzamıştı.. Elini cebine soktu: Bir tabanca çıkardı, ve havaya sıktı... Salon birden boşaldı... hayret ve dehşetle, kendisine bakan dostlarına, o sadece:

«— Yalnız kalmak istiyordum» dedi!.

*

Cannes'deki evlinde de, bu yalnızlık ihtiyacını duymuş olacak ki, bahçe duvarlarını yarım antette yükselttirdi. Sonra mutfağa kapandı.. Orada bu insan vücudu cellâdı, bu müthiş sanatkâr aramaya ve yaratmaya devam etti: Belki de «Madame Z» te sanatı karar kılacaktı!.. Kalbi de...

Portre

Aile babası: Şarlo

Bir zamanlar, ben Şarlo iken.-» Bu sözleri söyliyen (bizzat Charles Chaplin idi. Londra'da, Savoy otelde, dostları ile toplanmış tatlı tatlı eski günleri hatırlıyordu. Dostarı Vivian Leigh, Laurence Olivier, Alexandre Korda, Cecil Bear ton, Douglas Fairbanks idi... Evet, eskiyi hatırlıyor, dişlerini göstere göstere, içten gelen kahkahalarla gülüyordu-Sonra kalktı, hiçbir şey söylemeden, konuşmadan sırf hareketleri ve tek tük kelimelerle, birçok sahneler canlandırdı... Evvelâ İspanya'da bir boğa güreşçisi oldu, sonra Japonya'ya kadar uzandı ve küçük bir dram sonunda, kendisine Harakiri yaptı... Daha sonra, tek başına küçük bir Paris komedisi oynadı:

Bu, yatak odasında dostunu kabul eden bir kadının hikâyesi idi. Kadın da, dostu da gayet mesuttular. Birden, kapı vuruldu: Tak, tak, tak!. Bir çığlık duyulduc Eyvah kocam! Kadının telâşı ve âşığın korkusu görülecek şeydi... Fakat kadın, birden toparlandı, dostunu perdenin arkasına gizleyerek, uykudan yeni uyanan bir kedi sokulganlığı ve sıcak. lığı ile kocasına kapıyı açtı... Koca, hiç te şüphelenmiş görünmüyordu. Maksadı karısını yakalamak değil, bir at yarışından diğerine giderken, karısını öpüp, şansını kuvvetlendirmekti. Kadın kocası ile uzun uzun öpüştü ve nihayet koca gitti... Fakat herşey altüst olmuştu,.» Aşık, hiç te deminki gibi heyecanlı ve mesut görünmüyordu... Kravatını bağladı ve çıkıp gitti. Şarlo bu üç şahsiyeti sanki bir arada gösterebiliyordu... Herkes kadının topuzlu olduğunu, âşığın düğmeli botin giyindiğini ve at yarışı meraklısı kocanın omuzunda dürbün taşıdığını biliyordu. Herkes bu hâdisenin 1902 senesinde cereyan ettiğini anlamışta. Herkes birşey daha biliyordu, evet Şarlo değişmişti: Dolgun ve kırmızı yüzü, mavi gözleri, bembeyaz saçları ve bilhassa parlak mesut tebessümü ile onu soluk çehreli, korkak ve ürkek bakışlı, gizlerinin altı ıstıraptan çürümüş sokak serserisi Şarlo ile mukayese etmek zor-

Oona
Son Aşk

du ama o harikulade taklit kaabiliyetinden en ufak birşey kaybetmemiştir..

Dostları onu bol bol alkışladılar... Alkışlayanlar arasında dolgun dudaklı, çocuk çehreli, incecik belli çok genç bir kadın da vardı, bu Şarlo'nun son karısı, en son aşkı idi... ,

Bir zamanlar, kimsenin tasvib etmediği bu izdivaç, on iki senedenberi en ufak bir sarsıntı göstermeden devam etmişti... Muazzam yaş farkına rağmen, karıkoca bâlâ birbirlerine âşıktılar ve 5 tane çocukları vardı.

Karısıyla tanışması

Ona Şarlo'yu babasının evinde, bir davette tanınmıştı...

Oona meşhur Amerikan piyes muharriri O'Neill'in kızı idi ve Şarlo'nun ferah ferah kızı olabilecek yaşta idi. Bu ilk tanışmada, çok az konuşmuşlardı ve evlenmeye karar vermeleri bir bomba gibi patlamıştı. Baba, aile dostu olan Şarlo'ya ve kızına bu izdivacın yürümiyeceğini izah etmeye çalıştı... Şarlo sanatkâr olarak, ne kadar iyi bir şöhret sahibi idiyse de, koca olarak o kadar fena tanınmış, birçok defalar evlenip ayrılmıştı. Sevgililer ısrar ettiler, evlendiler, bîr müddet sonra da, Amerika'yı terkedip İngitere'de yerleştiler...

«Limelight» i çevirirken, Şarlo biraz da kendi hayatını çevirmişti... Bu meşhur sanatkârın yıldızı eskisi kadar parlak değildi... Ama dünya onu büyük sanatkâr olarak kabul etmişti ve bilhassa İngiltere'de, onun şöhretinin hududu yoktu!. İngilizler, vatandaşları olan bu büyük sanatkârla iftihar ediyorlardı... O sokağa çıktığı zaman otomobilini durdurur ve onu yakından alkışlamak, görmek için canlarını verirlerdi...

Diğer sanatkârların aksine olarak, Şarlo halkın alâkasından daima hoşlanır, bu alâka ile iftihar ederdi; gidildiği yerde tanınmayı, sevilmeyi, alkışlanmayı beklerdi... Şöhretten bıkmamış mı idi?. Yoksa bu şöhretin emarelerindi bulamayınca, kendisini ölmüş gibi mi farzediyordu?

— Ben Şarlo iken!...»

Bu sözlerde biraz da sitem vardı...

İşte o, dostları ve ailesi için daima Şarlo idi... Daima, aynı muvaffakiyetle sanatını gösterebilirdi.. İspat etmeğe uğraştığı şey de, bu idi.

Çocukları, bilhassa, büyük kızı kendisi gibi taklitçi idi ve şimdiden, büyük bir sanat kaabiliyeti gösteriyordu. Şarlo onu çok seviyor ve:

c— Annesini en çok hatırlatan odur» diyordu...

Şöhreti seven Şarlo gazetecilerin, çocukları ile meşgul olmasına fevkalâde sinirlenmektedir...

c— Çocukların resimlerini çeke çeke onları poz vermeye alıştırdılar diyor.. Poz veren çocuk kadar sevmediğim şey yoktur!»

İşte 'belki bunun için, çocukları serbest bir tabiat ortasında büyütmek arzusu ile Şarlo, yazlarını İsviçre'de, muazzam bir bahçe ortasındaki villasında geçirmektedir... Çok sevdiği bir kedisi vardır, meyve ağaçları ile bizzat meşgul olur ve ağaçtan meyveyi kendi eliyle toplar... Sık, sık güneşlenir; çünkü Şarlo çok üşüyen bir insandır, yaz akşamlan bile bazan şömineyi yaktırır... Onun meşhur bir porselen koleksiyonu, bahçesinde mavi bir. yüzme havuzu ve pembe bir tenis kordu vardır... Terasta misafirlerini kabul eder ve karısı onlara kendi eliyle hazırladığı nefis içkiler ikram eden...

Şarlo, karısı ve çocukları, tabiat ortasında fevkalâde neşeli, genç ve hareketlidirler... Bütün gün top oynanır, koşulur., yüzülür, bol bol kahkaha atılır!. Sonra Şarlo çalışma odasına çekilir. Herkes susar. Evde çıt yoktur. Şarlo yeni filmine hazırlanmaktadır... Vakıa o hayattaki en muvaffak olmuş eserlerinin 5 çocuğu olduğunu söylemektedir ama, gene de çalışmakta devanı etmektedir. Son filminin senaryosu da kendisinindir, müziği de... Piyanonun başına geçer ve hüzünlü bir sesle «Bonsoir Madame, Boru soir!» şarkısını söyler.

Bu onun son bestesidir. Nedense Şarlo'nun, bu şarkıyı söylerken gözleri hep yaşlıdır...

Zaten onun dehasını yapan şey bu değil midir?. Gülerken ağlamak ve güldürürken ağlatmak!. O sanki hayatın en neşeli ve en hüzünlü hâdiselerini daima bir arada hissetmiş ve bunu ifade edebilmiştir.

Moda

Göz alıcı sadelik

Modanın ve şıklığın ilk şartı daima göze hoş gelerek, nazarı dikkati celbetmektar... Bunun için sık sık biçimler değişir... Kadınlar kâh frapan renklerle, kâh değişik biçimlerle nazarı dikkati çekmeye uğraşırlar... Bu sene nazarı dikkati çekmenin ilk yolu sadeliktin buna «frapan bir sadelik» diyebiliriz...

Şarlo'nun çocukları taklid yapıyorlar

Anasına *bak, kızını* al

Verimli rekabet

Jale CANDAN

İstanbul'da Migros'un halkta uyandırdığı alâka ve esnafta uyandırdığı telâşı gazetelerden öğreniyoruz...

Ankara'da da halde bir tanzim satışı yeri var... Şimdilik peynir satıyorlar. Ucuz ve iyi... Camda şöyle bir etiket göze çarpıyor: Yağlı kaşar peynir 450 kuruş! İşin enteresan tarafı, tam bu satış yerinin karşısında, bir dükkân kocaman bir ilân asmış: «Tam yağlı kaşar peynir 440 kuruş». Bu aynı rekabet, beyaz peynir için de mevcut... Haldekilerin eteği tutuşmuş... Doğrusu, bu tadı rekabeti, haz duymadan, seyretmek imkânsız... Gelip geçen, peynir akası olmasa da, şöyle bir durup bakıyor, gülümsüyor...

Yenişehir'de Et - Balık Kurumu'nun yeni açtığı gayet temiz ve modem dükkânlarda da, piyasaya kıyasen ucuz, Cemiz balık, selofan kâğıtlar içinde hazır ve fiyatı üzerinde etiketle bildirilmiş et satılıyor... Henüz tam randımanla çalışmaya başlamadığı halde, bunlar la çalışmaya başlamadığı halde, bunlar da halkın alâkasını topluyor...

Bütün bu teşkilât, şimdilik ancak pek mahdut bir ihtiyacı karşılasa da, bilhassa uyandırdığı rekabet hissi bakımından fevkalâde faydalıdır: İstanbul'da, bizim büyüdüğümüz semtte, çocukluğumdan beri,bir tek pastacı vardı... Temizdi ama sahibi hâlâ dedelerinden kalma usule göre ticaret yapıyordu... Meselâ bir buz dolabı satın almamıştı... Pastalar hep aynı çeşitti, müşterilere karşı müdanasız, hattâ nezaketsizdi... Çoluk, çocuk boyuna bu dükküna taşınıp dururdu. Pastaların fiyatı yükseldikçe, miktar küçüldü... Bir gün pastacıya gittik, baktık muazzam bir buz dolabı alınmış. Doğrusu sevindik. Tebrik etmeye vakit kalmadan, sahibi bize doğru yürüdü, elindeki tepsiyi uzattı:

«— Lütfen buyurun, yeni çeşit pastalar yapıyoruz. Sizin gibi devamlı müşterilerin fikrini almak isteriz...» *

... Ve ne ikram, ne ikram!.

Doğrusu pastacının akli muvazenesinden şüphe ederek, dükkândan çıktık ki, birden, bu ani değişikliğin sebebi meydana çıktı: Aynı sokakta şöyle otuz metre ötede bir ilân vardı: »Çok yakında, bu dükkânda, beklediğiniz pastahane açılacak!..»

İkinci pastahane birinciden düşük kalitede idi, fakat bizim semle büyük bir faydası dokundu, birinci pastahane tamamile düzelmişti; kazancının bir kısmını müşterilerinin rahatı için kullanmaya başladı!..

İşte bunun içindir ki, halkın en ufak bir fiyat farkını küçümseyerek, en ehemmiyetsiz görünen bir ihtimamı, temiz şekilde satışa arzedilmek gibi bir kolaylığı kıymetlendirerek, bu gibi belediye hizmetlerini, teşkilâtları bağrına basması lâzımdır... On kuruş, yirmi kuruş için «adam ten de!» dememek, hattâ icap ederse kuyruk yapıp, karşıdaki pahacıya gitmemek lâzımdır! Bu bütçe meselesi olduğu kadar memleket meselesidir de...

İkinci Dünya savaşından sonra, Fransa'da karaborsacılık ve pahalılıkla mücadele eden bir teşkilât kurulmuştu... Bu teşkilâta mensup bir yüksek memur, halka sık sık açıklamalar yapıyordu... Bir kere ben, onun şöyle bir tavsiyesini okumuştum.

«— Hollanda'dan ithal ettiğimiz tereyağ, Fransız tereyağından hiçbir surette fena değildir!. Halbuki bizimkiler pahalı, onlarınki ucuz!. Hollanda yağının fena olduğu propagandasına inanmayınız. Bir tecrübe ediniz... Böylece bizim tereyağlar da ucuzlıyacaktır!.»

Selofan kâğıt içine ambalaj edilmiş ekonomik etleri, ucuz peyniri, bize kolaylık diye hazırlanan her yeni şeyi hüsnüniyetle- tecrübe edelim... Ve bilhassa esnafın, esnafın olduğu kadar da duyduğunu tekrar eden bir sınıf papağan halkın menfi propagandalarına kulaklarımızı tıkıyalım...

Rekabeti ayakta tutmak biraz da bizim elimizdedir!.

Kış modası

Naftalinler silkeleniyor

Hakikaten kılıf gibi sımsıkı vücudu saran ve hiçbir teferruatla, süsle, dümdüz çizgisini bozmayan yapışık elbiseler, vücut hatlarına sadık kalan tayyörler ve gene düz ve mübalâğasız bir bollukla inen mantolar sade oldukları kadar da, göz alıcıdırlar... Hattâ bu sadelik biraz da meydan okuyan, tahrik edici bir sadeliktir... Kadınlar suni şeylerle değil, sırf tabiatın kendilerine bahşettiği biçimle de, boş olabileceklerini ispata çalışıyorlar...

• —Eğer bana, her yaşta kadına gidebilecek tek bir elbise yapmamı söylerseniz, bu elbise çıplak bir sadelik taşıyam bir elbise olacaktır...»

Bu sözleri söyliyen Dior, bu sene gene modaya hâkim olmuş ve sözlerini kış' modasının temel taşı olarak kabul ettirmiştir...

Dior'un ekseri tuveed gibi kalın kumaşlardan yaptığı bu kılıf elbiseleri, müstakil hareket edebilirler, yani onlarla ceketsiz, mantosuz sokağa çıkılabilir... Bir küçük şapka, uygun bir eldiven: İşte elzem olan budur... Hiç bir fazlalık taşımayan bu ciddi elbiseler ekseri yakasızdır ve boyun hizasında ufak bir çıplaklıkları vardır. Kemer, bel kesintisi, herhangi bir bolluk, bir pli mevcut değildir... Muhakkak bir teferruat aranırsa bu ya boynu dolayıp arkaya sarkan bir eşarp — yakadır, ya da elbiseyi hoş bâr şekilde kapayan «değişik mevzi» li düğmeleri. Daha soğuk havalar için bu elbiselerin eş kumaştan büyük, sıcak etolleri, mantoları vardır.

Gündüz için şetlond, tuıveed, kumlu kalın ve dik kumaşlar tercih edildiği gibi gece için de mümkün mertebe yumuşak ve suplesi olan kumaşlar revaçtadır..

Yalnız şurasını itiraf etmek lâzımdır ki, bu senenin kış modasına hâkim olan sadelik kolayca taşınabilir bir sadelik değildir!. Vücut hatlarını bu derece ortaya koyan bir moda, herkesin rahat tatbik edebileceği bir moda değildir. İşte bunun içindir iki, her terzi, koleksiyonu arasına, modaya boş veren, bir kaç müstakil model koymuştur: Hafifçe bolluğu olan parçalı kloş etekler, yer yer pliler... Fakat bu kaçamaklar bile modanın ana hududuna riayet etmiş ve mübalâğalı bolluklar ancak gece elbiselerine hasredilmiştir... Her ne olursa olsun uzaktan gelirken, kadın mümkün mertebe kalabalıksız, ince, düzdür... En çok demode olan kıyafet gündüz vakti, sokaklarda giyilen salkım saçak tara daire kloş eteklerdir ki, kadını ağırlaştırmaktadır... Tüy sıklet olmıyanlara, bu insafsız moda bir tek imkân vermiştin Ne çok dar, ne de çok bol elbiselerle, dikkati celbetmeden geçmek ve derhal, derhal sıkı bir yemek rejimine başlamak!.

(Bu senenin kış modasına da hakim olan Dior'uu modellerinin büyük bir alâka ile karşılanacağına şüphe yoktur. Uzun lamandan beri frapan renklerle ve değişik modellerle nazarı dikkatli çeken kadınlar, bu kış vücudu sımsıkı saranı, hiçbir teferruata, süse ihtiyaç göstermeyen elbiseler, vücut hatlarına sadık kalan tayyörler ve vasat bir bollukla hazırlanan mantolarla daha da göz dolduracakları zannedilmektedir

K İ T A P L A R

KÖROĞLU
(Şiirler) Yazan: İlhan BERK
{Seçilmiş Hikâyeler Dergisi kitapları Şiir Özel baskılarının ikinci kitabı, 64 sayfa, 100 Krş.)

Son yıllarda şiirimizdeki kısırlığın kimsenin gözünden kaçmadığını sanıyoruz. İyi şiir, güçlü şiir, büyük -şiir, okuyunca şöyle insana tâ içinden saran şiir, hemen hemen yazılmıyor denecek kadar kıt Veya gerçekten iyi şiir O kadar az yazılıyor ki, son yıllarda yayınlanan kitapları, dergileri didik didik taradığımız halde, elimizde kalanlar pek de umut verici olmuyor. Hele destan, hele destan tarzı... Yazılmıyor mu? diyeceksiniz. Yoook! Öyle bir şey dediğimiz yok. Destan adı altında neler karalanımıyor ki... Ama gel gelelim gerçek destan yok. Zaten edebiyatımız destan yönlünden hayli t a k d i r . Bütün edebiyat tarihimizi tarayın, gerçek destana ulaşabilmiş, bir tek şairi zor bulursunuz. Sonrası, sonrası yok işte. Bası da sonu da o kadar. Ondan sonra küçük çırpınmalar bulabilirsiniz belki iri iri lâf yığınları arasında üç beş kıvılcım. Şairlerimiz kötü bir yola gittiler. Destan deyince kocaman laflar etmeği, gürültülü mısralar yazmayı iş sandılar. Sonuç sıfıra sıfır elde sıfır oldu.

Bu satırların yazarı da amma karamsarmış diyeceksiniz. Yok öyle bir şey. Bilakis bu güne kadar şiirin yeni çabalamalarını umutla seyretmiş, ondan hep büyük şeyler ummuş bir okuyucudan başka' bir şey değil Hâlâ da umutlu, hâlâ da büyük şiirler yazılabileceğine inanıyor ve bekliyor. Zaten şu yazısında söz konusu edeceği kitap da bu umudunu destekleyen bir örnekten başka bir şey değil.

İlhan Benk, yıllar yılı şiirin çilesini çekmiş bir şair. Hep aramış. Hâlâ da arıyor. Hemen her konuya el atmış, şiirin bütün cinslerini denemiş. Kâh başarıya ulaşmış, kâh yenilmiş. Bu güne kadar yazdıklarının bütünü üstünde uzun uzun durulabilir. Derinlemesine incelemelere girilebilir. Ama bu iş burada bizim konumuz dışında kalıyor. Bit burada onun, yalnızca son yayınladığı «Köroğlu» adlı destan denemesini tanıtmak istiyoruz.

Destan, «Bir rüzgâr ilk bakışta belli — Gökyüzünü çocukları büyültmüş — Denizle kuşlarla evlekle var — Dünyaya aşk diye hürlük diye — En yavuz gerçek tohumlar ekmiş — Bir rüzgâr yosunlar kadar eski mısralarıyla başlıyor. İlhan Berk'in ,bütün destan boyunca şaşılacak kadar duru ve temiz bir türkçesi var. Bir bulaşıcı hastalıktan kaçar gibi yabancı köklü kelimelerden kaçınmış. İyi de etmiş. Her şeyden önce, duru dille de şiir yazılabileceğini de göstermiş. Destanının, ilk başarılı yönü bu. Sonra destan söylemedeki ustalığı göze çarpıyor. Yazacağı konuyu iyice kavramış, oturmuş bu işin detaylarını incelemiş. Nefesinin nerde kesilebileceğini hesaplamış. Destanı birer ikişer mısralık anonslarla bölmüş, o da yetmeyince destanın içine düz yazıyı sokmuş. İyi de etmiş. Okuyucu, kitabı eline alıp da, başından sonuna kadar rahatça, ilgisi dağılmadan, akıcılık kaybolmadan okuyabiliyor. İlhan Berk konuyu da iyi sıralamış. Destana, Bolu dağlarında esen hür rüzgârla girmiş. Rüzgâr bile yüce dağların başında Bolu Beyinin zulmünden şikâyetçi. Dağlar, ovalar, ırmaklar, göller ormanlar ve fakir Anadolu insanı Bolu Beyinden şikâyetçi. Hepsi kendince çalışıyor. Alın teri, insan gücü, aşk, kardeşlik duygusu hepsi ışıl ışıl bir dünya için çalışıyor. Ama, Bolu Beyi aman vermiyor. Bütün çalışmalar bütün çırpınmalar onun için. Ne bulursa alıp götürüyor. Köroğlu bu ellerin çocuğu, hu ovalarda doğmuş, bu

İlhan Berk
Destan şairi

dağlarda büyümüş. Bu zulmü görmüş. Şairin ağzından dinleyelim daha iyi: «Dağlarda bir avuç kendirini — Bolu Beyinden kaçırmış insanlara rastlardı — Fukaralara rastlardı — Kiminle konuşmuşsa - Kimi dinlemişse - Karanlığı seveni görmemişti.» Köroğlu susuyor, ve düşünüyordu. Ama Köroğlu, dünyaya niçin gelmiştik bilirdi. «Dünyada nice şeyler çürür atılır — Nice şeylerin miyadı dolardı — Ama dünya, dünya hiç bir şeye değişilmiyecek kadar güzeldi — Sımkısı sarılmak lâzımdı — Bunu bilen yaşardı — Çamlıbel bunun için yaşayacaktı.»

Hürriyete susayan halk, Köroğlu'nun etrafında toplanmış. Bolu Beyine kıyam ediyor. Evliya Çelebi Çamlıbel'den geçmekte. O da inandığını söylüyor «Bu dünyada en güzel şeyler bu gök yüzü, bu sular, bu topraklar değil mi sizce — Değil işte. — Bu dünyada en güzel şey — Zulüm üstüne seferdi.» Destanın en güçlü en soluklu parçalarından binisi burada Evliya Çelebinin, ağzından söylenir. Sonra kıyamın safahatı anlatılır. Ayvaz esir edilmiştir. Çiçekler, asılı saz, gül dalı bir ağızdan yaslarını söylerler. Bu arada yaslı su: «Her sabah bu ovayı — Elinden tutup büyütmek işi — Benimdi. — Her sabah yaşamayı — Dalla doğru daha güzel yapmak — Bu dünyada en güzel işimdi» diye dert yanar.

Dağlar, ovalar ve insanlar birleşmiş Bolu üstüne yürürler. İlk, Köroğlu'nun sesi 'duyulur. «Köroğlu'nun sesi ilk — Vur, dedi. — Arkasından gelen ova, su, orman, dağ — *Vur,* dedi — Vurduk.» Dövüş amansız olmuştur, yedi ilde Padişahın Köroğlu'nun katli için fermanı vardır. Köroğlu Sivas üzerine yola çıkar. Her yerde zulmü aramaktadır. Zulmü ezmektedir. Bir çarpışmada Ayvaz vurulur. Destan Köroğlu'nun zaferi, Ayvaz'ın ölüm üzüntüsü arasında şu sözlerle sona erer. «Zulmün her türlüsü — KÖKÜ kardeşler — Hiçbiri — İnsana göre değil.»

Yer yer, mısraların da yardımından faydalanarak özetlemeğe çalıştığımız destan, konu olarak, işleniş olarak, söyleniş olarak ve yer yer güçlü şiir olarak son yılların bu tarzda en güçlü eserlerinden biri. Ayrıca Şair İlhan Berk'in de en iyi eseri. Şiir dünyamızın gidişi hakkındaki karamsarlığımıza ışık tutan bir destan, Köroğlu destanı. — İ. S.

TERCÜMELER VE FIKRALAR
MEVLÂNA • HAYYAM VE ESERLERİ
(Yazan: Emekli Öğretmen İbrahim Aczi Kendi. Konya 1955 Ülkü Basımevi. 40 Sayfa, fiyatı 100 kuruş.)

Yazarın, 70 yılını dolduran hatıralariyle ilgili «Hayal Bahçesi», «Mevlâna ve Ruh-i Mesnevi» adlı eserlerinden sonra 3 yıl içinde yayınladığı üçüncü kir tabıdır... İçkapağın bu yüzüne yapıştırılmış olan 3 beyitle kitabın kalitesine dikkat çekiliyor: Kitap küçüktür, süslü değildir. Fakat lâftan uzaktır ve hakikatla doludur.

Kitabın birinci kısmında, yanlış kanaatlere yol açan, okuyucuyu hayrette bırakan Ömer Havyam tercümelerine temas ediliyor. Muhtelif rubailerle, şimdiye kadar yapılmış olan aykırı tercümeleri nakledip izah edilerek doğru olan karşılıkları veriliyor.

İkinci kısımda, Mevlâna'dan yapılmış olan manzum mesnevi tercümelerindeki okuyucuları zan ve hayretlere düşüren his ve fikir aykırılıklarına temas ediliyor, müellifin maksadını değiştiren, eserin havasını ve ruhunu bozan ilaveli tercüme ve şerhlerin satirli olduğu üzerinde duruluyor. Sonra, Mevlâna'dan da parçalar nakledilerek, bunlara muhtelif mütercim ve şarihlerin tercümeleri ilâve edilip tenkitleri yapıldıktan sonra, yazar tarafından Türkçeye çevrilmiş olan doğru karşılıkları veriliyor.

Kitabın satış yeri: Postane Ardı No. 23, İbrahim Aczi Kendi, Konya.

T I P

Hastalıklar

Mevsim derdi: Boğmaca

Boğmaca öksürüğü memleketimizde sık görülen hastalıklardandır. Ara sıra ufak veya büyük salgınlar da yapmaktadır. Salgınlar en çok kışın ve ilk baharda görülür. Hastalık çok saridir. Kadın ve erkeklerde tutulma nisbeti aynıdır. Her yaşta insanlar hastalığa yakalanırsa da daha çok çocuk hastalığı addedilir. % 85 vaka yedi yaşından aşağı çocuklar arasında bulunur. 'Bunların yarısı da iki yaşından aşağıdır. Hastanın mikrop akmasından hastalığın meydana çıkmasına kadar geçen süre (kuluçka devri) 7 - 14 gün kadardır. Hastalığın üç safhası vardır. Altı halta kadar sürer.

Kataral dönem : Bu dönemde küçük hastalarda, ekseriya geceleri gelen öksürük, aksırık, nezle, iştahsızlık vardır. Öksürük gittikçe şiddetini arttırır.

Spazmodik dönem : Bu dönem 14 gün sonra başlar. Öksürük seri halinde birbiri ardına gelen krizler şeklindedir. Hasta çok efor sarf eder. Yüzü kızarır, morarır, silyanozlu bir hal alır: Boğulma derecelerine gelir. Bir müddet sonra derin bir nefes alarak açılır. Öksürükle beraber hasta ekseriya kusar. Soğuk ter, halsizlik, bitkinlik, dalgınlık vardır.

Nekahat : Boğulma krizleri azalır. Öksürük ve kusmalar seyrekleşir. Ateş düşer. İştah açılır. Hasta artık rahatlamış ve nekahate girmiştir.

Hastalığın mikrobu

Bu hastalık 1906 da bulunan Haemophilus pertussis veya Bordet - Gengou basili tarafından tevlid edilmektedir. Bu basillin üremesi için kültür ortamında hemoglobin bulunması lâzımdır. Boğmacaya yakalanmış çocukların haya yollarının yukarı kısımlarında bu basil bulunur. Nekahatte kaybolur. Bu mikropla' ineküle ederek istidadı olan çocuklarda ve maymunlarda deneysel olarak boğmaca öksürüğünü meydana çıkarmak mümkündür.

İhtilâflar

Boğmaca öksürüğü yalnız yavruyu ve ailevi aylarca üzmekle kalmaz. Hastayı bütün ömrü süresince malûl bırakabilecek bir takım ihtilâtlara da yol açar. Tüberikülozun gelişmesine sebep olur. Hava yollan günlerce süren mütemadi öksürüklerle genişler. Buna bronşektazı diyoruz. Ciğerin bir kısmına gelen hava yolu tıkanarak o kısım seri bir kitle haline gelir, vazife göremez. Buna da atelektazi ismini veriyoruz. Boğmacanın orta kulak illtahabı yaptığı da vakildir. Krizler sırasında beyin kanaması olabilir. İhtilaçlar vukua gelebilir. İnce hava yolları iltihaplanarak bronkopnömoni dediğimiz, zatürrieden daha korkunç bir akciğer hastalığı meydana çıkabilir. Sinir sistemlinde sara nöbetleri, akıl gerilikleri; paraliziler, miyelitler, geçici veya devamlı görme bozukluklarının da ortaya çıkması muhtemeldir.

Hastalık büyüklerde ve yedi yaşından yukarı çocuklarda nisbeten hafif geçer. Hastanın yaşı ne kadar küçükse vefiyat o kadar fazladır. Bir yaşından aşağı çocuklarda vefiyat % 25, 1'- 2 yaş arasında % 10 dur.

Korunma ve tedavi

Hastalığın ilk altı- haftası bulaşıcıdır. * Hastalığa istidadı olanlar bu safhada hastalarla temas ettirilmemelidir. Korunmada en önemli rolü aşılar oynar. Maksimal bağışlık, aşı şırıngalarından 2 - S ay sonra husule gelir. Bu süre içinde aşının değeri olmaz. Çok küçük, çocuklar da aşı uyarısına iyi cevap vermezler. Altı aylıktan küçük çocuklarda, yani ölüm nisbetinin en fazla olduğu çağda, aşının koruma tesiri pek azdır. O halde her şeyden önce süt çocuklarını koruyabilecek bir aşı hazırlamak için çâreler aramak lâzımgelecektir. Böyle bir aşı hem müessir, hem de zararsız olmalıdır. Bu gün elimizde böyle aşılar vardır. Bu aşıların içindeki mikrop adedi C. C. de 80 milyara kadar yükselmektedir. Meselâ Petrson ve Christie'ye göne aşının C. C. ünde 18 milyar pertussis basili bulunması maksimal bir korunma için kâfi değildir. Bir yandan da aşının müessir olması sadece C. C. ünde ihtiva ' ettiği mikrop adedine de 'bağlı değildir. Hemofhilus pertussis, izole edildiği sırada bir tek antijene sahiptir. Fakat suni vasatlarda bu bakterinin muhtelif suçları teşekkül eder, Bunlara bakterinin I, II. III, IV tipleri denir. Emniyetli ve müessir bir aşı hazırlamak için mikrobun yalnız 1 no. lu suşundan kullanmak gerekmektedir. Boğmaca aşılarında klinik bakımından önemli bir takım proteinler vardır: Andotoksinler, allerji yapan nükleoproteinler, peptonlar v.s... Yeni araştırmalarla bağışlık uyandıran ana antijen maddesini bunlardan konjelâsyon usullarile ayırtmağa' Çalışılmaktadır. Canlı basilde ve aşıda bulunan andotoksin ile yapılan hayvan deneyleri, nörotoksik belirtilerle, ansefalozların bu madde tarafından tevlid edildiğini - göstermektedir. Boğmacaya yakalanmış çocuklarda andotoksinin ortaya koyduğu bu nörotoksik belirtiler tehlikeli şeylerdir. Bazı çocuklarda sonradan felçler, sara nöbetleri, abdallık, budalalık şeklinde akıl eksiklikleri ve sabit sekeller bırakır. Maalesef aynı olaylar andotoksin ihtiva eden aşılarla da vukua gelmektedir. Bası tedbirler almak suretiyle bu vahim ansefalopatilerden sakınmak mümkündür. Kendisinde veya ailesinde sara ve buna benzer hastalıklar bulunan, konvülziyonlara meyli olan, prematüre, debil, gelişme gecikmesi gösteren, hazım bozukluğu çeken veya herhangi başka bir hastalığa müsab olan çocuklarla fizik veya akıl bakımından geri kalmışlar, allerjikler veya ailelerinde allerjik hastalıklar bulunanlar aşılanmamalıdır. İlk aşılanmadan sonra kuvvetli reaksiyon gösterenlere de bir daha boğmaca aşısı tatbik edilemez. Aşının yapılacağı sırada memlekette polyo salgını varsa bütün öteki aşılarla beraber 'boğmaca aşısı da kontrendikedir. Bütün bu tahditler boğmaca aşısı ya,pacak hekime büyük sorumluluklar yüklemektedir. Buna rağmen boğmaca aşısı hiç şüphe yok ki faydalı bir şeydir. Aşılanan çocukların % 77 si hastalığa yakalanmaz. Geri kalanı da nisbeten muafiyet kazanır, hastalığı hafif atlatır. Yeni bir yayında iyi bir aşı ile aşılanan çocukların ancak % 8 inin hastalığa yakalandığı, halbuki aşılanmamışların % 80 - 90 ının boğmacaya tutulduğu bildirilmektedir. Uygun bir aşının kudreti hayvan deneylerile ölçülür. Amerika'da fare beynine şırınga edildiği zaman müessir görülen aşıların ticarette kullanılmasına müsaade edilmektedir. İsviçredeki senoterapi enstitüsü de boğmaca aşısını bu şekilde kontrol etmektedir.

Boğmaca tehdit ediyor

Her yaşın hastalığı vardır

Aşı ne zaman tatbik edilecektir?

M. S. in 1953 mayısında yayınladı - ğı 61 No. lu teknik rapora göre ilk boğmaca aşısı doğumu takip eden üçüncü avla on ikinci ay arasında yapılacak, bundan sonra birer ay ara ile iki aşı daha tatbik edilecektir. İkinci veya altıncı vaşda bir rapel aşı yapılacaktır.

Bugün boğmaca aşısı difteri ve tetanoz aşılariyle birlikte ve karına olarak yapılmaktadır. Böyle kombine aşılar (Di. Te. Per.) işaretile gösteriliyor.

Pasif muafiyet

Aşı bilindiği gibi hastanın veya sağlam kimselerin vücuduna canlı veya öldürülmüş mikrop şırınga ederek onlarda antikor dediğimiz savunma vasıtalarını uyandırmaktan ibarettir.. Pasif muafiyet ise serumlarla temin edilir. Basan beygirlere mikrop şırınga edilerek

onların kanları alınır, serumu ayrılır. Bu serum, şırınga edilen mikroplara karşı hayvanın vücudunda uyanan savunma maddelerini havidir. Baran da erişkin kimseler aşılanarak onlarda mikroba karşı savunma reaksiyonları uyandırıldıktan bir müddet sonra kanlan alınır, serumları ayrılır ve bu serum o hastalığı şifalandırmak için başka hastalarda kullanılır. Bir de nükeha serumu vardır. Meselâ boğmaca, geçirmiş bir kimsenin kanında boğmacaya karşı antikorlar yani savunma vasıtaları artmıştır. Bu nekaheti kimsenin serumu alınarak başka boğmacalılara şırınga edilirse veya boğmacaya yakalanması muhtemel çocuklara zerk edilirse onları bir müddet için hastalıktan korur veya mevcut hastalığın hafif geçmesini sağlar. Bu şekildeki bir bağışlığa pasif muafiyet, diyoruz. Bunun değeri daha. az ve koruma süresi daha kısadır.

Tedaviye gelince, bunun için bir çok ilâçlara müracaat edilebilir. Bu maksad için bir çok vitaminler kullanılmıştır. Başta C vitamini gelir. Fakat boğmacada vücuda bir vitamin karansı teshit edilememiştir.

En iyi tedavi çareleri arasında muhtelif antibiyottikler vardır. Bunlardan terramvcine, chloromıycetine, aureomycine, ervthromycine, polvcvcline, achromycine, peniccilline kullanılabilir. Bunların tüp içinde (in vitro) boğmaca mikrobuna tesirleri mükemmeldir. Fakat vücuddaki tesirleri o kadar parlak değildir. Bununla beraber vakaların % 60 ma iyilik sağlarlar. % 20 sinde hafif tesir gösterirler. % 20 sinde ise bir faydaları olmaz. Bu ilâçların boğmacanın sebep olduğu zatürrie ve bronkapnömenin tedavisindeki hayırlı yardımları ise pek önemlidir. Antibiyötiklerin tedavi "alanına çıkmalarıyla boğmaca tedavisinde büyük ilerlemeler kaydedildiği muhakkaktır. Antibiyotiklerin kabil olduğu kadar erken, vücudda önemli ihtilâflar ve bilhassa andotoksinlere bağlı beyin arızaları ansefalopatiler ortaya çıkmadan tatbiki lâzımdır. Antibiyotikleri bir yandan da dikkatli kullanmak gerektir. Aşırı derecede yüksek dozlar, ihtiyatsız ve vücud ağırlığına göre hesaplanmamış miktarlar, hastalığın şiddetli devresinde vücudda mevcud olan fazla miktarda basili bir hamlede tahrip ederek bunların bedenindeki andotoksinlerin büyük miktarda serbest kalmasına ve korkunç zehirlenme belirttilerile sinir sistemi ihtiyâtlarının ortaya çıkmasına sebep olur. Antibiyotikleri kullanırken B gurubu vitaminlerin verilmesini de ihmal etmemelidir. Aksi halde Barsak florasından serbest kalan bazı mantarlar hastalık doğuracak şekilde büyük bir inkişafa mazhar olurlar. Boğmaca öksürüğünün dindirilmesi yolunda müracaat edilecek müsekkin ilâçlardan bahsetmek istemiyoruz. Bu tamamen bir İhtisas isidir.

Hastayı uçağa bindirmek, yüksek tazvik odalarına kovmak gibi tedbirlerin de nihayet paliavatif metodlar olduğunu hatırlatalım. ;

Dr. E. E.

BELEDİYECİLİK

Ankara

Yeni zamlar

Ankara Valisi Cemal Göktan, Belediye Meclisinin toplandığı salona girdiği zaman azaların hemen hepsinin kendisini dikkatle tetkik ettiklerini hissetti. Bugüne kadar muhtelif vilâyetlerde valilik yapmıştı. En son makamı, Ankara gibi) bir vilâyetin valilik makamı idi. Fakat Ankara'ya, valilik sıfatının yanında bir de Ankara Belediye Reis Vekilliği ek vazifesini alarak gelmişti.

1950 den bu yana Ankara Belediye Meclisi azaları iki kuvvetli reis görmüşlerdi. Atıf Benderlioğlu ve daha sonra Kemal Aygün... Benderlioğlu milletvekili olmıuş, teşrii hayata girmişti. Kemal Aygün ise, Ankara Valisi olunca, Demokrat Parti Genel Başkanının hizipleşmelerin önüne geçmek için bulduğu bir çâreye boyun eğmiş, ve ayni zamanda belediye reis vekilliği vazifesini ifaya başlamıştı.

Bilhassa Kemal Aygün'ün bu şehre hizmet etmediğini söylemek en azından hâdiseleri inkâr etmek olurdu. Kemal Aygün şehre yeni bir çehre vermek istemiş, birçok yerlere mektepler yapmış, bir çok yollan düzeltmiş, hattâ şehre bir türlü yerleştirilmiyen, Nevzat Tandoğandan beri büsbütün kaybolan murakabeyi bu şehre getirmek için çabalamıştı. Fakat demokrat azalar için pek o kadar nel Müdürlüğü vazifesine gönderilmişti.

Yeni valinin, ayni zamanda belediye reis vekilliği yapması normaldi. Fakat demokrat azalar için pek o kadar arzulanacak birşey değildi. Çünkü, Cemal Göktan belki iyi bir vali idi, fakat bugüne kadar gelmiş geçmiş faaliyetlerinde asla ve asla bir belediyecilik» çalışmasına rastlanmamıştı. Bütün bunlar, Kemal Aygün gibi sempatik ve makul sebepler, bularak işleri yürütmeye çalışan bir belediye reisinden sonra belediye meclisi üzerinde iyi tesirler yapmayı güçleştiriyordu.

Nitekim, ilk belediye meclisi toplantısına Cemal Göktan hiç bir konuşma yapmadan girdi Hemen celseyi açtı, ne yeni gelişinin sebebini, ne de yapılacak islerde beraber çalışmanın heyecanını söylemedi

Yeni Vali, Belediye Meclisine şehrin 1956 bütçesini getiriyordu. Bir takım kuru harfler, rakkamlar her defasında olduğu gibi azaların önünde idi. Fakat azalar herzaman bir evvelki seneye nisbetle belediye bütçesinde yapılacak büyük bir değişikliğin ihzari konuşmalarına alışmışlardı. Bu defa böyle bir şey yapılmamıştı. Demek ki, yeni bütçede mühim bir değişiklik, mühim bir rakam tadilâtı görülmiyecekti. Fakat bazı azalar meraklı idiler.

O şehir meclisi azasının gözlerinin açılmasındaki sebep bir şehirli olarak, her vatandaş gibi onun da her İki avda bir elektrik, havagazı ve su parası vermesiydi. Şimdi, önünde duran rakkamlara göre, her iki ayda bir verdiği bu para bir misli çoğalıyordu.

Yeni Valinin ve Belediye Reisinin ilk işi su, elektrik ve havagazına zam yapmak olmuştu. Yeni bütçe otobüslere de bir zam getiriyordu. Valinin teklifine göre, suyun metreküpüne 13, havagazının metreküpüne 4, elektriğin kilovatına 4, otobüslerde bilet ücretlerine de 5 er kuruş zam yapılacaktı.

Seçimlerin de arefesinde

Meclis azaları ayağa kalktılar ve derhal bu bütçenin değiştirilmesini istediler. Hem vatandaş, hem de partili olarak heyecanlı idiler. Çünkü bu şehrin halkı esasen kesilen elektriklerden ve akmayan sulardan mustaripti. Bütün bir yaz mevsimi şehrin muhtelif yerleri tosuz kalmış, fakat yeni su tesisleri yapılıyor lâfları ile halka gayret verilmişti. Ancak görülmüştü ki bu halkın üzerinde mühim bir tesir icra etmiyor ve halk gene de belediyenin iyi çalışmadığına inanıyordu. Elektriklerin durumu ise bir perişanlık manzarası gösteriyordu. Ankara, Çatalağzı ve Sarıyar elektrik santrallerinin bir an önce inşasının tamamlanması vaadini bekliyordu. Bekliyordu ki, bu inşaatlar tamamlanınca, şehre bol enerji gelecek, hol su ve elek firik nakledilecek, fiyatlara zan değil, fiyatlarda tenzil bahis mevzuu olacaktı. Şimdi bütün bu hakikatler bir yana bırakılıyor, tam Belediye Meclisi seçimlerinin arefesinde vatandaşın karşısına Demokrat Belediye bir çok maddelere zam talebi ile çıkıyordu.

Tahminlere ve hesaplara göre, Çatalağzı üç ay sonra Ankara'ya elektrik verebilecekti. Bu üç ay içinde belediye bir kazanç temin etmek yoluna gidiyordu. Sonra belki de fiyatlarda indirme yanılacaktı. Ancak vatandasın bu üç aylık devre içinde kesesinden çıkardığı paraların hasreti unutulmayacaktı.

Belediye Meclisi üyeleri bu miktarlar karsısında itiraz ettiler. Fakat itirazlarını karşılıyan olmadı. Vali Cemal Göktan. hazırlanan bütçeyi aynen meclise getirmişti. Bir defa tetkik edin meselenin ' ruhuna inmemişti. Halbuki, meclis azalan şimdi gayet iyi hatırlıyorlardı ki. geçen sene de bu idareler zam talebinde bulunmuşlardı. Kemal Aygün bu zam taleplerini Meclise getirmem MÜ.

Şimdi mücadele tamamlanma değildir. Belediye Meclisi üyeleri bekalarını temin ve bu zamların önüne geçmek için mücadele halindedirler.. Tahmin edilen şudur , ki değilse belediye seçimlerinin bitişine kadar yeni bir zam getirilmiyecektir. Yeni valiyi bu meselede ikna etmek kin Demokrat Partinin, kudretli elemanlrınnı seferber edeceğinden kimsenin endişesi olmasın, fakat bu demek değildir kî, elektrik, havagazı, su ve otobüs biletlerine zam gelmiyecektir. Gelecektir, fakat belediye meclisi üyelerinin bazılarının düşündükleri gibi bunları yapmanın da bir zamanı vardır

RADYO

Ankara

yenilik olan eskilikler

Yeni kış programını ihtiva eden liste radyonun başspikerlerinin önüne konulduğu zaman başspiker gülmekten kendisini alamadı. İstanbul ve batta İzmir radyoları yeni mevsime girerken, geniş hazırlıklar yapmışlar, memleketin ölçülerini dikkate alarak, dinleyicinin istedirği - hususi ve büyük - programlar hazırlamışlardı. Bir baltaya neşeli saatler ilâve eden bu programların tatbikatına girişilmiş, dinleyicinin bu yeni programlara rağbet gösterdiği anlaşılmıştı. İstanbul ve İzmir bütün yaz. boyutça hazırlıklar yaparken, Ankara rahat bâr uykuya dalmıştı. Mensupları Avrupa seyahatlerine çıkıyordu. Ankara radyosunun kış programını hazırlamak için bir şeyler yapmak, bir faaliyet göstermek icap ediyordu. Yeni sezon programı için faaliyet bir aylık devreye inhisar ettirildi. Ve neticesi şunlar oldu:

Ankara radyosuna bir' kaç yenilik - sadece adı yeni - getirilmişti. Bunlardan birincisi pazartesi sabahları saat 8.15 de veriliyordu. Adı «Haftanın magazini idi. Geçen pazartesi radyolarını sabah erken açanlar, radyo idaresinin yenilik adı ile dinleyiciye sunduğu Haftanın Magazini isimli programda farelerin yaşayışları ile haşaratın zararlarını dinlediler. Bu. sabahın erken' saatinde verilen çok faydalı fareli ve haşaratlı malûmattan sonra, ölümden, neticelerinden ve verasetten bahseden sözler işitildi. Bu yenilik on beş dakika devam etti ve pazartesi sabahı bu programı dinlemek felâketine uğrayanlar, kahvaltıdan, öğle yemeğinden kendilerini mahrum bıraktılar. Çünkü, bir radyo idaresinin bir insanın sabahın erken saatinde farelerden ve haşarattan bahseden sözleri dinlemesine imkân bulanımıyacağını bilmesi lâzım gelirdi. Üstelik ismi «Haftanın Magazini» olan bu yeni program, ajans haberlerinin bir kaç parçasını ihtiva ediyordu. Fakat, bu haberlerin en iyileri seçileceği yerde, bu türlü dinlenmiyecek olanlarına yer verilmişti. Bu magazin değil, adeta haşarat ile mücadele için tıbbî ve fenni bazı ilâçlar imâl eden bir lâboratuvarın reklâm servisi idi. Mide ve kafa bulandırıyordu.

Fakat, dinleyici yenilikleri takip etmekten kendini alamazdı. Spikerler bu kış halkın dinleyeceği yenilikleri birer birer anons ediyorlardı. Bunların başında geçen sene 'Naci Serez'in hazırladığı ve her geçen hafta iyiye değil, kötüye doğru gittiği malûm olan «Musiki, Hikâye ve Şiir» programı geliyordu. Fakat programın tertipcileri muhakkak ki çok zekiydi. Her cumartesi günü verilen bu programda hakikaten bir «yenilik» yapmışlardı: bu sene programı «Musiki ve Hikâye» adı altında dinleyecektik.

Fakat denilemezdi ki, Naci Serez bir başka yenilik yapmamıştır. Yapmıştı. "Musiki, Hikâye ve Şiir,4 İki parçaya ayırmış, bir de «Şiir Saati» ihdas etmişti. Hale göre, gelmiş geçmiş bütün şairlerimiz, Yunus Emre'den bu yana, muayyen bir saatte dinleyiciye bir fon musikisi ile verilecekti. Doğrusu buluş harikulade idi.

Yunus Emre'den bu yana o kadar bol şair vardı ki, radyo idaresi her zaman karşısına dikilen "malûmatsız kalmak» sıkıntısını kolaylıkla karşılıyordu, Çünkü, radyo her zaman bir takım işlere girişmişti. Bir hafta, iki hafta, hattâ denilebilir ki, bir ay muayyen ölçüde bir haz ile hareket edilmişti. Fakat sonradan, dağarcıktaki malûmat, yenilik ye hareket bitmişti. Uzun zaman hazırlığı yapılmıyan her işte olduğu gibi tekrarlar başlamıştı. Eskiler biribirini ardına karışık bir mizansen içinde konuluyor ve bu programlar böylece devam ediyordu. Yahut ta, artık modası geçmiş espirilere, mahalle aralarında oynayan bazı sanatkârlar -ama ne sanatkâr- bu programlara getiriliyor, halk gülmeğe teşvik ediliyordu. Bu bakımdan «Şiir Saati,, ismi altında ortaya çıkarılan program sıkıntısız Naci Serez'i bir sene idare edebilirdi. Bu saatte Fuzuili'ler, Bakiler, Nedim'ler... Maazallah! O karışık ve garip üsluplu ve şimdi radyoyu dinleyen ekseriyetin pek anlıyamıyacağı şiir teranesi.. Bunlara edebiyat sahasında, şiir sahasında paydos çekileli, çok ama pek çok zaman oldu. Artık bu şiirler ve bu tarz sadece mekteplerde, "eskiden bunlar da vardı" denilebilmek irin gösteriliyor ve okunuyor. Şu veya bu mülâhaza ile yeni şiire geniş yer verilemiyeceğini kestirmek için Yunus Emre'den bu yana tertip edilen programın nihayete doğru gelmesini beklemek lâzım gelmez.

İlân edilen yeniliklerden birisi de gene Naci Serez'e aittir. Eski adı ile bu program, haftalarca "Musiki, Skeç ve Tiyatro" olarak dinlenmişti. Naci Serez gene bir yenilik yapmış, bu programın ismini "Stüdyo I"e çevirmiş ve ge-. ne pazar akşamları 20.30 da bu programın arkasından «Haftanın Bulmacası» sene dinlediğimiz bu programlarda orta oyunu misali bazı eserler vardı. Bu tene "Stüdyo I" olmakla bu durumdan kurtulmuş değildir. Bu sene de, programın arkasından "haftanın bulmacası" tertip edilecektir ki, bu bulmacanın hakikaten radyo için içinden çıkılmaz bir bulmaca olduğunu söylemekte kimsenin hatası olamaz.

Bunların yanında bir kaç ilâve program daha vardır. Perşembe günleri sabah 8.15 de mikrofona konulacak "faydalı mevzular" programı bunların en mühini teşkil ediyor. Bu yenilikten radyo idarecileri çok memnun ve mütehassıstırlar. Çünkü., bu programda "kalp huzuru nasıl temin edilir, ihtiyarlığın güzel tarafları nelerdir, nasıl münakaşa etmeli' gibi mevzular vardır. Ayrıca bu programda dünya edebiyatından seçilmiş vecizeler de dinlenecektir.

Yenilikler başında Erdoğan Çaplı'nın geçen seneki "daldandala"sının bir "gazete" hüviyeti içinde dinleyicilere vermesi-gelmektedir. Bir gazetenin serbestisini kazanmak istiyen programda geçen seneki gürültülerden başka birkaç haftadır bir başka tarz bulunamamıştır. Yalnız, gazetelerin "kayıp" ilânları ile bazı espirili hareketlere girişilmek istenilmiştir. Bir sanatkârın kaybolduğu zehabı uyandırılmış, "daldandala,' da spiker bu tarz bir ilân yapmış ve o sanatkâr ayni anda -ne hikmet ise- "ben buradayım" avezeleri ile mikrofona gelmiştir. Sonra akordivon refaketinde "İstanbul tramvayları, veyahutta başka bir parça! . •

Radyonun getirdiği yenilikler işte bunlardır.

M U S İ K İ

Konserler

İstanbul'da bir pazar konseri"

Ljubijana Filarmonisi Viyolonisti Rupei, Mendelssohn'un Mi Minör Keman Konsertosunu çalacaktı. Mamafih, bu misafir solist olmasaydı da Şan Sineması önündeki kaldırımlar oh'beş günde bir, Pazar sabahları olduğu gibi -bir let bulmak ümidiyle gelenlerle dolup taşardı. Zira, bilindiği gibi İstanbul müzikseverlerinin batı musikisi ihtiyaçlarını tatmin edebilecek en yakın, vasıta Şehir Orkestrasının Pazar konserleridir.

Gerçi, yer temini biraz zahmetli olmaktadır. Biletler - her nedense - konserlerin verildiği sinemamın gişelerinde de-, ğil, Tepebaşındaki Belediye Konservatuvarında satılır. Hafta arası oraya gitmek zahmetine katlanmayanlar veya bu fırsatı bulamayanlar, ümitlerini Pazar sabahlarına saklarlar. Bilet kalmışsa sıraya gidilip, bir hayli bekledikten sonra arkada veya yanlarda bulunan yerlere razı olunur. Şayet yer yoksa, etrafta tanıdık çehreler aranır; bazan fazla bileti olan bir dosta tesadüf edilir. Aksi halde, o haftaki konseri feda etmek veya eve gidip radyoda dinlemekten başka çâre yoktur.

Orkestranın repertuarı pek ağır tempoda genişlemektedir. Musiki âleminin en «popüler» sayılan eserlerinden bir çoğu henüz İstanbul'da icra edilmemiştir. Bun lardan birinin çalınması - Haydn'ın pek tanınmış bir senfonisi de olsa - iftihar vesilesi olur ve «İstanbulda ilk defa» çalındığı ehemmiyetle belirtilir. Bu halin bir bakıma da (memnuniyet verici olduğu inkâr edilemez:. Zira en sık tekrarlanan eserlerin bile mükemmel icralarını verebilmekten uzaklarda olan bir orkestraya yeni eserler yüklemek, icraların kalitesini düşürmek gibi bir netice husule getirebilir.

«İstanbul Şehir Orkestrası bir «Heri nasıl çalar?» diye bir sual sorulduğu farzedilse, bunu cevaplandırmak her halde kolay olmayacaktır. Filhakika - seyrek de olsa - baran, hemen: hemen kusursuz, batı âleminin büyük orkestralarını hatırlatabilecek kadar olgun ve dinleyicilerde gerek şefe, gerekse orkestraya karşı hayranlık uyandırabilen icralara tesadüf etmek mümkündür. Fakat bu hal «sürpriz» tesiri yapar, çünkü orkestranın normal neticelerinin çok üstündedir.

Nitekim, geçen hafta Pazar konserinde de bu durumu müşahede etmek mümkündü. Program, garip bir tezat içinde, gelişi güzel hazırlanmıştı: Biri klâsik, diğeri romantik iki bestekârı - Mozart ve Mendelsshn'u - Debussy'mun empresyo nist müziği takip ediyor, dinleyici bu e serin büyüleyici atmosferinden henüz sıyrılmadan, kendini Liszt'in İkinci Macar Rapsodisinin gürültüsü içinde buluyordu.

Çalınan eserler

İlk eser, Mozart'ın «Prague» Senfonisi idi. Bestekârın belki en derin ve derinliğinin ifade edilmesi de en güç senfonisi... Bunu ele almak için hiç değilse teknik güçlüklerin aşılabilmesi lâzımdı. Halbuki, orkestranın yaylı sazları bile - hattâ kendi aralarında - intibak edemiyorlardı. Mütereddid, cılız seslerle eserin bütünlüğünü ihlâl etmek söyle dursun; hissettiremediler. Kemana yeni başlayan talebelerin çıkardığı sesler hatıra geliyordu. Sanki orkestra eseri sadece «okumakta» idi. Öyle ki, Prague Senfonisini İlk defa dinleyen bir kimse eserin .ihtişamından, azametinden tamamiyle ha bersiz kalabilirdi.

İkinci muvman, salondakilerin uykusunu getirecek kadar yeknesak bir tempoda icra edildi. Son kısım tam bir kargaşalıkla neticelendi. Bütün nefesli sazlar tereddüd içinde bocaladılar. Yaylılarda sık sık kaymalar görüldü. Bu arada bir dinleyici, yanındakine «Acaba Cemal Reşit, kendisi hu icrayı beğendi mi?» diye soruyordu.

Mendelssohn'un Keman Konsertosuna. misafir bir viyolonist - afişlerden anlaşıldığına göre Ljubjana Filarmonisi viyolonisti - olan Rupei, solist olarak iştirak etti "Bir orkestra üyesinin Mendelssohn'un Konsertosunu bu kadar hatalı icra etmesi belki pek garipsenmeyebilirdi. Çünkü eser, keman repertuarının en güç konsartolarından biriydi. Ancak, solist, adı geçen orkestranın herhangi bir viyolonisti değil de konzertmeister'i ise kendisinden çok daha iyi bir icra beklemek tabii idi. Her ne olursa olsun, Rupei, orkestra üyelerinin büyük konsertoları denemelerinden doğabilecek mahzurları bir defa daha ortaya koymuş oldu. Mütereddit çalıyordu. Belki iyi hazırlanmamıştı... Kadanz'ın içinden çıkabilmek için bir hayli mücadele etti ve bunu az çok başarabildi.

İkinci kısım, eserin en kolay muvmanı olduğu halde yer yer hatalar ve bocalamalar içinde devam etti. Finalde ise lüzumsuz bir vibrasyonla giriş cümlelerinin bütün mânası kayboluvor. fakat solist sonradan eserin ciddiyetini idrak ederek düğer viyolonistlerin aksine. lüzumsuz bir sürate kaçmıyordu. Yegâne takdir edinebilecek hususiyeti de buidi

Konserin ikindi varışı ise, tamamen başarılı addedilebilirdi. Cemal Reşit Rey'in Fransız musikisindeki «kendine has» anlayışını ileri sürenlerin vanılmadıkları, «Prelude a l'apres midi d'un faune» un olgun icran ile bir defa daha isnat edilmiş oldu. Üstelik .orkestra Debussy'nin cazip renklerle dolu olan bu eserini ilk defa icra ediyordu. Çok iyi hazırlanmıştı. Bilhassa nefesli sazların sololarında kavda' değer hiç bir kusur görülmedi. Temponun .biraz süratli olmasına rağmen eser, donuk, yumuşak atmosferini ifude eden bir anlayışla Sora edildi.

Şef, Liszt'in ikinci rapsodisine de şahsiyetinden bir çok şeyler katmış addedilebilirdi. Canlı, renkli bir icra... İyi çalışmış bir orkestra... Gösterişli değil, dikkatli bir anlayış konserdekilere olgun bir Macar Rapsodisi dinletti...

Orkestralarımız ne âlemde?

Bu son konserin de fazlasiyle belirttiği gibi, İstanbul Şehir Orkestrasının pek çok noksanı mevcuttur. Bazı tecrübeli üyeleri olmasına rağmen, bu topluluğun muhtelif saz guruplarından hiç biri tamamiyle gelişmiş değildir. Bir Senfonik orkestranın temeli, esası addedilen yaylı sazlar, kendi aralarında intibak hususunda bile başarı gösteremiyorlar. Nefesli sazların ise sadece bir iki tanesi temiz çalabilmektedir. Ayrıca, üyelerin çoğunun kullandıkları sazların kaliteleri iyi değildir.

Bu noksanların giderilmesini beklemek bir yana... Orkestra, bugünkü durumu ile ele alındığı zaman, iyi hazırlandığı bir eseri başarmasının imkânsız olmadığı görülmektedir. Bir saz bir falso yapar, beş falso yapar, nihayet onuncuda ister istemez doğru sesi vermeğe muvaffak olur. Nitekim, bazan icrası *güç o*lan eserlerden iyi netice alınabilmesi de bu hususu ispat ediyor. O halde programlar hazırlanırken bunların muhtevası üzerinde daha fazla durulması, daha uzun müddet prova yapılması her halde dinleyicilere «daha iyi musiki» temin edebilir. Halbuki İstanbul Şehir Orkestrasının bu günkü durumu, iyi kötü çalınabilen veya okunabilen bir eserin konser için kâfi derecede hazır addedilmekte olduğunu düşündürüyor... Bu hususta sarfedilecek asıl gayret ve rahmet de tabiativle orkestra şefine, Cemal Reşit Rey'e düşmektedir. Ancak teknik bakımdan temiz icralar dinleyebildikten sonra, bunların ifade ve anlavış bakımından tahlilini yapmak mümkün olacaktır.

Opera orkestrasını hariç tutarsak, bu gün • memleketimizde «Senfonik Orkestra diyebileceğimiz iki topluluk mevcuttur. Bunlardan Ankara, Rivaseticumhur Filarmoni Orkestrası noksanlarının büyük bir kısmını telâfi etmiş durumdadır. Gerek üyeleri, gerekse intibak kabiliyeti bakımından teknik problemlere yol açmayacak kadar gelişmiş, olgun bir yaylı sazlar gurubu vardır. Tahta nefesli sazları, umumiyetle bir senfonik orkestraya kifayet edebilecek değerdedir. Asıl mesele ise", madenî nefesli sazlar mevzuunda ortaya çıkmaktadır. Bir de, orkestranın devamlı olarak, dikkatli ve anlayışlı bir şefin idaresinde çalışmasına ihtiyaç vardır. Hörner ve Tauber'le geçen zamanın da bir adım ilerleme temin edemediğini kabullenmek lâzımdır.

Hülâsa, biraz itina ve takviye ile Filarmoni, Orkestrasından çok iyi neticeler almak mümkün olacaktır. Nitekim buna benzer noksanlar, opera için ayrılan orkestraya dışardan bazı sanatkârlar getirtmek suretivle telâfi edilmeğe çalışılmaktadır. Müzikseverlerde haklı olarak

memnuniyet uyandıran bu teşebbüs karşısında bir yazar, hiç de memnuniyet dıuymadığını belirterek, hariçten davet edeceğimize, sanatkarların bizden yetişmesini beklememizi ve gayretin sadece bu yolda gösterilmesini tavsiye ediyor.

Bu noksanlar Konservatuvarımızdan mezun olacak müzisyenlerle karşılanıncaya kadar, durumu aynı şartlar altında devam ettirmekle ne gibi bir fayda hâsıl olacağını kavrayamadık. Suna Kan'ı her halde, mükemmel bir konserin verdiği bazdan ziyade, dünya çapında basa---a mamzet, hakiki bir Türk sanatkârının karşısında bulunmanın verdiği gurur ve iftihar hissi ile gözlerimiz yaşararak alkışlıyorduk. Kendi kabiliyetlerimizi geliştirmek, sanat sahasında da kendi imkânlarımızdan istifade etmek şüphesiz ki her sanatseverin tahakkukunu beklediği bir neticedir. Nitekim Suna Kan, İdil Biret, Ayla Erduran gibi bir çok misaller, bu husustaki temennilerimizin gerçekleşmekte olduğunu müjdeliyorlar.

Buna mukabil, hâlin ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmak icap etmektedir. Karşımızda bir orkestra mevcut; çeşitli imkânları var... Bazı sazların pek zayıf» olmaları dolayısiyle bu topluluktan iyi neticeler almak imkânı ortadan kalkıyor. Ayrıca, muhtelif saz gurupları gelişmiş bir orkestranın, temiz ses verebilmek imkânından bile mahrum bazı nefesli sazlarla çalışmak mecburiyetinde kalmasının, diğer üyelerdeki gayret ve alâkayı azaltmak ve neticede orkestrayı günden güne geriletmek gibi bir mahzuru da var.

Öte yanda, iyi bir musiki istemek dinleyicinin en tabii hakiki olduğu gibi, müzik kültürünün artması hususundaki en zarurî şartlardan biridir. O halde, sadece bu birkaç nokta dahi, (hariçten getirtilen - ancak dikkatle seçilerek ve değerleri takdir edilerek getirtilen - müzis yenlerle, orkestralarımızdan birini olsun takviye etmenin bu gün için bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Her hangi bir müzikseverin bu durum karşısında memnuniyet duyması tabiidir. Böyle bir kararın yazarı müteessir etmesi için biç bir sebep göremiyoruz.

Meselenin ideal tarafı şüphesiz ki bu yolda kendi çalışmalarımızı arttırmak ve kendi istidadlarımızın yetişmesini sağlamakla tahakkuk eder. Bu mevzuda, orkestraya katılan sanatkârların bilgilerinden de istifade edilebilir. Memleketimizde son yılların bazı müzik hareketleri de gayenin gerçekleşmesi için pek uzun zamana ihtiyaç olmadığını göstermektedir.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Bulgaristan'ın memleketimizden canlı Kaplumbağa alma talebi üzerine Kırkılarelinde tarlalardan (kaplumbağa toplayanlar çoğalmıştır.

Mahsule zarar verdikleri için Ziraat Vekâleti evvelce bunları toplayanlara mükâfat vermekte idi. Şimdi ise bunlar daha fazla para etmektedir.

(İstiklât - Kayseri)

*

Herekte Nahiyesinde iddia üzerine şoför muavini Kadem Dursun isimli bir şahıs iki tencere dolusu 25 tabak tutarında kuru fasülyeyi bir oturuşta kemali afiyetle yemiştir. Hiç bir rahatsızlık hissetmeyen Kadem normal olarak işine devam etmektedir.

(Demokrat Sakarya)

*

Karaman - Konya yolunda 25 kişinin yaralanmasiyle neticelenen bir otobüs kazasında yolculardan bir kadın da korkuyla bir çocuk dünyaya getirmiştir.

Karaman plâkalı yolcu otobüsü Karamana gitmekteydi, kaza Çumra civarında vuku bulmuştur.

(Demokrat Malatya)

*

İzmir Devlet Hastahanesi Nisaiye serviside başarılı bir ameliyat yapılmış, Sabriye Sarısöz adında 55 yaşında bir kadının karnımdan 16.50 kilo ağırlığında ve 40 santim boyunda bir ur alınmıştır.

Hastanın umumî durumu iyidir. Küvete konan ur, canlı bir mahlûk gibi devamlı hareket etmektedir.

(Yeni Adana)

*

Zonguldak, Alaplı nahiyesi sakinlerinden İzzet Uramanın karısı Hatice, yengesi Emine ve yeğeni Rasim ide birlikte odun temin etmek üzere ormana girdikleri sırada, Hatice arkadaşlarından bir an uzaklaşmış ve bu esnada acı bir feryat duyulmuştur. Sesin geldiği tarafa koşan beraberindekiler büyük bir ayının Haticeyi kucaklayarak kaçırmakta olduğunu görmüşler ve peşine düşmüşlerdir. Uzun bir kovalamacadan sonra balta ile ayıyı yaralıyan yardımcılar kadını kurtanmışlarsa da ayı kadının kaburgalarını fazla sıktığından Hatice derhal ölmüştür. Yaralı, ayı kaçmaya devam etmiş ve gözden kaybolmuştur. Halk ve jandarma ekipleri ayıyı aramaktadırlar.

(Yeni Adana)

Kaza ve kader kurbanı vatandaşların merhametli ve altın yürekli babaları Savcımızla, Candarma Kumandanımız, Antep Cezaevinde bir eğlenti tertip ederek bağrı yaralı yüzlerce memleket evlâdına tatlı bir gün yaşatmışlar ve kendileri de bugünün neşesine neşe katmışlardır.

Bu arada bir kuz kaçıran ağabeylerine yardım etmek suçu ile tutuklu olarak yatmakta olan Kilis'in Varlıklar köyün» den olup, anasız, babasız yetim büyüyen-Kemal Toz adındaki 18 yaşındaki gencin hâlâ sünnet olmadığını öğrenen Adanalı Abdullah, Gerçek Usta'nın Başçavuşa ricası üzerine bu genç devlet hastahanesi doktorları tarafından 'sünnet ettirildiği gibi Antep Savcıbaşısı belediyeye telefon ederek iki davul ile iki zurna getirilmiş ve tam tertip bir düğün yapılmıştır.

Ayrıca bir de milli oyunlar, ve ve milli şarkılar yarışı yapılıp Harmandalı zeybek oyununu en güzel oynayıp birinci çıkan 15 sene mahkûmlarından Harik Yalçına, C. Savcıbaşısı tarafından mükâ fat olarak kıymetli bir defter hediye edilmiş ve milli türküler imtihanında birinciliği kazanan Muzaffer Alabaşa da bir dolmakalem hediye edilmiştir»

Gaziantep Cezaevi dedikleri bu eski kilisede yatan bütün mahkûm ve mevkuflar, şimdiye kadar böyle birgün görmediklerinden sevgili Valimiz M. A. Çeltilkçi ile yeni Savcımız İsmail Oktay'a ve yiğit Candarma Kumandanına karşı içten gelen teşekkür ve dualarının, bütün bu felâketzede evlatların biricik dert ortağı olan Köylü Gazetesi vasıtasiyle duyurulmasını rica ederiz.

(Köylü)

*

Muhalefet senelerinde demokrasi hayatımızın inkişafında unutulmaz hizmetlerde 'bulunan bu şerefli partinin mümessilleri, koskoca bir vatanı mamurelerle süsleyip, kara toprağı feyizlendirip, bereketlendiren muvaffak bir iktidarın mensuplara olarak bundan evvel yaptıkları kongrede, seneler boyunca ihmal olunan bir yurdun binlerce ihtiyaçlarını açık kalb ve samimiyetle ortaya koyup gerekli tedbirlerin alınmasında, bugünün yapıcılarına ışık veren bir unsur olmuşlardı...

(Zafer)

NUR	GÖLBAŞI	BÜYÜK
Vahşiler pençesinde (R. Türkçe)	Ateşli Âşıklar **(Renkli)**	Demokrat Parti
Hint Yıldızı		

Ankara sinemalarının yeni programı

Bir flim ıslıklandı

S P O R

Futbol

Büyük maçtan evvel

Hafta içinde en ağır başlı gazetelerin dahi spor sahifesine bir göz atan okuyucular Fenerbahçe - Galatasaray maçına ait çeşitli dedikodu ve haberlerle karşılaştılar. Bunlar içerisinde ürerinde durulmaya değer olanlar vardı. Ama; gene de ekserisi gazeteciler tarafından uçurulmuş balonlardı. Bir gazetenin tamamen doğru haber vermesi imkansızdı. Onu büyütmek, telleyip pullamak ve cazip bir hale koymak bu meslek erbabının bir nevi san'atini gösterirdi. Ama, balonlar sıklaşır ve hakikatten gittikçe uzaklaşılırsa o zaman da okuyucunun itimadının sarsılma tehlikesi belirirdi. İşte bu, bir gazete için en korkulan şeydi. Nitekim ekserisi muhayyeledea doğma olan haberler karşısında koca bir hafta sporseverler .bir bocalama geçirmiş ve en sonunda birbirini tutmayan söylentilerin hakiki mahiyeti anlaşılmıştır. Balonun okuyucu tarafından bir fiske ile patlatılmış olması yazarların ifrada kaçmış oldoklarını açıkça gösteriyordu.

İdarecilerin ketumiyeti

Markoş sisteminin gerek nazırlık maçlarında .ve gerekse de Beykoz maçında iyi bir imtihan vermemesi neticesinde taraftarlar, yazarlar hatta idareciler babadan kalma (WM) sistemine dönülmesini Fenerbahçe'ye tavsiye etmekte idiler. Bu sebeple kulüp içersinde bir karışma ve kaynaşma meydana gelmişti. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Kendisine vasi selâhiyet tanınan Macar antrenör Markoş ne yapacağını şaşırmıştı. Oynatmak istemediği futbolculara, idarecilerin ve hariçtekilerin baskısı ile takımda yer vermek mecburiyetinde kalmıştı. Bu bocalama hafta sonuna kadar devam etti. Nihayet geçen cuma akşamı yani maçtan iki gün evvel Fenerbahçe kulübünde Başkan Zeki Rıza Sporel'in de iştiraki ile toplanan idare heyeti, uzun münakaşalardan sonra takımın çıkacağı şekli tespit etti. Zeki Rıza Sporel bilindiği gibi idare heyeti 'toplantılarına pek seyrek geriyordu. Demokrat Parti milletvekillerinindendi. Kongrenin başlamasından bir gün evvel İstanbul'da bulunup idare hey'etine riyaset edişi Fenerbahçelilerin maça verdiği ehemmiyeti gösteriyordu. İkinci Başkan Osman Kavrakoğlu Ankara'da hummalı bir şekilde faaliyet gösteren D. P. haysiyet divanının sekreteri olduğu için idare hey'eti toplantılarına bir müddetten-beri katılamıyordu. Bu sebeple geriye kalan diğer yedi âza ki - içlerinde hususi organizasyonlardaki yolsuzluk davasında davalı ve davacı vaziyette olan şahıslar vardı - bunlar her toplantıda tam bir anlaşmaya varamadan dağılmakta idiler. İşte nâzım rol oynayan Zeki Rıza'nın son toplantıda bulunması bu bakımdan mühimsendi.

İdare heyetinin toplantısından sonra gazeteciler bütün çalışmalarına rağmen, takımın tertibini öğrenemediler. Bu arada bazı idarecilerin beyanat verme merakında bulundukları görüldü. İçlerinde takımının mağlup olacağını söyleyenler dahi vardı. Vakı'a bu usule daha evvel Galatasaray'ın antrenörü Gündüz Kılıç müracaat etmişti. Taktik umumii efkârda ümit edilen reaksiyonu göstermedi. Netice itibarile bütün ketumiyete rağmen pazar günü bazı gazetelerin takımı tam şekli ile verdikleri hayretle görüldü. İşte bu nokta üzerinde durulmaya değerdi. Bazı gazetelere el altından kaydırma haber verilmesi gazeteler arasında bir tefrik gözetildiği şeklinde izah edildi.

Büyük maç

Heyecanı bir haftadan beri devam eden Fenerbahçe - Galatasaray maçının oynanacağı gün gelip çatmıştı. Mithatpaşa Stadı saat 9.00 da kapılarını sporseverlere açtı. 10.30 da açık ve kapalı tribünler tamamen dolduğu için gişeler kapanmıştı. İçerde olan miktardan daha fazlası turnike cinlerinde bir müddet bekiledikten sonra stada hâkim tepelere tırmanıp sevdikleri renkleri uzaktan bir hayal gibi seçmeye çalıştılar. Stad dâvasının halledilmemesi bu maçta bir kerre daha kendisini hissettirdi. Bölgenin elinde tam dört milyon lira vardı. Vakı'a daha evvel Vali Gökay Langa'da 100.000 kişilik bir stad yaptıracağını açıklamıştı. Daha sonra bölge müdürü Sait Selâhattin Cihanoğlu da ayni şeyleri söylüyordu. Sanki her ikisi de ağız birliği etmişlerdi. Ama bütün bunlar netice itibarile bir söz olmaktan ileriye gidemedi. Maçın başlayacağı saat yaklaştıkça tribünlerde bir kaynaşma ve hareket göze çarpıyordu. Çılgınca alkışlar arasında sahaya ilk defa Fenerbahçeliler çıktı. *»L»* tribününde oturan spor otoriteleri bir İki sabah gazetesinde verilmiş olan takımın şeklini görünce: »Fenerbahçeli idareciler çok ayıp ettiler. Ya herkese bildirgeler veyahutta hiç kimseye birşey söylememeliydiler.» dediler. Hele içlerinde kızgın olduğu belli olan bir tanesi bu hareketi «prensip kararı» sözü ile bağdaştırmak imkânsızdır, diyordu. Vakıa hakkı da yok değildi. Maçtan evvel tahmin yazısı yaranlar ve kuvvet ölçülerine göre kâğıt üzerinde Galatasaray'ın galip geleceğini peşinen ilân edenler Fenerbahçenin canlı ve düzgün oyunu karşısında yanıldıklarını bir kere daha anladılar. Evet, ezeli iki rakibin karşılaşmaları hiç bir ölçüye sığmamakta, bambaşka hava taşımakta idi. Onu evvelden kestirmek ancak kehanet olurdu.

Ankaralıların tahminleri

Bir ajans muhabiri Ankaradaki spor otoritelerine ve ismi san'at muhitinde veya siyaset sahasında tanınan şahıslara müracaat ederek onların bu maç hakkındaki düşüncelerini almıştı. Ajansın ver diği bu bülten hemen hemen, bütün İstanbul gazetelerinde rağbet gördü ve spor sahifesinde yer aldı. Tahmin yapanlar içersinde kimler yoktu ki; Orhan Şerefler, Ali Rana Tarhanlar, Nevin Demirdlövenler v.s... İşin garibini bunca spor otoritesinin yaptığı tahminlerin hilafına neticeyi tam olarak ses san'atkârı Nevin Demirdöven'in bilmesi teşkil ediyordu. Maç hakikaten 0 - 0 beraberlikle neticelenince «L» tribünü sakinleri birbirleri ile şöyle şakalaşıyorlardı: «Bir de geçen sene Necmi Rıza, Muallâ Mukadder Atakan, Şükran Özer burada oturuyor diye lâf edip duruyorduk. Bak neticeyi gene bir ses san'atkârı biliverdi...» Hakikaten bu husus doğru idi. Kim bilir belki de bundan sonra teşekkül eden federasyonlar bu hâdiseden sonra aralarına bir de ses san'atkârı alırlar...

Maçın" cereyanı

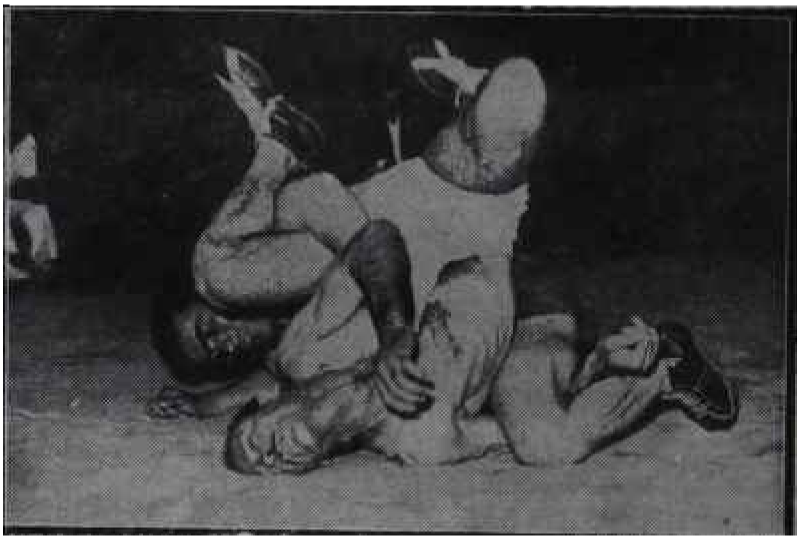
Oyuna seri bir tempo ile başlayan Fenerbahçeliler, ilk dakikalardan itibaren hücum insiyatifini ellerine alarak rakiplerini müşkül durumlarda bırakıyorlardı. Yerden kısa paslı ye bol deplâsmanlı bir şekilde oynayan Sarı - Lâcivert-

Galatasaray Fenarbehçe önünde

Demir *atamadı*

liler elde ettikleri mühim fırsatları Turgay'ın yerinde müdahaleleri karşısında gole tahvil edemediler. Hele «17» nci dakikada sağ hal Coşkun'un sakatlanıp sahadan çıkmasından sonra bu baskı bir ket daha arttı. Galatasaray deha ziyade müdafaaya ehemmiyet vererek oynuyordu. Arada B. Ali'nin şahsi gayreti ile sürüklediği ve Metin'in tanzim ettiği akınla r F. Bahçe kalesini tehdit ettiyse de bunlar adet İtibariyle çok mahduttu. Fenerbahçenin bu kadar baskılı bir oyundan sonra sahadan (beraberlikle ayrılmasını tamamen şanssız oluşları şeklinde izah etmek hatalıdır. Evet, bilhassa hücum hatundaki elemanların beceriksiz olduklarını söylemek kanaatimizce daha doğrudur. İkinci devrede Galatasaraylılar gene birinci devredeki gibi müdafaa tabyesi kurdular. Başta Hüsamettin, Burhan ve Lefter o kadar çok fırsat kaçırdılar ki eğer bunların pek azından faydalanabilseydiler netice iki veya üç farklı bir galibiyet olurdu. — N. S.

Türkiye güreş birincilikleri

Bir kat üste taşınanlar

Ankara liğleri

Ankara'da bir günlük gazetenin Pazar günkü nüshasının spor sayfasında manşet atılmışdı; «Ankara'da devler karşılaşıyor.» Bu devler kimlerdi. Bu Macanistan - İngiltere; İngiltere - Almanya, Al manya - Macaristan maçları için 'yerinde bir tabirdi amma, Ankara'daki bir lig maçı için biraz fazla bir yakıştırma idi. Neyse, işte bu pazar günü güzel güneşli ve ılık bir havada hakemin düdüğünü müteakip sıra ile Ankara'nın iki devi sahaya çıktı. Buketler ve bayraklar teati edildi, eller sıkıldı. Karşılıklı muvaffakiyet temenni edildi Fotoğrafçılar mutad olduğu üzere takımların resimlerini çekmek istediler, devlerden biri olan Hacettepe memnunlukla buna rıza gösterirken, diğer dev takım Ankaragücü foto muhabirlerinin karşısına her zaman olduğu gibi dizilmekten kaçındı. Sebep olarak da maçtan evvel resim çektirmenin kendilerine uğur getirmediğini İleri sürdüler. Bu ne zamandanberi böyle olmuşta. Ankaragücü şimdiye kadar, yani kuruluşundan bu yana maçdan evvel sayısız resimler çekdirmiş ve yine sayısız derecede çok maç kazandıktan gibi bir o kadar da kaybetmiştir. Şimdiye kadar farkına varılmavan bu inanış ne zaman doğmuştu. Bu yılın maçlarına başlarken Yolspor karşısındaki beklemedikleri mağlubiyetten sonra buna inanmış olacaklardı. İnanabilirler amma, herşeyin bir yolu yordamı olduğunu unutamazlar herhalde.

Bu asabi hava içinde Ankaragüçlüler maça başlamadan evvel resim çekmek arzusunu gösteren foto muhabirlerine şöyle mukabele ediyorlardı: Çekilin oradan, bir resim çektirmiyoruz, bize uğur getirmiyor, çekilin oradan.» Sporcunun inanışı da, spor terbiyesi bakımından hazin bir şey. Bu hırçın ifadeye ne lüzum var, daha ağırbaşlı hareket ederek bir sporcuya yakışır eda ile bunu arkadaşımıza söyleselerdi kendilerine daha çok yakışırdı.

İşte bu asabi hava içinde sahaya çıkan Ankaragücü ne yazık ki resim çektirmediği halde inandığı uğuru ona bir galibiyet temin etmedi. Resim çektirmeyen Sarı - Lacivertliler resim çektirmekte bir mahzur görmeyen Hacettepe karşısında liglerin ikinci mağlubiyetini de alarak sahadan ayrıldılar. Ankaragücü güzel oynamasına rağmen hücum hattı elemanlarının topu fazla bekletmesinden netice alamadı ve mağlup oldu. Buna mukabil Hacettepe hücum hata, biraz da tesadüflerin yardımı ile fırsatlardan faydalanmasını bilerek sahadan galip olarak ayrıldı.

Ankara profesyonel kümesinde en enteresan neticeyi geçen hafta olduğu gibi yine Yolspor elde etti. Yolspor'lular geçen halta Ankaragücünü mağlup ettikleri zaman bu galibiyet bir sürpriz olarak karşılanmıştı. Fakat genç Sarı - Siyah lılar bu hafta da kendine fazla güvenen Güneşspor karşısında ikinci galibiyetlerini elde edince bir hafta önceki muvaffakiyetlerinin hiç de tesadüfe bağlı olmadığını göstermişlerdir. Güneşsporlular bu halta peşin bir galibiyet hükmü ve değişik bir kadro ile maçı almak hevesine kapılmanın cezasını oldukça ağır ödemişlerdir:. Aynı hataya düşen Gençlerbirliği de bir tesadüfün yardımı ile Otoyıldırım karşısında son dakikalarda attığı golle galibiyeti elde etmiştir.

Ankara profesyonel liginin ikinci haftasında muvaffak takım Demirspor ise kolay kazanacağı Hilâlspor karşısında çok zor bir galibiyet elde etmiştir. Demirsporlular hakim ve güzel oyunlarının neticesini, hücum hatlarının rakip kale önünde ağır hareketleri dolayisiyle elde edememektedirler.

Liglerin bu hafta oynanması icabeden üçüncü haftası Pazar günü yapılacak olan genel nüfus sayımı dolayisiyle tehir edilmiş bulunmaktadır. Böylece her hafta biraz daha iddialı bir safhaya giren maçlar bir haftalık mecburi bir beklemeden sonra gelecek haftaya devam edecektir. — C. S.

Güreş

Serbest güreş birincilikleri

Geçen hafta cumartesi günü Spor ve Sergi Sarayı her zamankinden çok fazla bir sporcu grubu tarafından işgal edilmişti. Sergi sarayında Kırpkınar havası vardı. Evet üç gün devam edecek olan Türkiye Serbest Güreş Şampiyonasına katılan 24 bölgeyi temsilen 200 adet güreşçi İstanbul'a gelmişti. Bunların içerisinde tecrübeli olanların adedi pek azdı. Ekserisi bilinmiyen şöhretlerdi. Güreş federasyonunun tertip etmiş olduğu bu müsabakalar bize ilerisi için büyük ümitler verecek bir durum arzediyordu. O kadar genç ve o kadar tecrübesiz elemanlar güreş tuttular ki doğrusu gösterdikleri cevvaliyet karşısında hayretlerimizi gizliyemedik. Güreş Federasyonu Başkanı Vehbi Emre'nin müsbet çalışmalarını daha evvelki sayılarında AKİS takdirle belirtmişti. Bu çalışma neticesinde ana sporumuz olan güreş yeni kabiliyetler kazanmakta ve gittikçe kuvvet sahasını genişletmekte idi. Önümüzdeki aylarda bu gençlerden teşkil edilecek olan serbest güreş milli takımımız iki takım halinde «Japonya» ve «İsveç» e gideceklerdir. Dünya şampiyonası arifesinde genç güreşçilerimizini hariç temaslardan elde edeceği netice hakikaten merak mevzuudur. - N. S.

Hakemlik

Meşhur olan

Uzun boylu, yakışıklı bir adamın verdiği karar Mithatpaşa Stadını dolduran binlerce meraklıyı, bir anda ayağa. fırlattı. Küfür ve yuha sesleri bütün yasaklara rağmen ortalığı çınlatıyordu. Mevzuubahis hâdise geçen hafta cumartesi günü Beşiktaş - Kasımpaşa maçında cereyan etmekte idi Kararı veren kekemin adı Ali Barçın'dı. Kendisi İzmir Bölgesinin, hem de milli hakemlerinden. di. Birkaç hafta evvel İstanbul'da açık

mış olan tekâmül kurcundan diploma almıştı. Ali Barçın adı bir an içersinde İstanbul'da herkes tarafından öğrenildi. Çünkü, gazeteler ve maçı seyredenler onu tam manasıyla reklâm etmekte idiler. Ama bu reklâm menfi taraftandı. Ve doğrusu bir insanın şahsı 'bugüne kadar bu kadar ağır ithamlara hedef teşkil etmemişti. Vakıa ithamı yapanlar peşinen söyleyelim ki yerden göğe kadar haklı idiler. Hakem idare ettiği maçta zayıf ekip manzarası göstereni Kasımpaşayı göz göre göre Beşiktaş'a mağlup ettiriyordu. Lâcivert • Beyazlılar o gün tahminler hilâfına çok canlı bir oyun çıkarmışlardı. Ve maçın normal bitiminde 2 - 2 beraber durumdaydılar. Fakat hakem inkıtaları oynatmak bahanesile vakti uzattı ve son saniyede ayuta giden bir sütü penaltı ile tecziye etti. Şimdiye kadar denilebilirdi ki böyle sudan bir sebeple penaltı veren bir hakem görülmemişti. Bu hâdise gayri ihtiyarî bir futbol maçından sonra: «Bana bu hakemin selâhiyetini verin dünyayı idare ederim.» diyen Devlet adamını hatırlattı. Evet hakem bu derece vasi selâhiyetlere sahip bir insandı. Verdiği kararlarda sadece vicdanına karsı mes'uldü. Başka biç bir sorumluluğu yoktu. Bunu bile bile kötüye kullanmasını, spor anlayışı ile izah etmek imkânsızdı. Cumartesi günkü maçı katleden Ali Barçın için fazla birşey söylemek yersizdir. O yukarda da izah ettiğimiz gibi lâyık olduğu cevabı tribünleri dolduran sporseverlerden almıştır. Yalnız burada merak edilen bir nokta kendisine tekâmül kursunda diploma verenlerin bu hâdiseden sonra ne düşündükleridir. Bu ayni zamanda onların zihniyetini göstermek bakımından da büyük bir ehemmiyet taşımaktadır. Ayni gün Şeref Stadında Beyoğruspor güzel bir oyundan sonra kuvvetli rakibi Beykoz'u 2 - 1 yenmiştir. Çarşamba günü Mithatpaşa stadında karşılaşan Vefa - İstanbulspor maçı Sarı - Siyahlı takımın canlı bir oyundan sonra tahminler hilâfına 1 - 0 İstanbulspor'un kinine kapanmıştır.

A T Ç I L I K

Yarışlar

Jokey Ekrem

Pazar günü, mevsimin, en büyük koşularından biri olan Ziraat Bankası yarışı koşuluyordu. Startla beraber müthiş bir sür'atle ileri fırlayan Bülent, rakiplerinden ayrılmakta güçlük çekmemişti. Eliyeşil'e ait atlar, Gusun ve Cihangir, Bülent'i yakalayabilmek için gayret sarfediyorlardı. İlk bin metre tam bir dakikada geçilmişti. Bu bir rekordu. Memleketimizin en iyi safkan İngilizleri, şampiyon jokeylerin akında zevkli ve mücadeleli bir yarış çıkarıyorlardı. Düz yolda mücadele daha da hızlandı. Cihangir ve Gusun, Bülenti mağlup etmişlerdi. Neredeyse potoya varacaklardı. İşte tam bu sırada mor - filizi forma giymiş bir jokeyin altındaki doru ıbir kısrak âdeta bir ok gibi leri fırladı ve rakiplerini bir an içinde arkasında bırakarak koşuyu kazandı. Bu at Fehmi Simsaroğlu'nun Asalet'i idi. Üzerindeki jokey henüz 21 yaşında olmasına rağmen ilki senedir «Şampiyon Jokey» ünvanını muhafaza etmeye muvaffak olan Ekrem/ Kurt idi

(Ekrem Kurt, Asalet'i koşu içinde o şekilde idare etmişti ki, at koşunun sonurda kudretinin azamisini sarfederek kendisinden; çok daha kuvvetli rakipleri geçmeye muvaffak oldu. Yarışçılık dilinde «point de vitesse» diye adlandırılan, hücum noktasını tespitten ibaret olan bu tabiye, bu defa gayet iyi tatbik edilmişti. Gene ayna ahıra, 1955 Gazi Koşusunu da ayni tabiye ile kazandıran Jokey Ekrem, bu pazar iyi bir jokeyin ne demek olduğunu yarış meraklılarına bir daha gösterdi.

Centilmen koşuları

Bu pazar programında Sadi Eliyeşil Kupası Centilmen Koşusu da vardı. Üç centilmenin iştirak ettiği bu koşuyu D. Temel'in Dorunasııp isimli safkan arap atına binen en kıdemli centilmen, kıymetli atçı Özdemir Atman rakiplerine büyük üstünlük göstererek kazanmaya muvaffak oldu.

Centilmen yarışlarının, atçılık tarihimizde bir türlü yenilemeyen makûs bir talihi vardır. Program komiteleri, bu asil ata sporunun inkişafını göz önünde utarak, bir yıl önceki rağbetsizliği nazarı itibara almaz. Programa Centilmen yatışları koyar Büyük ahır sahiplerinin hemen hepsi ortaya kıymetli kupalar koyarak bu koşulara çok sayıda amatör jokeyin katılmasını sağlamaya çalışır. Bütün bunlara rağmen Centilmen Koşula; rına üç dört amatör biniciden başka katılan olmaz.

Avrupa'da Centilmen koşuları, sosyete dedikodularının bir kolunu teşkil edecek kadar çok alaka çeker. Meşhur Ali Han, hemen hemen bütün amatör yarışlarına (katılan bir centilmendir. Albay Townsend, Prenses Margaret ile olan aşk hikâyesi kadar değilse bile centilmen koşularında da epey şöhret kazanmıştır.

Açıklığın faydası

Bahsimüştereklere katılan herkesin haklı olarak bilmek istediği, fakat bir türlü öğrenemediği bir şey vardır; Oynadıkları bilet kazandığı takdirde kaç lira getirecektir. Foto - finiş cihazını getirdikten sonra, bir de totalizatör getirerek bu meseleyi de halledeceklerini söyleyen Jokey Kulübü idarecilerinin bu mevzudaki çalışmalarından henüz bir ses çıkmamıştır.Totalizatörün bulunmamasın dan dolayı bilhassa sürprizli neticelerden sonra, bahsimüştereklerin (tahminlerin altında para vermesi, bahsimüşterekçiler arasında tereddütler yaratmakta, bir takım mesnetsiz dedikodulara yol açmaktadır. Jokey Klübü, muhakkak ki tertip ve idaresini deruhte ettiği bahsimüşterekleri sağlam bir usulle murakabe ediyor ve aksaklıklar meydana gelerek, halkın rağbetinin azalmasına meydan vermiyordur.

Yarış yapılan bütün komşu memleleketlerde bulunan totalizatör veya benzeri bir aletin, bahsimüşterekçileri tatmin için, memleketimize de getirilmesi artık bir zaruret olmuştur. Zira yarışlarla ilgilenen on binlerce kişi bir yarış gününde 300 - 350 bin lira gibi büyük yekûnlara varan miktarda bahsimüşterek bi leti satın alıyorlar. Milyonların döndüğü -böyle bir işte, halkın itimadını temin ve takviye edecek usulleri bulup tatbik etmek yaraş idaresinin vazifesidir.

Yarış idareciliği simitçilik veya yoğurtçuluk gibi babadan görme, kulaktan dolma usullerle'yürütülebilecek bir mevzu değildir. Cari kanun ve nizamnamelerin komiserler heyeti tarafından vukufla tatbiki yanında, hipodrom idarelerinin de sahalarda modern tesisler kurması beliren yeni ihtiyaçların giderilmesi için yeni usuller tatbik etmesi bir zarurettir.

Bu sebeple totalizatör getirilmesi döviz darlığı yüzünden gecikecekse veya mümkün olmayacaksa, totalizatör gelene kadar halkın yarış başlamazdan önce hangi kombinezona ne kadar bilet oynandığını öğrenmesini sağlayacak tedbirler bulunmalıdır. Meselâ bahsimüşterek gişeleri yarışların başlamasına onbeş dakika kala kapandığına göre, gişe memurları tarafından muhasebeye gönderilen satış bordroları ve şehirler arası oyunların müfredatı yarış başlamazdan önce muayyen bir yere asılarak hakın tetkikine arzedilebilir. Bu suretle yarıştan sonra da isteyenler kazanan kombinezona ne kadar oynandığını, umumi satış yekûnunun ne olduğunu tetkik ve tahkike imkân bulmuş olur.

Ve bu suretle de yarasa iştirak edenlerin herhangi bir şüphe ve tereddüdüne mahal bırakımıyacak olan bu usulün bir- an önce tesis edilmesi, Jokey Kulübünün tabii vazifeleri meyanındadır.

Açıklıkta daima fayda vardır. Bunu temin etmek te sanıklığı kadar güç değildir.

Hayat kaliteye bağlı olduğu zaman — Squibb itimad edebileceğiniz bir isimdir

Hayatı Bir Kontrol Numarasına Bağlıdır

Bugün, tam şu anda İstanbuldaki Squibb Laboratuarı gayet dakik «kalite kontrolu» testleri yapmaktadır. Muayene edilmekte olan ilâç partisine halen bir numara verilmiş bulunmaktadır.

9 gün içinde Amerika Birleşik Devletlerinde, New Jersey, New Brunswick'deki Squibb Merkez Laboratuarı da aynı ilâç partisinin İstanbuldan hava yolile 8000 kilometre kat'ederek gelen bir numunesi üzerinde aynı dakik «kalite kontrolu» testlerini yapacaktır.

Dünyanın iki ucundaki bu karışık kontrol sistemine ne lüzum vardır?

Bütün Squibb müstahzarları nerede imal edilirlerse edilsinler, birbirinin tamamen aynı olan yüksek kalite standardlarına sahip olmalıdır. Squibb'in denizaşırı ülkelerdeki Laboratuarları aynı formülleri, aynı iptidaî maddeleri ve aynı kontrol metodlarını kullanır ve her ilâcı Birleşik Devletlerdeki Squibb Merkez Laboratuarile birlikte iki defa kontrole tâbi tutar.

Eğer bir ilâç partisi Squibb'in yüksek standartlarına tevafuk etmezse piyasaya çıkarılmaz ve asla eczanenizin rafında yahut hastanelerde görünmez.

Squibb müstahzarlarının mutlak olarak daima aynı evsafı, safiyeti ve müessiriyeti haiz olmasını temin eden bir kontrolden - çifte kontrolden - geçirildiğini ifade etmesi itibarile Squibb «kontrol» numarası doktorunuz için bir garanti teşkil eder.

İstanbulda Squibb Laboratuarlarının tesis edilmesile, Türkiyedeki doktor ve eczacılar, bir zamanlar yalnız Birleşik Devletlerden gelen aynı Squibb ilâçlarını daha çabuk, daha kolay ve daha çok miktarda temin edebilmektedirler.

Bugünün yeni ilâçları çocuğunuz için daha uzun bir ömrü ifade eder.

Dünyanın her tarafında imal edilen **bütün Squibb müstahzarları** üzerinde mevcud olan "kontrol numaraları: 1) İptidaî maddelerin nereden geldiği, 2) ilâcın kimin tarafından imal olunduğu, 3) hangi testlerin yapılmış bulunduğu hakkında derhal malûmat teminini mümkün kılar. Herbir kontrol numarası gayet teferruatlı bir raporla birlikte Birleşik Devletlerdeki Squibb Merkez Laboratuarlarındaki hususî bir "kontrol" kütüphanesinde saklanmaktadır.

Squibb'in şirkete mahsus Anti-biyotiklerinin imali sırasında 94 "kontrol" muayenesi yapılmaktadır. Doktorunuz ve eczacınız Squibb Müstahzarlarının dünyanın **hiçbir** yerindeki **hiçbir** Squibb Laboratuarından en sıkı kimyevî, fiziki ve mikrobiyolojik muayene ve tahlilleri geçirmeden satışa çıkarılmadığına emin bulunmaktadır.

SQUIBB

İLÂÇLARI

1858 DENBERİ